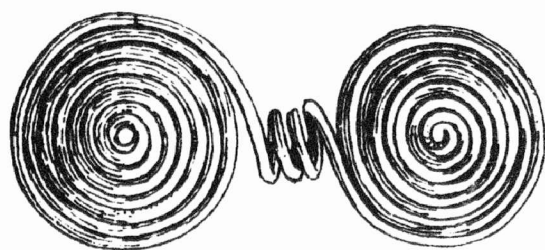

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1965

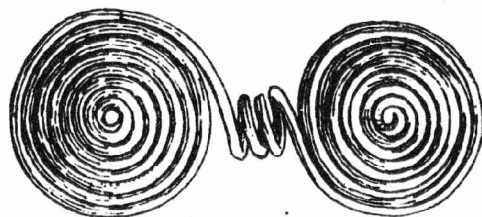

BRNO 1966

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1965

BRNO 1966

PI 1520

1965. (1966.)

03421/67

M

Výzkum paleolitických stanic pod Pavlovskými kopci

Bohuslav Klíma

Na dešťové srážky neobyčejně bohatý rok 1965 se projevil v terénu i při archeologickém podnikání velmi nepříznivě. Výzkumný plán nemohl být proto v plném rozsahu splněn ani v úkolech, které byly vytýčeny pro výkopové práce na paleolitických sídlišťích pod Pavlovskými kopci. Především se předpokládalo, že bude v hrubých rysech očištěn výkop se skládkou mamutích kostí v nejhornější části stanice u Dolních Věstonic, vyhloubený zemními stroji již v roce 1964. V prostoru výkopu se nachází však dosti silný pramen spodní vody, jejíž hladina v důsledku vydatných srážek stoupla natolik, že dosáhla dna odkrytého výkopu. V jeho podélné ose protékala pak po celé léto přebytečná voda. Ačkoli se činily pokusy ji svést samostatným korytem, účinně ji podchytit a snížit tak její hladinu, minuly se tyto snahy cíle. Teprve v podzimním, poněkud již zase suchém období spodní voda znaitelně poklesla a umožnila omezený pracovní pohyb ve výkopu. K očišťování stěn a k odkrývání vrstvy s kostmi však v té době již nebylo možno přistoupit. Za tohoto stavu by zbývalo ovšem vykonat v následujícím roce do termínu konání kongresu velmi mnoho práce za značně obtížných podmínek a záměr předvést účastníkům předkongresové exkurse v polovině srpna 1966 jedinečný pohled na velkou plochu přeplněnou mamutími kostmi by byl ohrožen. Vytýčený úkol mohl být usnadněn jediné záměnou zkoumané plochy. Místo prostoru nad někdejším výkopem z roku 1950, kde je nálezová vrstva uložena v hloubce přes pět metrů, lze odkrýt nejprve plochu pod zmíněným výkopem v podstatně menších hloubkách (2-3 metry), ale jen v omezeném rozsahu. Výhodou však bude skutečnost, že se tak podaří patrně též svést vodu do nižších poloh a pak za snadnějších podmínek přistoupit k obnažení skládky mamutích kostí i ve vyšších, zatím téměř nepřístupných plochách. Těžkým buldozerem byla proto odkryta větší plocha v prostoru bývalé polní cesty a areál pod ní směrem k řece. Současně byly přesunuty dříve uvolněné zeminy do přilehlého úvozu a asi o 100 cm bylo sníženo i dno původně plánovaného a již zvolna prosychajícího výkopu. Tím bylo obnaženo přes 300 m² okrajové oblasti sídliště zhruba až po hladinu kulturní vrstvy, na jejíž podstatné části lze očekávat souvislou sloj odhazených mamutích kostí, další části rozsáhlé odpadové skládky. Zatím však nebylo možno zjistit její skutečný rozsah. Do jaké míry je naznačený předpoklad správný, to ukáže teprve další výzkum. Je však potěšující, že na některých místech byly při hrubém skrývání mamutí kosti již zachyceny.

Během krátkého letního období se přistoupilo též k pokračování ve výzkumu menších ploch v okrajových areálech sídliště u Pavlova. Stalo se tak již také se zřetelem k uspořádání tématické základny, kterou připravil Archeologický ústav ČSAV ve spolupráci s Klubem školství a kultury v Brně již potřetí pro učitele dějepisu přímo ve své expedici. Zájemcům z řad učitelů je takovým způsobem umožněno seznámit se s nejnovějšími výsledky archeologických výzkumů na jižní Moravě, aktivně se zúčastnit vlastních výkopových prací, pomoci při jejich dokumentaci,

poznat poslední nálezy a opatřit si kopie některých předmětů jako pomůcky pro vyučování.

Celkem bylo odkryto pět čtverců o celkové ploše 22 m² v prostoru vinice, které navazovaly na areály prozkoumané již v r.1952 a 1964. Nálezová vrstva v prvním z nich zasahovala až do ornice a byla proto v podstatě zničena. V ostatních čtvercích probíhala kulturní vrstva rovněž jen mělce pod povrchem a byla rovněž na některých místech silně rozrušena výsadbou vinné révy. I přesto však uchovala dobře volně roztroušené nebo i seskupené kosti pleistocenních zvířat. Pozůstatky mamuta, vlka, rosomáka, soba, koně a zajíce s liškou přicházely nejčastěji. Nejvíce se jich zachovalo v silně popelovité vrstvě ve třetím a čtvrtém čtverci, kde se vyskytovala i nápadná koncentrace předmětů kamenné výroby. Zvláště pozoruhodné bylo však nakupení pazourkových předmětů v dosahu povrchového ohniště ve druhém čtverci. Pečlivě upravené a až o 35 cm pod původní povrch zahloubené kruhové ohniště bez početnějších již průvodních nálezů se rozprostíralo mezi čtvrtým a pátým čtvercem. Zřetelně se ukázalo, že kulturní vrstva pokračuje ještě dále směrem po svahu k řece a že bude zapotřebí ji tímto směrem znovu sledovat.

Ani nálezově nebyl výzkum paleolitické stanice u Pavlova v roce 1965 nikterak bohatý. Jen kamenná industrie zasluhuje snad zvláštní zmínky. Ani ne tak pro její složení, jako pro množství. Dosáhla celkového počtu přes 7000 kusů, z nichž ovšem většinu představují úštěpy, čepelky, zlomky a třísky kamenné výroby. Mezi obvyklými nástroji se objevily opět častěji pozoruhodné jemné pilečky a drobnotvaré typy, získávané zpravidla až proplavováním vytěžené kulturní vrstvy. Z ostatních nálezů zbývá jmenovati několik schránek měkkýšů s provrty pro zavěšení, úlomky barviva, hrudky pálené hlíny bez zvláštních stop modelace a zlomky několika kostěných nástrojů.

Na výzkumech pod Pavlovskými kopci praktikovali opět posluchači prehistorie UJEP v Brně, s nimi i Mgr. Z. Bagniewski z Wroclawi, a shlédli je četní zahraniční hosté, kteří přijeli studovat nálezy z pavlovské stanice, uložené v budově expedice ústavu v Dolních Věstonicích.

Erforschung der paläolithischen Stationen unter den Pollauer Bergen. Die ungewöhnlich reichen Regenniederschläge im Jahre 1965 äusserten sich im Terrain und bei archäologischer Tätigkeit sehr ungünstig. Der Forschungsplan konnte daher nicht im vollen Ausmasse erfüllt werden, ja nicht einmal in den Aufgaben, die für die Grabungsarbeiten auf den paläolithischen Siedlungen unter den Pollauer Bergen festgesetzt wurden. Vor allem setzte man voraus, dass die Grabung mit der Ablagerung von Mammutknochen, im obersten Teil der Station bei Dolní Věstonice, die schon im Jahre 1964 mechanisch /Buldozzer/ abgedeckt wurde, in groben Umrissen gereinigt werden wird. Im Grabungsareal befindet sich jedoch eine ziemlich starke Grundwasserquelle, deren Spiegel infolge der ausgiebigen Niederschläge so anstieg, dass er den Boden der abgedeckten Grabung erreichte. In der Längsachse der Grabung durchfloss dann während des ganzen Sommers das überschüssige Wasser. Obwohl versucht wurde, dieses in einer selbständigen Rinne abzuleiten, wirksam zu unter-

binden und so den Spiegel zu senken, blieben diese Bemühungen erfolglos. Erst im Herbst, in einem bereits trockeneren Zeitabschnitt, sank das Grundwasser merklich und so wurde es wenigstens in einem beschränkten Ausmasse möglich, mit den Grabungsarbeiten fortzusetzen. Zur Reinigung der Wände und Abdeckung der Knochen-schicht konnte jedoch zu dieser Zeit nicht mehr herangetreten werden. Unter diesen Umständen wäre es natürlich notwendig gewesen, im nächsten Jahr, bis zum Termin des Kongressbeginnes sehr viel Arbeit unter ziemlich beschwerlichen Bedingungen zu leisten, und die Absicht den Teilnehmern der Vorkongressexkursion Mitte August 1966 den einzigartigen Anblick auf eine grosse mit Mammutknochen überfüllte Fläche zu gewähren, wäre somit gefährdet gewesen. Die festgesetzte Aufgabe konnte einzig durch einen Tausch der untersuchten Fläche erleichtert werden. Anstatt des Raumes oberhalb der einstigen Grabung aus dem Jahre 1950, wo die Fund-schicht in einer Tiefe von über fünf Meter liegt, könnte zuerst die Fläche unter der erwähnten Ausgrabung in wesentlich geringeren Tiefen (2-3m) abgedeckt werden, aber nur in einem begrenzten Ausmass. Dies wird jedoch den Vorteil haben, dass es uns so anscheinend gelingen wird, das Wasser in niedrigere Lagen abzuleiten und dann unter günstigeren Bedingungen zur Freilegung der Anhäufung von Mammutknochen auch in den höheren, vorläufig fast unzugänglichen Flächen heranzutreten. Mit einem schweren Buldozzer ist daher eine grössere Fläche im Raum des einstigen Feldweges und das Areal unter diesem in Richtung zum Flusse abgedeckt worden. Gleichzeitig wurde das früher gelockerte Erdreich in den angrenzenden Hohlweg geschafft und auch der Boden der ursprünglich geplanten und bereits allmählich austrocknenden Grabung um ca. 100 cm abgenommen. Dadurch sind über 300 m² der Randregion der Siedlung ungefähr bis zum Niveau der Kulturschicht freigelegt worden, auf deren wesentlichen Teil man einen zusammenhängenden Horizont von fortgeworfenen Mammutknochen, den weiteren Teil der ausgedehnten Abfallanhäufung, vermuten kann. Bisher war es jedoch nicht möglich, ihr tatsächliches Ausmass festzustellen. In welcher Hinsicht die angedeutete Voraussetzung richtig ist, wird uns erst die weitere Grabung zeigen. Es ist jedoch erfreulich, dass an einigen Stellen schon bei der groben Abdeckung bereits Mammutknochen zum Vorschein kamen.

Im Laufe der kurzen Sommerzeit wurde auch die Erforschung der kleineren Flächen in den Randarealen der Siedlung bei Pavlov fortgesetzt. Dies geschah auch schon mit Rücksicht auf die Veranstaltung der thematischen Schulung, die das Archäologische Institut der ČSAV in Zusammenarbeit mit dem Schul- und Kulturklub in Brno schon zum dritten Male für die Geschichtslehrer direkt in der Expedition vorbereitete. Den Interessenten aus Lehrerkreisen wird auf diese Weise ermöglicht, sich mit den neuesten Ergebnissen der archäologischen Grabungen in Südmähren bekannt zu machen, aktiv an den eigentlichen Ausgrabungsarbeiten teilzunehmen, bei ihrer Dokumentation zu helfen, die letzten Funde kennen zu lernen und sich Kopien von einigen Gegenständen als Unterrichtsbehelf zu besorgen.

Insgesamt sind fünf Quadrante auf einer Fläche von 22 m² im Raum eines Weingartens abgedeckt worden, die an die bereits in den Jahren 1952 und 1964 untersuchten Areale anknüpften. Die Fundschicht im ersten von diesen reichte bis zum Ackerboden und war daher wesentlich zerstört. In den anderen Quadranten ver-

lief die Kulturschicht ebenfalls nur seicht unter der Oberfläche und war an einigen Stellen durch den Anbau der Weinrebe stark gestört. Trotzdem blieben frei verstreute oder gruppierte Knochen pleistozäner Tiere gut erhalten. Überreste vom Mammut, Wolf, Vielfrass, Renntier, Pferd und Hase mit Fuchs kamen am häufigsten vor. Die meisten von diesen blieben in der stark aschigen Schicht im dritten und vierten Quadranten erhalten, wo auch eine auffallende Konzentration von Gegenständen der Steinindustrie war. Besonders bemerkenswert war jedoch die Anhäufung von Feuersteingegenständen in Reichweite einer nicht eingetieften Feuerstelle im zweiten Quadranten. Die sorgfältig hergerichtete und bis zu 35 cm unter der Oberfläche kreisförmig eingetiefte Feuerstelle ohne zahlreichere Begleitfunde, erstreckte sich zwischen dem vierten und fünften Quadranten. Deutlich erwies es sich, dass die Kulturschicht noch weiter hangabwärts in Richtung zum Flusse verläuft und dass man sie hier von neuem wird verfolgen müssen.

Auch an Funden war die Grabung der paläolithischen Station bei Pavlov im Jahre 1965 nicht besonders reich. Nur die Steinindustrie verdient vielleicht besondere Aufmerksamkeit. Nicht einmal ihrer Zusammensetzung, sondern ihrer Menge wegen. Die Gesamtzahl betrug über 7000 Stück, von denen allerdings die meisten Absplisse, Klingen, Bruchstücke und Steinsplitter waren. Unter den üblichen Geräten erschienen wiederum häufiger bemerkenswerte feine Feilen und kleinförmige Typen, die in der Regel erst durch Schlemmen der Kulturschicht gewonnen wurden. Von den übrigen Funden wären einige Molluskengehäuse mit Durchbohrung zum Aufhängen, Farbstoffbruchstücke, Klümpchen gebrannten Tones ohne besondere Modellierungsspuren und Bruchstücke einiger Knochengeräte zu nennen.

Bei den Ausgrabungen unter den Pollauer Bergen praktizierten wiederum Studenten der Prähistorie der Universität JEP in Brno, mit diesen auch Mgr. Z. Bagniewski aus Wroclav, und wurden von zahlreichen ausländischen Gästen besichtigt, die die Funde aus der Station Pavlov, welche im Expeditionsgebäude des Institutes in Dolní Věstonice deponiert sind, studieren wollten.

- - -

Další nálezy z neolitického sídliště u Mohelnice, o. Šumperk

Rudolf T i c h ý

Tab. 8

V roce 1965 jsme se omezili hlavně na zpracování dosavadních nálezů a na provedení větší záchranné akce v jižním úseku osídlené plochy, kde pracujeme již od roku 1960¹ a odkud jsme získali důležité poznatky.

V době od 11.3. do 31.5. byla postupně prozkoumána plocha kolem 2000 m². Kromě obvyklých neolitických objektů a jam nacházely se zde též další pece, které nepochybně souvisí s komplexem pecí, odkrytým v roce 1960 (objekty O45-O50)². Bohužel bylo možno zachránit některé jen částečně, neboť byly již narušeny bagrováním. Přesto se však podařilo vypracovat tři pece úplně. Jejich konstrukce (náleží do období s volutovou keramikou) je shodná s objekty, které jsme již dříve odkryli. Podlaha je vydlážděna kameny, na něž je pak nanášena vrstva hlíny cca 5 - 10cm silná, která je vyhlazena a vypálena. Na takto provedenou podlahu byla umístěna vlastní kopulovitá část, která se však obvykle jen málokdy dochová.³

Uvedené nálezy potvrzují znovu, že se tyto objekty, tj. komplexy nebo baterie pecí, koncentrují na okraji osídlené plochy, tedy stranou vlastních obytných staveb. Všechny, které jsme dosud odkryli, patří mladší fázi volutové keramiky-s výzdobou notových hlaviček.

Pro účely archeomagnetického výzkumu byly odebrány přímo v terénu vzorky z jednotlivých pecí, podobně jako tomu bylo již v roce 1961.

Kromě volutových objektů nacházely se na odkryté ploše též jámy, z nichž byl získán početný pozdně lengyelský (Lengyel IV) materiál. Z téhož období jsme získali i zajímavé exempláře z povrchových sběrů na polích jižně od výzkumu, kde byly dosud provedeny jen menší sondážní práce v předchozích letech.

Tak jako v dřívějších letech i letos se nacházely mezi neolitickými objekty žárové hroby slezsko-platěnické, z nichž bylo zachráněno dalších osm. Byly vybaveny bohatě keramikou a v některých případech i bronzovými předměty (tab. 8).

P o z n á m k y :

1. R. T i c h ý , Osídlení s volutovou keramikou na Moravě, Pam. arch. LIII 1962, 252.
2. R. T i c h ý , Volutové nálezy z Mohelnice u Zábřeha, Sborník ČSSA 2, 1962, 201 n.
3. R. T i c h ý , l.c., 206, obr. 8

Weitere Funde aus der neolithischen Siedlung bei Mohelnice, Bez. Šumperk.

Für das Jahr 1965 war ursprünglich die Fortsetzung der systematischen Grabung der hiesigen neolithischen Siedlung, die 1953 eingeleitet wurde, geplant. Durch anderweitige Verpflichtungen des Referenten wurde jedoch das festgesetzte Programm abgeändert und das Hauptaugenmerk der Materialverarbeitung gewidmet. Wegen der im Grabungsareal vorgenommenen Terrainherrichtungen, mussten wir schliesslich aber doch eine grössere Bergungsaktion vornehmen. Betroffen war wiederum der südliche Teil der besiedelten Fläche, wo wir schon seit 1960¹ graben und wichtige Ergebnisse gewonnen haben.

In der Zeit vom 11. März bis 31. Mai 1965 wurde allmählich eine Fläche von fast 2000 m² durchforscht. Neben den üblichen neolithischen Objekten und Gruben befanden sich hier auch weitere Feuerherde oder Öfen, die vorwiegend in den Quadranten 00100, 00110, 00111, 00120, 00121, 00130 und 00131 konzentriert waren und mit einem, der im Jahre 1960 abgedeckten Feuerherdkomplexen, zweifellos zusammenhängen (Objekte 045-050²). Leider konnten einige nur teilweise geborgen werden, da sie bereits vom Bagger gestört waren, doch gelang es uns drei der Öfen komplett auszuarbeiten. Die Konstruktion der Öfen, die dem linearbandkeramischen Zeitabschnitt angehören, gleicht ähnlichen Objekten, die wir schon in den früheren Grabungssaisonen abgedeckt haben. Der Boden ist mit Steinen gepflastert, diese wurden mit einer ca. 5-10 cm starken Lehmschicht überdeckt, die dann geglättet wurde. Auf dem so hergerichteten Boden erbaute man die eigentliche Kuppel, von der jedoch nur selten ein Teil erhalten ist.³

Durch die erwähnten Funde bestätigt sich von neuem, dass diese Objekte, d.h. Feuerherdkomplexe oder -batterien am Rande der besiedelten Fläche konzentriert waren, also abseits von den eigentlichen Wohnbauten. Alle, die wir bisher abgedeckt haben, gehören zeitlich der Phase mit Notenkopfverzierung an.

Für die archäomagnetische Untersuchung wurden direkt im Terrain von einzelnen Feuerherden Proben abgenommen, wie dies bereits im Jahre 1961 geschah.

Ausser den linearbandkeramischen Objekten befanden sich auf der abgedeckten Fläche auch Gruben, die eine Menge von spätlengyelzeitlichem (Lengyel IV) Material lieferten. Dieses haben wir auch in interessanten Exemplaren als Lesefunde auf den Feldern südlich unserer Grabung gewonnen, wo vorläufig nur kleinere Sondagearbeiten in früheren Jahren durchgeführt wurden, die wir in den kommenden Jahren gerne zu einer grösseren Flächenabdeckung erweitern möchten.

Wie auch in den vorhergehenden Jahren befanden sich zwischen den neolithischen Objekten weitere acht Brandgräber, die der schlesisch-platēnicer Stufe der Lausitzer Urnenfelderkultur angehören. Sie waren reich mit Keramik und in einigen Fällen auch mit Bronzegegenständen ausgestattet (Taf. 8).

- - -

Spektrografické stanovení provenience měděného nástroje z období

s moravskou malovanou keramikou

Ladislav P á g o

Tab. 2

Při výzkumu v Drysicích, o. Vyškov na Moravě bylo počátkem roku 1959 zachyceno v trati "Na kopaninách" pravěké sídliště s několika jámami moravské me-

lované keramiky a kultury horákovské.¹ Na neolitickém sídlišti, kde byly zkoumány zbytky dvou jam, bylo nalezeno několik střepů kultury s malovanou keramikou. V jámě 1 se nacházely střepy nádob a velmi zajímavý kovový předmět - malý měděný klínek (dlátko?).

Měděný předmět, č.217-1/59 (tab. 2:1) má plochou základnu na obou koncích mírně levostranně zbroúšenou. Boční stěny jsou ploché, vrchní strana obloukovitě klenutá je rovněž plochá. Obě špičky klínku jsou zaoblené (délka 80 mm, šířka 6-7 mm, výška 7 mm, váha po odstranění zoxydovaného povrchu 26,5 g).

Klínek lze považovat za jeden z nejstarších kovových předmětů na Moravě, spadající časově do období nejmladší fáze kultury s moravskou malovanou keramikou. Nejstarší nálezy měděných předmětů jsou dosud uváděny z železovského typu volutové keramiky na Slovensku.² Na územích sousedních se vyskytly měděné výrobky ve volutové keramice v Polsku (perly a drobné závěsky) a Maďarsku.³

V moravské malované keramice se zatím nevyskytly měděné nebo bronzové předměty, kromě menšího měděného kroužku, svinutého ze širšího plíšku (Střelice-Sklep) a z období "nepomalované keramiky moravského rázu" jsou uváděny z Prahy-Stromovky drobné zlomky měděných (bronzových?) spirálek v hrobovém nález.⁴

Měděný klínek z Drysic spadá tedy podle zlomků keramiky, s nimiž byl společně nalezen, do období neolitu. Otázka původu suroviny ze které byl nástroj vyroben, byla řešena spektrograficky. Spektrální analýza předmětu přinesla pak toto chemické složení:

Tabulka 1.

Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co	Te	Mn	Mg	Fe	Cr	Al	Ca	Si	P
1	+2	+2	3	2	3	-2	?	3	-	s	-	?	s	-3	-	s	s	s	s

- Poznámka:
- 1 podstatné množství-(\gg 1 %)
 - 2 vedlejší množství - (< 1 - 0,01 %)
 - 3 stopové množství - (< 0,01 %)
 - s stopové množství na hranici viditelnosti
 - ? problematyczny výskyt
 - + relativně vyšší obsah
 - relativně nižší obsah

Pro určení vztahu k ložisku jsou v tomto případě prvky rozhodující Ag, As, Ni, Pb, Sb, Sn, Bi, Co, Au a Te. I když je poměrně obtížné určit z jediného nálezu provenienci suroviny, zdá se, že podle přítomného kobaltu (Co) a problematického výskytu zinku (Zn) je možno vyloučit oblast slovenskou. Proti rakouskému původu by svědčila přítomnost antimonu (Sb) a vizmutu (Bi) a nepřítomnost nebo problematyczny výskyt zinku (Zn). Pak tedy je pravděpodobné, že neolitický měděný předmět z Drysic pochází z oblasti sedmihradské, a že se odtud dostal obchodní cestou až na Moravu. Je známo, že v Sedmihradsku byla měď těžena i v neolitu, v

Alpách patrně později (těžba mědi v rakouských Alpách se datuje do období 1700 - 1600 let př. n.l.).^{5,6}

Lid, který obýval naše území v neolitu, neznal snad ještě místní nebo sousední zdroje mědi. V této době se objevují vlivy jihovýchodu, zasahující až na naše území. Původ mědi i pro naši oblast je třeba hledat právě zde, neboť tehdy byla již měď na jihovýchodě dobře známa. Proto veškeré měděné předměty v neolitických kulturních skupinách bývají považovány za import z jihu. Nelze však naprosto vyloučit možnost, že by část měděných výrobků mohla pocházet z oblasti slovenské. Tuto otázku je možno řešit jednak podle rozmístění měděných předmětů, jednak podle jejich chemických analýz a srovnáváním se složením rudných ložisek. To platí i pro oblast středoněmeckou, i když dosud chybí nálezy k důkazu, že by tato oblast zásobovala celou střední Evropu. Bez povšimnutí nemůže zůstat ani otázka původu mědi v Polsku, i když je poněkud složitější, neboť není ještě zcela objasněno, přichází-li první měď na polské území z jižních krajín Evropy nebo z Ukrajiny. Možná, že vyřešení této otázky by přineslo i nový pohled na původ mědi v Polsku, příp. na našem území.

Měděné výrobky, které se tedy v našich zemích vyskytují v neolitu - jsou pravděpodobně výsledkem směny. Nelze však podceňovat v této době i možnost počátku těžby mědi a výrobu nástrojů v místech, kde se ložiska mědi vyskytují. To bude možno zodpovědět podrobněji teprve po dostatečném množství chemických analýz - předmětů, strusek a měděných rud ze všech území střední Evropy a jejich vzájemným porovnáním.

Použité zařízení a technické údaje:

Před vlastní analýzou byla z předmětu odstraněna patina. Ke spektrální analýze bylo použito spektrografu střední disperse ISP - 22 a generátoru PS 39 .

Napětí: 220 V
Proud: 5,0 A
Štěrba: 2/0,01 mm
Clona: kruhová

Při analýze bylo pracováno ze spektrálně čistého uhlíku zn. ČKD. Fotografováno bylo na desky Foma-spektro modrá 220. Expoziční doba při použití generátoru PS 39 u měděného klínku 6 sec., u srovnávacích spekter železa 5 sec. Předmětu bylo použito jako spodní elektrody. Spektra byla vyhodnocena pomocí spektroprojektoru fy. Zeiss, semikvantitativní analýza provedena pomocí tabulek⁷ a známé citlivosti spektrálních čar.

P o z n á m k y :

1. J. N e k v a s i l , Přehledy výzkumů 1959 a nálezová zpráva č.j.73/62 Archiv AÚ ČSAV, odb. Brno.
2. B. N o v o t n ý , Spojení jihozápadního Slovenska se Zakarpatím a Příčernomořím v mladší době kamenné, AUC 3, 1959 (Filipův sbor.)

3. M. N o v o t n á , Medené nástroje a problém najstaršej ťažby medi na Slovensku, SIA III, 1955, 70 - 100.
4. B. B o v o t n ý , Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu, OP XIV, 1950.
5. P. R e i n e c k e , Die Bedeutung der Kupferbergwerke der Ostalpen, Schumacher Festschrift, 1930.
6. R. P i t t i o n i , Prehistoric Copper-mining in Austria, The Annual Report of the Institute of Archeology, London 1950.
7. S.K. K a l i n i n , A.A. Javněl, A.I. Alexejeva, L.E. Naimark, Atlas spektrálních linií, 1952.

Spektrographische Bestimmung der Provenienz eines Kupfergegenstandes aus dem Zeitabschnitt der mährischen bemalten Keramik. Bei der Ausgrabung in Drysice, Bez. Vyškov in Mähren konnte eine prähistorische Siedlung mit einigen Gruben mit mährischer bemalter Keramik und der Horákovcer Kultur erfasst werden. Auf der neolithischen Siedlung, wo Überreste zweier Gruben untersucht worden sind, fand man einige Scherben der Kultur mit bemalter Keramik und in Grube 1 ausser Gefäßscherben, auch einen kleinen kupfernen Gegenstand (Meissel?) - /Taf. 2:1/.

Dieser Fund kann als einer der ältesten Metallgegenstände in Mähren betrachtet werden, der zeitlich in die jüngste Phase der Kultur mit bemalter Keramik fällt. Um den Rohstoffursprung zu bestimmen, wurde der Gegenstand einer Spektralanalyse unterzogen. Seine chemische Zusammensetzung entspricht höchstwahrscheinlich dem Rohstoff aus dem Siebenbürgischen Raum. Dies würde auch mit den bisherigen Ansichten übereinstimmen, dass die gesamten Kupfergegenstände in den neolithischen Kulturgruppen als Importe aus dem Süden betrachtet werden.

- - -

Kanelované sídliště v Havřicích - cihelně

Jiří P a v e l č í k

Těžbou hlíny byl v cihelně u Havřic (okr. Uh. Hradiště) narušen další sídelní objekt. Již dříve známá¹ lokalita se nachází na první levobřežní terase Olšavy, která zde vytváří nevýraznou ostrožnu. Výzkum sídliště je značně ztížen 100-120 cm mocnou vrstvou váté spráše, jež objekty překrývá a prakticky znemožňuje práce.

Ze značně poškozené jámy 200 - 250 cm hluboké se podařilo zachránit především zlomky keramiky a štípanou industriální keramikou, reprezentovanou především dvěma hrotitými čerpáky (jeden zdobený a jeden hladký) bezpečně potvrzuje již dřívější

zařazení lokality do východomoravsko-povážské varianty kanelované keramiky, charakterisované především lokalitami Trnčín - Follákova cihelna a Uh. Brod - Kyčkov. V poměrně bohaté kolekci štípané industrie zaujmou tzv. "mesolitoidní" tvary.

P o z n á m k y :

1. J. P a v e l č í k , 1958 - Sídliště s kanelovanou keramikou u Havřic. Přehled výzkumů 1957, Brno, 26 - 27.

Siedlung mit kannelierter Keramik in Havřice - Ziegelei. Auf der bekannten Lokalität Havřice-Ziegelei (Bez. U. Hradiště) konnte der Inhalt einer Grube mit kannelierter Keramik geborgen werden. Von dem Fund ist vor allem die Keramik interessant, die das Objekt zu der ostmährisch-waagschen Variante dieser Kultur reiht, ferner die Spaltindustrie, in der ein Komplex der sog. "mesolithoiden" Formen hervortritt.

- - -

Šňůrový nález v Mostkovicích, okr. Prostějov

Jaromír O n d r á č e k

Tab. 3

Při skopávání meze za svým domem (č. 223) našli D. a M. Konšelovi hnědo-černý střep z mírně prohnutého hrdla šňůrového poháru (tab. 3:12). Celý jeho povrch je zdoben hlubokými, vstřícně řazenými rýhami. Hlína, ze které je střep vyroben, obsahuje drobná zrnka písku a je na šňůrovou keramiku neobyčejně tvrdě vypálená. Na základě formálních a ornamentačních analogií lze nález zařadit do relativně staršího vývojového období moravské šňůrové keramiky, odpovídajícího Buchvaldkově skupině IIb.

Schnurkeramischer Fund aus Mostkovice, Bez. Prostějov. Beim Abgraben eines Raines fanden hinter ihrem Haus (Nr. 223) D. und M. Konšel ein braunschwarzes Fragment von einem sanft gebogenen Hals eines schnurkeramischen Bechers (Taf. 3:12). Seine Oberfläche ist mit tiefgeritztem tannenzweigartigem Muster verziert. Der Ton, aus welchem der Scherben erzeugt worden ist, enthält kleine Sandkörner

und ist für die Schnurkeramik ungewöhnlich hart gebrannt. Auf Grund der Form- und Ornamentanalogien kann er in den relativ älteren Entwicklungsabschnitt der mährischen Schnurkeramik gereiht werden, der Buchvaldek's Gruppe IIB entspricht.

- - -

Hrob šňůrové kultury z Hoštice-Heroltice, okr. Vyškov

Jaromír O n d r á ě k

Na mírném severozápadním svahu narazili dělníci při kopání základů porodny krav Semenářského státního statku ve Vyškově (farma Hoštice) na šňůrový hrob. Na dně obdélníkové hrobové jámy (192 x 173) ležela v hloubce 150 cm dosti ztleslá skrčená kostra muže, zemřelého ve věku 30 až 40 let. Spočívala na pravém boku, hlavou k jihozápadu a měla ruce složené před hrudí. Vedle osmi nádob byly v hrobě nalezeny tři kamenné sekerky, 46 pazourkových ústěpů, pazourková čepelka, pískovcový brousek, kostěné šídlo a hladidlo (dláto?), měděný plíšek a zlomek měděné jehly. Hrob patří mladšímu vývojovému období moravské šňůrové kultury a obzvlášť keramika vykazuje zřetelný kontakt s kulturním prostředím Karpatské kotliny.

Ein schnurkeramisches Grab aus Hoštice-Heroltice, Bez. Vyškov. - Auf einem sanften nordwestlichen Abhang stiessen Arbeiter beim Grundmaueraushub eines Kälberstalles des Staatlichen Gutes (Semenářský státní statek) in Vyškov (Farm Hoštice), auf ein schnurkeramisches Grab. Am Boden der rechteckigen Grabgrube (192 x 173 cm), lag 150 cm tief ein ziemlich verwittertes Männerskelett in Hockerlage, der im Alter von 30 bis 40 Jahren verstarb. Das Skelett lag auf der rechten Seite, mit dem Kopf nach Südwest gerichtet und hatte die Arme vor der Brust. Ausser acht Gefässen fand man im Grab drei Steinbeile, 46 Feuersteinabsplisse, eine Feuersteinklinge, einen Wetzstein aus Sandstein, einen beinernen Pfriemen und Glätter (Meissel?), ein kleines Stück Kupferblech und das Bruchstück einer Kupfernadel. Das Grab gehört in den jüngeren Entwicklungsabschnitt der mährischen Schnurkeramik und besonders die Keramik weist einen deutlichen Kontakt mit dem Kulturmilieu des Karpatenbeckens auf.

- - -

Spektrálně analytické stanovení stopových prvků u měděných předmětů
z Hoštice-Heroltice, okr. Vyškov

Ladislav P á g o

Ke spektrální analýze byly předloženy dva měděné předměty z Hoštice-Heroltice, okres Vyškov na Moravě, z období mladší fáze kultury šňůrové. V následující tabulce jsou uvedeny výsledky této analýzy:

Tabulka č. 1.

Předmět:	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Te	Co	Fe	Cr	Mn	Mg	Ca	Al	Si	P	Cd
Měděný plíšek 923-62/65	HM	S	S	s	S	S	s	-	s	-	-	s	S	s	?	S	S	S	S	S	s
Zlomek jehlice 923-63/65	HM	s	S	s	S	S	s	-	s	-	-	s	-	?	-	S	S	S	S	S	s

Poznámka: HM hlavní (podstatné) množství
S stopové množství (větší)
s stopové množství (menší)
? problematický výskyt

Oba měděné předměty vykazují téměř stejné chemické složení. Jsou vyrobeny z čisté mědi a nejde tedy o slitinu mědi s jinými kovy. Přírozenou příměs mědi tvoří prvky: cín, stříbro, arsen, nikl, olovo, antimon, vizmut a kobalt. Ostatní prvky nejsou pro stanovení provenience kovu podstatné. Všechny prvky jsou obsaženy pouze ve stopovém nebo jen nepatrném množství. Chemické složení analyzovaných předmětů připomíná svou prvkovou kombinací sedmihradskou měď.

Spektralanalytische Bestimmung der Spurenelemente bei Kupfergegenständen aus Hoštice-Heroltice, Bez. Vyškov. Einer Spektralanalyse wurden zwei Kupfergegenstände aus Hoštice-Heroltice, Bez. Vyškov unterzogen, die aus dem schnurkeramischen Zeitabschnitt (jüngere Phase) stammen. Die Gegenstände sind aus reinem Kupfer erzeugt worden, das durch Begleitspurelemente (Sn, Ag, As, Ni, Pb, Sb, Bi, Co) verunreinigt ist.

Nach der festgestellten Elementenkombination ist es wahrscheinlich, dass beide Gegenstände aus Kupfer, das aus der Siebenbürgischen Region stammt, hergestellt wurden.

Určení stopových prvků a provenience eneolitických měděných předmětů

Ladislav P á g o

Tab. 2

Spektrální analýza je dnes dobře známa i v archeologii jako spolehlivá fyzikální metoda při určování obchodních cest a styků v pravěku, místa výroby též pro určování původu mědi v nejstarších měděných nebo bronzových předmětech. Podle stopových prvků, zjištěných touto metodou, možno srovnávat charakteristické prvkové kombinace jednotlivých rudních ložisek. Každé ložisko mědi obsahuje zcela určité kvalitativní i kvantitativní složení. Shodují-li se stopové prvky analyzovaného předmětu s obsahem těchto prvků některého ložiska, lze s velkou pravděpodobností určit i provenienci kovu.

Při řešení této problematiky jde především o spektrografické určení chemického složení všech dosud nalezených měděných předmětů, od neolitu až do starší doby bronzové. Mladší předměty z mědi mohly vzniknout již přetavováním jiných předmětů a k řešení této problematiky ztrácí jejich chemické složení praktický význam. Nejstarší předměty byly vyrobeny většinou jen z ryzí mědi, teprve od starší doby bronzové začíná se více používat i slitin mědi s cínem.

Eneolitický předmět z Vážan n. Litavou, okr. Vyškov na Moravě (dříve Linhartské Vážany, Mor. muzeum, Brno, inv.č. Pa 6.960/38, tab. 2:2) byl podroben jednak spektrálnímu rozboru, jednak bylo kvantitativně stanoveno množství mědi. Bylo zjištěno, že předmět obsahuje 97,88 % mědi, byl tedy vyroben z čisté mědi. - Pro srovnání jsou uvedeny stopové prvky podobného předmětu skupiny Kosiň-Čaka ze Šály, okr. Galanta (AR v tisku).

Spektrální analýzou byly pak zjištěny tyto stopové prvky:

Předmět:	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Te	Co	Fe	Cr	Al	Ca	Si	Mg	Mn
Nůž																			
Vážany n.L.	97,9	?	+2	-	+2	2	-2	+2	3	s	s	?	+2	-2	3	3	-2	2	s
Nůž																			
Šála, okr. Galanta	95,0	-3	+2	2	+2	s	2	-	3	-	-	?	s	-2	s	+3	+2	s	-

Poznámka:

- 2 ... vedlejší množství (< 1 - 0,01 %)
- 3 ... stopové množství (< 0,01 %)
- s ... stopové množství na hranici viditelnosti
- + ... zvýšený obsah prvku
- ... snížený obsah prvku

Srovnáním obou výsledků jeví se určitý rozdíl v obsahu stopových prvků. Moravský nálezník obsahuje větší stopy stříbra (Ag), niklu (Ni) a antimonu (Sb), předmět ze Slovenska obsahuje rovněž silnější stopy Ag, Ni a Sb, kromě toho také As. Zvláště důležitá je přítomnost telluru (Te), zlata (Au) a zinku (Zn), kteréžto prvky byly zjištěny jen u vážanského předmětu. V tomto případě jde pravděpodobně o sedmhradskou měď, u které jsou Te a Au charakteristické prvky.

Vzhledem k tomu, že oba předměty jsou i tvarově téměř shodné a spadají též do přibližně stejného časového období, měly by míti i stejnou provenienci. Avšak měď nemusela pocházet právě jen z jedné oblasti, neboť na sklonku eneolitu možno již uvažovat i o jiných zdrojích této suroviny. Předmět se Šaly byl pravděpodobně vyroben z východní mědi (snad slovenské), i když východní měď zahrnujeme do poměrně široké územní oblasti. Její bližší určení si však vyžádá ještě řadu spektrálních analýz rud i pravěkých předmětů.

Bestimmung der Spurenelemente und der Provenienz äneolithischer Kupfergegenstände. Eine Spektralanalyse wurde bei zwei äneolithischen Kupfergegenständen vorgenommen, die ungefähr aus dem gleichen Zeitabschnitt, aber von zwei verschiedenen, voneinander ziemlich entfernten Lokalisationen stammen. Einen von diesen - Taf. 2:2 - fand man in Vážany nad Litavou, Bez. Vyškov in Mähren, der zweite stammt aus der Slowakei, aus Šala, Bez. Galanta.

Die Ergebnisse der Spektralanalyse zeigen, dass beide Gegenstände stärkere Spuren von Silber, Antimon und Nickel enthalten. Ausserdem unterscheiden sie sich noch durch den Gehalt von Arsen, Zink, Tellur und Gold. Die letzten zwei Elemente sind für das siebenbürgische Kupfer typisch. Der Gegenstand aus Šala ist nach der festgestellten Elementkombination wahrscheinlich aus östlichem Kupfer (vielleicht slowakischem) hergestellt worden. Der Gegenstand aus Mähren stammt offensichtlich aus dem Siebenbürgischen Raum, auch wenn man nach den übereinstimmenden Formen der Gegenstände eine gleiche Provenienz voraussetzen könnte. Als östliches Kupfer betrachten wir den Rohstoff, der auf einem verhältnismässig breiten Territorium vorkommt, dessen nähere Bestimmung gewiss Angelegenheit weiterer Forschungen sein wird.

- - -

Spektrální analýza kovových předmětů kultury

šňůrové a protoúnětické

Ladislav P á g o

V tabulce č. 1 jsou uvedeny výsledky kvantitativní spektrální analýzy dvou nákrčníků, spadajících časově do kulturního období, kde znalost jejich chemického složení může přispět k řešení některých dosud ne zcela objasněných problémů pravěku.

Tabulka č. 1.

Předmět:	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Te	Co	Fe	Cr	Mn	Mg	Ca	Al	Si
M.M. Brno inv.č. 52379 Dětkovice	HM	-	S	-	s	-	-	-	-	-	-	-	s	-	-	s	s	s	s
M.M. Brno inv.č. 83703 Jiříkovice	HM	S	S	S	S	-	s	s	s	-	-	s	s	-	s	s	s	s	S

Poznámka: HM hlavní (podstatné) množství
 S větší stopové množství
 s menší stopové množství

Jak je patrné z tabulky č. 1, je nákrčník z Dětkovic, okr. Vyškov na Mor. vyroben z čisté mědi, doprovázené stopami stříbra (Ag) a niklu (Ni). Tyto prvky jsou jako přirozená příměs použité mědi. Ostatní prvky jako železo (Fe), hořčík (Mg), vápník (Ca), hliník (Al) a křemík (Si) nemají pro celkové hodnocení podstatný význam, neboť se mohly dostat do povrchové vrstvy z prostředí, ve kterém byly předměty nalezeny. Nákrčník z Jiříkovic, okr. Brno-venkov obsahuje mimo uvedených prvků v dětkovickém nálezu ještě cín (Sn), arsen (As), antimon (Sb) a vizmut (Bi), zinek (Zn) a kobalt (Co).

Pro srovnání jsou v následující tabulce uvedeny spektrální analýzy podobných nákrčníků z rakouského území, náležejících kultuře badenské.¹

Tabulka č. 2.

Předmět:	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Te	Co	Fe	Cr	Mn	Mg	Ca	Al	Si
Nákrčník Baden Königshöhle	HM	-	S	-	S	-	S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nákrčník Lichtenwörth	HM	-	S	-	S	S	-	-	-	-	-	-	s	-	-	s	s	s	-
Nákrčník Leobersdorf	HM	-	S	-	S	S	-	-	-	-	-	-	s	-	-	s	s	s	-

Z uvedených kvalitativních spektrálních analýz je zřejmé, že nákrčník z Dětkovic se svým chemickým složením víc podobá předmětům z Rakouska, nežli předmět z Jiříkovic. Obsah cínu, arsenu, niklu, antimonu, zinku, vizmutu a kobaltu v jiříkovickém nákrčníku nasvědčuje tomu, že předmět byl vyroben z jiné mědi, a že je snad také poněkud mladší. Všechny tyto měděné předměty je možno považovati za

*předchůdce únětických nákrčníků, i když se podstatně liší velikostí a váhou. Rakouské nákrčníky váží od 16 - 35 g, průměr měděného drátu je 0,35 - 0,40 cm, průměr nákrčníků je 9,2 - 11,7 cm. Předmět z Jiřikovíc váží po odstranění patiny 11,9 g, průměr drátu je do 0,3 cm a průměr nákrčníku je 11 - 13 cm.

Předměty z Dětkovic, Königshöhle, Lichtenwörthu i Leobersdorfu jsou vyrobeny z čisté mědi, jiřikovický nákrčník podle většího množství stopových prvků patrně z měděné rudy, pravděpodobně sedmihradské provenience.

P o z n á m k a :

1. H. P e s t a , Spektralanalytische Untersuchung der Metallfunde von Leobersdorf, Lichtenwörth und Zwerndorf, WPZ 24, 1937, str. 80.

Spektralanalyse von Metallgegenständen der Schnurkeramik und der Protoúněticer Kultur. Für den Vergleich der chemischen Zusammensetzung der bisher gefundenen Gegenstände aus diesem Zeitabschnitt und zur Klärung der Frage der Provenienz des Kupfers in der Vorgeschichte, wurde bei zwei Halsringen, die aus dem Zeitabschnitt der Schnurkeramik und der Protoúněticer Kultur stammen, eine Spektralanalyse vorgenommen.

Die Ergebnisse der qualitativen Spektralanalyse zeigten, dass der Gegenstand aus Dětkovice, Bez. Vyškov in Mähren aus purem Kupfer hergestellt wurde und durch seine chemische Zusammensetzung den Gegenständen der Badener Kultur aus dem österreichischen Gebiet ähnelt. Der Halsring aus Jiřikovice, Bez. Brno-venkov, welcher der Protoúněticer Kultur angehört, ist zufolge der grösseren Menge an Spurenelementen aus Kupfer, das offensichtlich durch Schmelzen des Kupfererzes, wahrscheinlich Siebenbürgischen Provenienz, gewonnen wurde.

- - -

Výzkum nitranského pohřebiště v Holešově

Jaromír O n d r á ě k

Tab. 3, 26, 27

Výzkumné práce v r. 1965 se zaměřily na zachycení jižního okraje pohřebiště na letištní ploše a postoupily i směrem k jeho středu na pozemek JZD Všetuly. Bylo prozkoumáno dalších 50 nitranských hrobů, zjištěny stopy čtvercové kúlové stavby, datované do halštatského období a na jižním okraji byl získán z vrstvy mladolaténský střepeový materiál. Jižní část pohřebiště poskytla některé důležité poznatky, týkající se datování konce nitranské skupiny a synchronisace s únětickou kulturou. Hroby v této části jsou častěji vyloupené a prakticky se v nich ne-

objevuje šperk tvaru vrbového listu. Na základě keramiky (kulovité osudíčko, klasický koflík) lze usuzovat na současnost nejmladších hrobů s klasickou fází moravské únětické kultury.

Ke středu pohřebiště ubývá vyloupených hrobů, zvětšuje se hustota pohřbů a přibývá nálezů, mezi nimiž jsou stále početnější tzv. vrbové listy. Objevují se měděné dýky, ploché nožičky, nátepní ploténka, pazourková sekerka, kostěný sekermolat apod. Ženské kostry spočívají opět na levých a mužské na pravých bocích. Dva hroby obsahovaly po dvou jedincích a v jednom případě šlo o mužskou nataženou kostru na zádech. Z milodarů jsou rozšířené zvláště drátěné ozdoby, vrbové listy, pazourkové šipky, korálky ze skelné hmoty, kančí kly a kostěné korálky.

Na základě dosavadního výzkumu lze usuzovat, že pohřebiště v Holešově mělo delší časový vývoj a získané poznatky mohou přispět také k řešení problému periodisace nitranské skupiny.

Grabung eines Gräberfeldes der Nitra - Gruppe in Holešov. Die Grabungsarbeiten im Jahre 1965 konzentrierten sich auf die Erfassung des südlichen Randes des Gräberfeldes auf der Flugplatzfläche und wurden auch in Richtung zu seiner Mitte auf dem Grundbesitz der LPG Všetuly fortgesetzt. Es sind weitere 50 Gräber der Nitra-Gruppe untersucht und Spuren eines quadratischen Pfostenbaues festgestellt worden, am südlichen Rand gewann man aus der Schicht junglaténezeitliches Scherbenmaterial. Der südliche Teil des Gräberfeldes gewährte einige wichtige Erkenntnisse, die die Datierung des Endes der Nitra - Gruppe und die Synchronisierung mit der Úněticer Kultur betreffen. Die Gräber in diesem Teil sind häufig ausgeraubt und praktisch findet man in diesen keinen Schmuck in Form eines Weidenblattes. Auf Grund der Keramik (rundlicher Kumpf, klassische Tasse) kann man auf eine Gleichzeitigkeit der jüngsten Gräber mit der klassischen Phase der mährischen Úněticer Kultur schliessen.

Zur Mitte des Gräberfeldes nehmen die ausgeraubten Gräber ab, die Dichte der Bestattungen und die Funde nehmen zu; unter den Funden werden die sog. Weidenblätter immer zahlreicher. Es kommen kupferne Dolche, flache Messer, ein Armschutzplättchen, ein Feuersteinbeil, eine beinerne Kriegsaxt u.ä. vor. Frauenskelette liegen wiederum auf der linken und Männer auf der rechten Seite. Zwei Gräber enthielten je zwei Skelette und in einem Falle handelte es sich um ein Männerskelett in Rückenstrecklage. Von Beigaben sind besonders Drahtschmuck, Weidenblätter, Feuersteinpfeilspitzen, Korallen aus Glasmasse, Eberzähne und Knochenkorallen verbreitet.

Auf Grund der bisherigen Ausgrabung kann angenommen werden, dass das Gräberfeld in Holešov eine längere zeitliche Entwicklung hatte und die gewonnenen Erkenntnisse können auch zur Lösung des Problemes der Periodisierung der Nitra-Gruppe beitragen.

Spektrální analýza předmětů z pohřebiště nitranské skupiny v Holešově,

okres Kroměříž

Ladislav P á g o

V roce 1950 bylo při kanalizačních pracích na letišti v Holešově, okr. Kro - měříž zachyceno pohřebiště nitranské skupiny¹, které je teprve od července roku 1964 systematicky zkoumáno. V hrobech bylo nalezeno mimo jiné několik měděných předmětů (drátěné náušnice, větší drátěné náramky, záušnice s úzce roztepanými konci, plechová čelenka se svinutými konci, spirálový terčík z plochého drátu a kousek měděné (?) suroviny.² Dostí početné měděné ozdoby ukazují na úzký vztah k nitranské skupině, takže je možno je řadit rámcově do staršího úseku starší doby bronzové (BA1).

V následující tabulce jsou uvedeny výsledky kvalitativní spektrální analýzy některých měděných předmětů, nalezených při zachraňovacím výzkumu v r. 1950. Ostatní kovové předměty z této lokality budou postupně analyzovány po ukončení - archeologického výzkumu a po jejich chemickém očištění.

Předmět:	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co	Te	Fe	Cr	Mn	Mg	Ca	Al	Si	P	Mo
měděný drátek hrob č. 4	HM	s	S	S	S	-	S	-	-	-	s	-	S	-	-	S	S	-	s	-	-
měděný drátek hrob č. 7	HM	s	S	S	S	-	S	?	-	-	s	-	S	-	s	S	S	s	S	s	s
měděný plíšek hrob č. 9	HM	s	S	S	S	-	S	s	?	-	s	-	S	-	s	S	S	S	S	s	s
měděná ozdoba hrob č.10	HM	S	S	S	S	?	S	s	?	-	s	-	S	-	s	S	S	S	S	s	s
měděný plíšek hrob č.12	HM	s	S	S	S	-	S	s	-	-	s	-	s	-	-	s	S	-	s	-	-
měděný drátek hrob č.25	HM	S	S	S	S	-	S	s	?	-	s	-	S	-	S	S	S	S	S	s	-

Poznámka:

- HM hlavní (podstatné) množství
- S větší stopové množství
- s menší stopové množství
- ? pro blematický výskyt

U všech analyzovaných předmětů vyskytují se prvky Sn, Ag, As, Ni, Sb, Co a Fe a možno je považovat za charakteristické stopové prvky příslušné použité suroviny. Srovnáním spektrálních analýz předmětů nitranské skupiny z Nitry, Tvrdošoviců, Výčap-Opatoviců a Branče³, vidíme nápadnou shodu v jejich chemickém složení. U většiny analyzovaných předmětů vyskytují se rovněž prvky Sn, Ag, As, Ni, Sb, Pb, Co a Fe. Mimo olova (Pb) je tedy obsah stopových prvků naprosto stejný a dá se tedy předpokládat, že by surovina mohla pocházet z jedné oblasti, pravděpodobně východní, snad slovenské. Nejde však o uměle připravovanou slitinu, ale o měď vytavenou z rudy se silněji zastoupenými stopami Ag, As, Sb a Ni, jak je i dnes ve slovenských měděných rudách dosti časté.

Podle spektrálních rozborů jsou všechny předměty vyrobeny z mědi. Těžba mědi a její zpracování na Slovensku v této době jistě nezůstaly bez vlivu i na celkový vývoj ve střední Evropě, jak je patrné také na Moravě, v Čechách, v jižním a středním Německu a v Rakousku. Ucelenější názor na kovovou industrii nitranské skupiny, na její původ i výrobu, bude možný teprve po ukončení komplexního výzkumu v Holešově i na ostatních lokalitách. Podle dosavadních výsledků je však již dnes patrný význam studia tohoto období pro řešení některých problémů pravěku. -

P o z n á m k y :

1. B. S t r u h a l a , Pohřebiště ze starší doby bronzové u Holešova na Moravě, AR III, 1951. str. 33-34.
2. J. O n d r á č e k , Nálezy měřanovicko-nitranského typu na Moravě, AR XV, 4, 1963, str. 406-407.
3. A. T o č í k , Nitrianska skupina, AR XV, 6, 1963, str. 765.

Spektralanalyse von Gegenständen aus dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe in -Holešov, Bez. Kroměříž. Die Nitra-Gruppe bildet den Übergang zur Úněticer Kultur und ihre Metallindustrie hat eine ziemliche Bedeutung bei der Lösung von einigen prähistorischen Problemen in Mitteleuropa. Bei Beurteilung mancher Fragen stützen wir uns oft auf Spektralanalysen der Metallgegenstände aus diesem Zeitabschnitt, denn sie können uns ihren Ursprung sowie Herstellung bestimmen.

Der Spektralanalyse sind einige Kupfergegenstände aus dem Gräberfeld des Nitra-Gruppe in Holešov, Bez. Kroměříž unterzogen worden. Es wurde festgestellt, dass ihre chemische Zusammensetzung sehr der Zusammensetzung von anderen Gegenständen aus anderen Lokalitäten ähnelt. Man kann voraussetzen, dass der Rohstoff für ihre Herstellung aus einer Region, offensichtlich aus der östlichen - slowakischen stammt.

Eine geschlossene Ansicht über die Metallindustrie der Nitra-Gruppe, ihren Ursprung und Herstellung, wird erst nach Beendigung der Komplexgrabung in Holešov sowie auf anderen Lokalitäten möglich sein.

Únětické pohřebiště u Pavlova, okres Břeclav

Jaromír O n d r á č e k

Tab. 3

Východně od Pavlova na mírném severním svahu vpravo od silnice z Dolních Věstonic do Milovic byly orbou narušeny únětické hroby. Zachraňovací výzkum zde provedli ve dnech 1.-4.11. 1965 P. Ondráček a J. Šlosár, kteří odkryli tři hroby.

Hrob 1.

V obdélníkové hrobové jámě (186 x 98-106 cm) ležela v hloubce 30 cm od povrchu slabě skrčená kostra na pravém boku, orientovaná hlavou přibližně k jihu. U chodidel stál menší hrníček (tab. 3:14) a před holeněmi dva valouny.

Hrob 2.

Obdélníková hrobová jáma (175 x 105-110 cm) se rýsovala ve spraši v hloubce 25 cm. Na jejím dně (hl. 110 cm) se našly dobře zachované přeházené kosti dospělého jedince. Milodary nebyly nalezeny. Asi uprostřed hrobu bylo patrné tmavší zbarvení zásypu, svědčící o druhotném zásahu a vyloupení hrobu. Orientace hrobové jámy: JZ - SV.

Hrob 3.

Pod ornici v hloubce 20 cm byl zachycen obrys obdélníkové hrobové jámy o rozměrech 180 x 104 cm. V zásypu, tvořeném žlutkou a tmavší hlínou bylo nalezeno několik únětických střepů. Na dně v hloubce 155 cm od povrchu se zachovaly jen nepatrné zbytky zetlelých kostí a u nich únětická jehlice (tab. 3:13). Orientace hrobové jámy: JZ - SV. Asi 20 cm od severního rohu hrobu byla zachycena část jámy a mladounětickým materiálem. Její dno odpovídalo hloubce hrobové jámy.

Pohřebiště lze datovat na základě získaného materiálu do klasického období moravské únětické kultury.

Úněticer Gräberfeld bei Pavlov, Bez. Břeclav. Bei einer Bergungsgrabung - wurden drei durch Ackern gestörte Úněticer Gräber untersucht. Im ersten lag ein schwach angehocktes Skelett auf der rechten Seite, den Kopf ungefähr nach Süden gerichtet. Bei den Fußsohlen fand man ein Näpfchen (Taf. 3:14) und bei den Schienbeinen zwei Rollsteine. Das zweite Grab ist offensichtlich ausgeraubt worden und auf seinem Boden lagen verstreut, gut erhaltene Knochen eines Erwachsenen. - Das dritte Grab enthielt nur geringe Knochenüberreste und eine Úněticer Ösenkopfnadel (Taf. 3:13). Das Gräberfeld gehört in die klassische Phase der mährischen Úněticer Kultur.

Únětický hrob z Branišovic, okres Znojmo

Jaromír Ondráček

Při stavbě nového úseku silnice u Branišovic zničili 2.11.1965 dělníci kostry hrob únětické kultury. Nález zachránil V. Režný, který uvádí, že v hloubce 80 cm ležely dvě kostry hlavami k západu a byly k nim přiloženy keramické mlodary. Zmíněný hrob byl objeven v nevelké vzdálenosti od místa, kde se nachází starší únětické sídliště. (Srv. B. Dostál, Sborník prací Filosof. fakulty brněnské university, řada E 3 1958, 13f).

Úněticer Grab aus Branišovice, Bez. Znojmo. Beim Baue eines neuen Strassenabschnittes bei Branišovice, zerstörten am 2.11.1965 Arbeiter ein Skelettgrab der Úněticer Kultur. Die Funde barg V. Režný, der anführt, dass in einer Tiefe von 80 cm zwei Skelette, mit den Schädeln nach Westen gerichtet, lagen; bei diesen waren keramische Beigaben. Das erwähnte Grab wurde unweit jenes Ortes entdeckt, wo sich eine ältere Úněticer Siedlung befindet. (Vergl. B. Dostál, Sborník prací Filosof. fakulty brněnské university, Reihe E 3 1958, 13 f).

- - -

Depot únětických hřiven z Blučiny

Jaromír Ondráček

V létě r. 1965 našel na poli u Blučiny J. Teplý několik únětických hřiven. Naleziště je na mírném severním svahu v trati Padělky u bílého kříže. Při ohledání lokality dne 15.10. se našly na povrchu další dvě hřivny. Místo bylo prokopáno a zjištěno, že jde o větší depot uložený v šedohnědé humusovité vrstvě a to v hloubce 25-35 cm. Část hřiven byla zachycena orbou a deformována. V původním stavu zůstalo jen 9 hřiven pečlivě naskládáných na sobě a uložených otevřenými konci k jihu. Celkem se podařilo zachránit 62 hřiven a jejich zlomků. Jde většínou o hrubé tvary s roztepanými a svinutými konci. Průřezy jejich těl jsou převážně kruhové, trojúhelníkové a nepravidelné. Váha zachovaných neporušených kusů se pohybuje kolem 20 dkg. Blučinský nález patří k větším moravským depotům hřiven, které je možno datovat většinou do vyvinutého období únětické kultury. Důležitost depotu tkví také v tom, že pochází z oblasti pod návršním úněticko-věteřovským sídlištěm na Cezavách.

Depot von Úněticer Barrenringen aus Blučina. Bei einer Bergungsgrabung ist

am 15. 10. 1965 ein Depot von Barrenringen abgedeckt worden, das in der Humus-schicht 25-35 cm unter der Oberfläche lag. Der obere Teil des Depotes war durch Ackern gestört und die Barrenringe über das Feld verschleppt worden. In der ursprünglichen Lage blieben nur 9 Stück, die sorgfältig übereinander gelegt waren. Insgesamt konnten 62 Barrenringe und deren Bruchstücke geborgen werden. Alle haben flachgehämmerte und zu Ösen gewundene Enden. Ihr Querschnitt ist meistens kreis-, dreieckförmig und unregelmässig. Das Gewicht bewegt sich rund um 20 dkg. Die Wichtigkeit des Fundes beruht besonders darin, dass er aus dem Raum unter der Úněticer-Věteřover Höhensiedlung auf Cezavy stammt.

- - -

Sídlíšní jámy věteřovského typu v Bošovicích, okr. Vyškov

Karel T i h e l k a

Tab. 4, 5

Při hloubení velké válcovité jámy pro hydroglobus vodojemového zařízení státního statku v Bošovicích 190 cm hluboké a 5 m široké narazili v její jiho - východní části na pravěkou sídlíšní jámu, vyplněnou černou, humusovitou hlínou. Zbytek této pravěké jámy zůstal v jihovýchodním úseku stěny válcovité jámy. Horní obrys tohoto zbytku se ztrácel v ornici, jejíž vrstva je tam nestejně široká (až do 40 cm). Dno pravěké jámy bylo 110 cm široké a její horní šířka těsně pod ornici 105 cm. Tato jáma je i s ornici 100 cm hluboká. V celém jejím tmavém profilu byly zbytky přeřezaných střípků, četné drobné, rozpadající se uhlíky i kousky mazanice. Spodní část pravěké jámy zasahovala do písečnaté spraše, jejíž vrstva je 35 cm silná. Pod ní je tam mazlavá, jílovitá hlína. Zcela vespod válcovité jámy je jílovitá vrstva až 75 cm mocná bez stop po conchiliích. Kolem profilu pravěké jámy i v ní bylo několik zvířecích nor (tab. 4).

Uprostřed válcovité jámy pro hydroglobus byl ponechán štíhlý kůžel hlíny, nepochybně pro instalaci hydroglobu. Na horní části tohoto kůžele (asi ve výšce jeho horní třetiny) zůstala část humusovité výplně pravěké jámy, ve které byl nalezen celkem dobře zachovalý džbáneček (inv. č. 92/1-1/65; tab. 5:8). Tato část výplně jámy nemohla souviset s výše uvedeným pozůstatkem pravěké jámy v jihovýchod. úseku stěny hloubené válcovité jámy především proto, že keramický materiál nemohl být nalezen v téže jediné jámě, protože je chronologicky značně rozdílný. Zjištěné rozměry pozůstatku pravěké jámy v jihovýchodním úseku stěny válcovité jámy ostatně vylučují její prostorovou souvislost se zbytkem výplně jámy na hliněném kůželi. Pravěké jámy musily tedy být nejméně dvě. Dělník, který hloubil válcovitou jámu pro hydroglobus, naproti tomu tvrdil, že nalezené zlomky keramiky i se džbánečkem pocházejí z jediné jámy. Jde zřejmě o omyl.

Popis materiálu věteřovského typu, který byl nalezen při výkopu válcovité jámy pro hydroglobus:

Zlomek nádoby s uchem 82 mm vysoký a 71 mm široký. Ucho je 28 mm široké, stěna nádoby 5 mm. Její povrch je tmavošedý, místy nažloutlý, hlazený. Vnitřek je většinou světle šedý, místy tmavší. (Inv.č. 92/1 - 2/65. Tab. 5:5).

Okrajový zlomek větší, hrubě vypracované nádoby, která měla zesílený a navenek vyhnutý okraj. Zlomek je 101 mm vysoký, max. (na okraji) 88 mm široký a 19 mm silný. Na vnější ploše je drsný, cihlově červený a šikmo brázděný prsty. Zaoblený okraj je vyhlazený a tmavošedý; rovněž vnitřek je vyhlazený, avšak hnědožlutý. (Inv.č. 92/1 - 3/65, tab. 5:4).

Zlomek prohnutého hrdla z nádoby (asi amfory), jež bylo poměrně tenkostěnné (síla stěny 5 mm). Hrdlo bylo hlazené vně i uvnitř, šedé, jen místy okrově žluté. Jeho okraj je zaoblen. (Inv.č. 92/1 - 4/65).

Kus spodní části hrubě vypracovaného hrnce, na vnější straně drsného a šedě zbarveného. Vnitřek je tmavý, hlazený. Dno je ploché, kruhové a drsné. Výška torza 63 mm, max. šířka na dně 75 mm. Dno nepravidelně (hrbolatě) přečnívá. Síla stěny 7 mm. (Inv.č. 92/1-5 a/65).

Menší zbytek z téhož nebo podobného hrnce. Výška zlomku 27 mm, šířka 45 mm. (Inv.č. 92/1-5 b/65).

Okrouhlé, poměkud dovnitř vtlačené dno menší, asi baňaté nádoby, vně i uvnitř hlazené, šedě zbarvené. Průměr dna měří asi 37 mm. Nádoba měla stěnu o síle 6 mm. Max. šířka celého zlomku asi 66 mm. (Inv.č. 92/1-6/65, tab. 5:3). -

Zlomek nádoby s odsazeným hrdlem. Pod odsazením zbyla stopa po uchu. Povrch nádoby byl šedý, hlazený, vnitřek hlazený a světle šedý. Max. výška zlomku 51 mm, šířka 84 mm, síla stěny 8 mm. Délka zbytku ucha je 34 mm, jeho max. šířka asi 14 mm. (Inv.č. 92/1-7/65, tab. 5:6).

Zlomek okraje prohnutého hrdla menší nádoby, která byla vyhlazená, vně světle šedá a uvnitř tmavošedá. Okraj hrdla je oblý. Výška zlomku 32 mm, max. šířka na okraji 64 mm, síla stěny 6 mm. (Inv.č. 92/1-8/65).

Větší lalokovitý výčnělek na okraji nádoby, který je skoro úplný, 56 mm dlouhý a max. 15 mm široký. Z hrdla této nádoby se zachoval pouze kousek (asi 2 cm široký). Povrch výčnělku i zbytku hrdla je hlazený, šedý, místy nažloutlý. (Inv.č. 92/1-9/65, tab. 5:2).

Zlomek stěny hrubšího hrnce, který má okraj přehnutý navenek. Vnější stěna je drsná, tmavošedá, mělce brázděná prsty. Okraj je zaoblený. Vnitřek nádoby je hlazený a tmavě zbarvený. Výška zlomku 80 mm, šířka 48 mm, síla stěny 6 mm. (Inv.č. 92/1-10/65).

Zlomek stěny hrubší nádoby s malým zbytkem dna, který je na vnější straně šedý, na vnitřní tmavý, vyhlazený. Výška zlomku 47 mm, max. šířka na dně 17 mm. (Inv.č. 92/1-11/65).

Zlomek stěny větší nádoby na vnější straně drsné, málo znatelně brázděné prsty, šedě zbarvené. Vnitřek je tmavošedý, hlazený. Zlomek je slepený ze dvou částí. Jeho výška 68 mm, šířka 10 mm. (Inv.č. 92/1-12/65).

Zlomek stěny větší, hrubě vypracované nádoby, na vnější straně drsné, cihlově červené nebo místy šedé, uvnitř hnědožlutě zbarvené. Výška zlomku 92 mm, šířka 107 mm, síla stěny 12 mm. (Inv.č. 92/1-13/65).

Rozbitý a ze tří částí slepený zlomek větší nádoby, která byla na vnější straně šedá a žlutošedá, uvnitř hladká a tmavě zbarvená. Rozměry: 120 mm a 132 mm, síla stěny 10 mm. (Inv.č. 92/1-14/65).

Zlomek stěny z podobné nádoby, která byla také stejně zbarvena. Rozměry: 67 mm a 102 mm, síla stěny 10 mm. (Inv.č. 92/1-15/65).

Další zlomek stěny z podobné nádoby na vnější straně drsný, světle šedý, uvnitř hlazený a tmavý. Na lomu lze přesně rozpoznat dvě vrstvy: vnější, světle šedou, asi 4 mm silnou, a vnitřní tmavou, asi 5 mm silnou. Rozměry: 63 mm a 68 mm, síla stěny asi 9 mm. (Inv.č. 92/1-16/65).

Podobný zlomek stěny z větší a hrubě vypracované nádoby na vnější straně drsné, šedé, uvnitř hlazené a tmavé. Rozměry: 93 mm a 82 mm, síla stěny 11 mm. (Inv. č. 92/1-17/65).

Zlomek z prohnutého hrdla nádoby, asi amfory, na vnější straně hlazený, tmavý, uvnitř drsný. Okraj hrdla je zaoblen. Rozměry: 9 mm a 65 mm, síla stěny asi 8 mm. (Inv.č. 92/1-18/65).

Větší zlomek větší nádoby na vnější straně drsné, světle šedé, uvnitř hlazené a tmavé. Zlomek je slepen z tří kusů. Síla stěny 11 mm. (Inv.č. 92/1-19/65).

Flochy kus slabě vypálené omítky. Rozměry: 93 mm a 78 mm, síla 19 mm. (Inv. č. 92/1-20/65).

Ostré kostěné bodlo nebo šídlo s rukojetí. Délka 175 mm, šířka rukojeti 65 mm. (Inv.č. 92/1-21/65, tab. 5:9) - (Rukojeť bodla je zbytek kloubní jamky).

Zlomek větší nádoby hrubě vypracované, na povrchu drsné, žlutošedé a uvnitř tmavé, nehlazené, která má rozevřené hrdlo s nerovným, zaobleným okrajem, pod nímž byla dvojice pupíků. Výška zlomku asi 10 cm a šířka asi 16,5 cm, síla stěny přibližně 1 cm. Na lomu jsou patrna hrubá zrnka písku. (Inv.č. 92/1-22/65, tab. 5:7).

Popsaný materiál náleží věteřovskému typu, což dosvědčují zlomky všech nádob, zejména však okraje nádob hrubších, např. zlomek z nádoby s rozevřeným hrdlem a s dvojicí pupíků pod ním (tab. 15:1). Také džbáněk pěkného, pravidelného tvaru (tab. 3) patří do okruhu pozdně věteřovské keramiky. Jeho spodní polovina připomíná známé bezuché amfory se svíslými pupíky pod hrdlem (např. Hradisko u Kroměříže, Pam. arch. LI 1960, obr. 18:11; Blučina, tamtéž obr. 12:8, 11) nebo též džbáněk z Böhmeimkirchenu v Dol. Rakousích (srv. R. Pittioni, Österreichs Urzeit im Bilde, Wien u. Leipzig 1938, Tf. 21:13). Tzv. "obrvená linie" mezi hrdlem a břichem džbánu je však již výzdobným prvkem keramiky mohylové kultury. Je např. na zlomku nádoby středodunajské mohylové kultury z jámy č. 5 v Archlebově u Kyjova, okr. Hodonín, prozkoumané vlastivědným muzeem v Kyjově (Vl. Šikulová) i na

džbáncích této kultury z Maisbirnbaum v Dol. Rakousích (viz R. Pittioni l.c. tab. 24:6,7). Džbánek z Bošovic připomíná též nezdobený džbáneček z Hradiska u Kroměříže (Památky archeologické LI 1960, tab. 18:10).

Výše popsany materiál z Bošovic tedy dosvědčuje nález dalšího sídliště věteřovského typu na Moravě, a to pozdního, jehož keramika (zejména však džbánek) představuje přechodní vývojový stupeň k středodunajské mohylové kultuře.

Siedlungsgruben des Věteřov Typus in Bošovice, Bez. Vyškov. Beim Aushub einer grossen walzenförmigen Grube für den Hydroglobus der Wassereinrichtung des hiesigen staatlichen Gutes in Bošovice stiess man auf vorgeschichtliche Gruben. Der Rest einer von diesen blieb im südlichen Abschnitt der Grubenwand erhalten. Die vorgeschichtliche Grube war samt dem Ackerboden 100 cm tief, ihr Boden 110 cm breit und die obere Weite knapp unter dem Ackerboden betrug 105 cm. In der Mitte der Grube war ein schlanker Erdkegel belassen, zweifellos für die Installierung des Hydroglobusses. Am oberen Teil dieses Kegels (ca. in Höhe seines oberen Drittels) blieb ein Teil der Humusausfüllung einer weiteren vorgeschichtlichen Grube erhalten, in der ein Arbeiter ein ziemlich gut erhaltenes Krüglein fand. Es hat eine schöne, regelmässige Form und gehört in den Umkreis der späten Věteřov Keramik. Seine untere Hälfte erinnert an die bekannten henkellosen Amphoren des Věteřov Typus, mit senkrechten Knubben unter dem Hals (z.B. aus Hradisko bei Kroměříž, Pam. arch. LI 1960, Abb. 18:11, aus Blučina, daselbst, Abb. 12:8,11), oder auch an das Krüglein aus Böheimkirchen in Niederösterreich (siehe R. Pittioni, Österreichs Urzeit im Bilde, Wien und Leipzig 1938, Tf. 21:13). Die sog. "Wimperlinie" zwischen dem Hals und Bauch des Kruges ist bereits ein Verzierungselement auf der Keramik der Hügelgräberkultur. Sie befindet sich z.B. auf dem Gefässbruchstück der donauländischen Hügelgräberkultur aus Grube Nr.5 in Archlebov bei Kyjov, Bez. Hodonín, die von dem heimatkundlichen Museum in Kyjov (Vl. Šikulová) untersucht wurde, sowie auf Krügen derselben Kultur aus Maisbirnbaum in Niederösterreich (siehe R. Pittioni, l.c. Tf. 24:6,7). Auch eine Reihe weiterer Gefässscherben (siehe Tf. 5:1-7), gehört dem Věteřov Typus an. Das Material aus den Gruben in Bošovice bezeugt also den Fund einer weiteren Siedlung des Věteřov Typus in Mähren und dies eines späten, dessen Keramik, insbesondere dann der beschriebene Krug, die Übergangsstufe zur donauländischen Hügelgräberkultur vorstellt.

Věteřovský objekt z Budkovic, okr. Brno-venkov

Jaromír O n d r á č e k

Tab. 6

Při zachraňovacím výzkumu v roce 1960 jsme zachytili dvěma sondami část věteřovského objektu (J. Ondráček, Přehled výzkumů 1960, 60, 61). Vzhledem k terénním úpravám, které se na nalezišti prováděly, bylo možné jeho výzkum dokončit až v roce 1965. Práce probíhaly v těžkých podmínkách, neboť místo nálezů se nacházelo na křižovatkách polních cest v těsné blízkosti jámy na vápno a transformátoru, což nedovolilo odkrytí celého objektu.

Po odstranění humusovitých vrstev, značně porušených úpravami, se objevil v hloubce 50-75 cm na sprásovém podloží půdorys tvaru dosti pravidelného obdélníku o rozměrech 11,26 x 3,85-4,25 m. Stěny se ke dnu poněkud sbíhaly (10,90 x 3,65 m) a přecházely v poměrně rovné dno, svažující se poněkud na severozápadní stranu, kde byla naměřena hloubka až 2,75 m od povrchu. Jihovýchodní část byla zahloubena minimálně 1,60 m pod dnešní úroveň terénu. Menší hloubka v této části je do značné míry určena i snahou po vyrovnání dna vůči terénu, svažujícímu se k jihovýchodu.

Podél delších stěn byly zachyceny kúlové jámy, dosahující hloubky 70-100 cm pod úroveň dna objektu. V jamách se velmi dobře rýsovaly vlastní kúly, 30-40 cm silné, utěsněné udusanou žlutkou. Výplň kúlů tvořila většinou hnědošedá až šedá velmi syká popelovitá hlína s uhlíky, která se v několika případech sesula až ke dnu kúlových jam, takže prostor původního kúlu zůstal částečně dutý. Podél jihozápadní stěny se podařilo zachytit všech šest kúlových jam, z nichž dvě středové obsahovaly po dvou poněkud slabších kúlech. Při severovýchodní stěně mohly být prozkoumány jen čtyři kúlové jámy, kdežto další dvě lze předpokládat v místech, kde nebylo možné vyhloubit sondu pro blízkost transformátoru. Je však pravděpodobné, že i zde šlo o podobné dvojice kúlů jako na protější straně.

V jihovýchodní části objektu, kde lze počítat se vchodem, byly do dna zahloubeny dvě vzájemně se protínající jámy, obsahující černošedou hlínu a slabě promísenou žlutku bez nálezů. V severozápadní a střední části se podařilo částečně zachytit do dna zahloubený 20-50 cm hluboký žlábek korytovitého tvaru, vyplněný silně přepálenou červenou až černou hlínou s četnými uhlíky.

Zásyp objektu tvořily vrstvy hnědé až šedoohnědé hlíny, střídající se s šedočernými až černými sykými vrstvami a slabě promísenou žlutou spraší. Místa, zvláště v jihovýchodní části se nacházely i větší do červena přepálené hroudy. Zejména v horních vrstvách byly nalezeny četné kameny, dosti početný keramický materiál a několik dětských kústek. Uhlíky ze zásypu, které určil E. Opravil, pocházely ze slabších větví dubu a lísky. Jeden z kúlů byl dubový a o dalším se vyslovil autor rozborů, že šlo pravděpodobně o jasan.

Objekt zanikl zřejmě požárem, čemuž nasvědčují vrstvy přepálené hlíny v zá-

sypu a v blízkosti kůlů. O jeho funkci a konstrukčních detailech není možno činit žádných závěrů, jelikož materiál nebyl dosud laboratorně zpracován. Jde však zřejmě o zemnicový typ obytného domu, který dosud nemá ve věteřovském typu žádnou obdobu.

Věteřover Objekt aus Budkovice, Bez. Brno-venkov. Bei einer Bergungsgrabung im Jahre 1960 erfassten wir in zwei Sonden den Teil eines Věteřover Objektes (J. Ondráček, Přehled výzkumů 1960, 60, 61). Mit Rücksicht auf die Terrainherrichtungen, die auf dem Fundort durchgeführt wurden, war es erst im Jahre 1965 möglich, die Erforschung des Objektes zu beenden. Die Arbeiten verliefen unter schweren Bedingungen, denn der Fundort lag an einer Kreuzung von Feldwegen in nächster Nähe einer Kalkgrube und eines Transformators, was uns nicht erlaubte, das ganze Objekt abzudecken.

Nach Entfernung der Humusschichten, die ziemlich durch Herrichtungen gestört waren, hob sich in einer Tiefe von 50-75 cm auf dem Lössliegenden ein Grundriss in Form eines ziemlich regelmässigen Rechteckes ab (Ausmasse: 11,26 x 3,85-4,25 m). Die Wände liefen in Richtung zum Boden etwas zusammen (10,90 x 3,65 m) und gingen in einen verhältnismässig ebenen Boden über, der etwas zur nordwestlichen Seite abfiel, und wo eine Tiefe von 2,75 m von der Oberfläche vermessen werden konnte. Der südöstliche Teil war minimal 1,60 m unter dem heutigen Terrainniveau eingetieft. Die geringere Tiefe in diesem Teil ist hauptsächlich darauf zurückzuführen, dass man offensichtlich bestrebt war, den Boden mit Rücksicht zu dem nach Südost abfallenden Terrain auszugleichen.

Längs der längeren Wände wurden Pfostengruben erfasst, die 70-120 cm tief unter das Niveau des Objektes reichen. In den Gruben hoben sich sehr gut die eigentlichen Pfosten ab, die 30-40 cm stark und mit gestampftem Lehm abgedichtet waren. Die Ausfüllung der Pfosten bildete meistens eine braungraue bis graue sehr lockere aschige Erde mit Holzkohlestückchen, die manchmal bis auf den Boden der Pfostengruben gerutscht war, so dass der Raum des ursprünglichen Pfosten teilweise hohl blieb. Längs der südwestlichen Wand konnten wir alle sechs Pfostengruben erfassen, von denen die zwei mittleren je zwei etwas schwächere Pfosten enthielten. Bei der nordöstlichen Wand wurden nur vier Pfostengruben untersucht, wogegen die zwei weiteren an Stellen vorausgesetzt werden können, wo die Sonde wegen der Nähe des Transformators nicht weiter geführt werden konnte. Es ist jedoch wahrscheinlich, dass es sich auch hier um ähnliche Pfostenpaare wie auf der gegenüberliegenden Seite handelte.

Im südöstlichen Teil des Objektes, wo man den Eingang vermuten kann, waren im Boden zwei sich gegenseitig schneidende Gruben eingetieft, die schwarzgraue, etwas mit Lehm gemengte Erde, ohne jedwede Funde enthielten. Im nordwestlichen und mittleren Teil gelang es teilweise eine 20-50 cm im Boden eingetieft trogförmige Rinne zu erfassen, die mit stark durchgebrannter Erde von roter bis schwarzer Farbe und zahlreichen Holzkohlestückchen ausgefüllt war.

Die Ausfüllung des Objektes bildeten Schichten brauner bis graubrauner Erde, die mit grauschwarzen bis schwarzen, lockeren und schwach mit gelbem Löss gemischten Schichten abwechselten. Stellenweise, insbesondere im südöstlichen Teil fand man auch grössere rot durchgebrannte Erdschollen. Namentlich in den oberen Schichten wurden zahlreiche Steine sowie grössere Mengen keramischen Materiales und einige Kinderknochen gefunden. Die Holzkohlestückchen aus der Aufschüttung, die E. Opravil bestimmte, stammen von schwächeren Eichen- und Haselästen. Einer der Pfosten war auch Eiche und von einem weiteren sagt der Autor der Analysen, dass es sich wahrscheinlich um Esche handelt.

Das Objekt wurde offensichtlich durch Brand vernichtet, wofür die Schichten der durchbrannten Erde in der Aufschüttung und in der Nähe der Pfosten zeugen. Über seine Funktion und die Konstruktionsdetails können keine Schlussfolgerungen gezogen werden, da das Material bisher nicht im Laboratorium verarbeitet worden ist. Es handelt sich jedoch offensichtlich um den Typus eines eingetieften Wohnhauses, für den es bisher im Věteřover Typus keine Analogien gibt.

- - -

Průzkum opevnění na Leskouně, kat. Olbramovice, okr. Znojmo

Jindra N e k v a s i l

Tab. 28

Jelikož hlavní vrchol hradiska Leskouna s pozůstatky trojího opevnění neodvratně mizí při těžbě kamene, pokusili jsme se v roce 1965 rozšířit ta místa zjišťovacích sond, kde byly ve dvou předešlých výzkumných sezónách zjištěny valy. Snažili jsme se tak alespoň zčásti postihnout jejich konstrukci a zpřesnit jejich datování.

Nad příkrým severovýchodním svahem Leskouna, pod samým jeho temenem, jsme rozšířili místo, kde byl zachycen průběh jediného valu, ačkoliv je možné zde předpokládat uzavření opevnění ze všech fází osídlení hradiska a tedy průběh nejméně tří hradeb. Podařilo se nám zjistit, že zde probíhaly vskutku dvě hrady, vybudované z kamenitých a hlinitých náspů vpředu držných kůly, a velkými balvanů, a pak jsme zachytili průběh palisády, probíhající před nimi. Pokud není dosud zpracován dokladový materiál z vrstev, je velmi těžko usuzovat na datování jednotlivých fází opevnění tohoto místa Leskouna.

Těžké práci spočívalo v odkrytí části vnitřního valu. Zjistili jsme, že čelo valu bylo sestaveno z balvanů, až 3 m³ velkých, které tvořily základ pro mohutný hlinitý násep, vzadu držný kůlovou konstrukcí. V prostoru brány se čelní balvany stáčely dovnitř a vytvářely trychtýřovité přerušování valu. Dle předběžného odhadu lze vnitřní opevnění se zjištěnou bránou připsat úněticko-věteřov-

skému osídlení.

Menším odkryvem v prostoru středního valu jsme zachytili pozůstatky dvou pecí, snad velatických, které byly porušeny čelní kúlovou stěnou tohoto opevnění, pravděpodobně vybudovaného v době horákovského osídlení Leskouna.

Erforschung der Befestigung auf Leskoun, Kat. Olbramovice, Bez. Znojmo. Da der Hauptgipfel des Burgwalles Leskoun mit Überresten einer dreifachen Befestigung unabwendbar bei der Steinförderung schwindet, versuchten wir im Jahre 1965 jene Stellen der Suchgräben zu erweitern, wo man in den zwei vergangenen Grabungssaisonen Wälle festgestellt hat. Wir bemühten uns so wenigstens teilweise ihre Konstruktion zu erfassen und ihre Datierung zu präzisieren.

Ober dem steilen nordöstlichen Abhänge des Leskoun, direkt unter seinem Gipfel, erweiterten wir die Stelle, wo der Verlauf eines einzigen Walles erfasst worden ist, obwohl hier eine Abschliessung der Befestigung aus allen Besiedlungsphasen des Burgwalles vorauszusetzen ist, d.h. also der Verlauf von mindestens drei Wallanlagen. Es gelang uns festzustellen, dass hier tatsächlich zwei Wälle waren, die aus Stein- und Erdaufschüttungen errichtet wurden, vorne von Pfosten und grossen Steinblöcken gestützt. Dann stellten wir den Verlauf der Palisade fest, die sich davor befand. Solange nicht das Fundmaterial aus den Schichten verarbeitet ist, kann sehr schwer eine Datierung der einzelnen Phasen der Befestigung an dieser Stelle des Leskoun vorgenommen werden.

Der Schwerpunkt der Arbeiten beruhte in der Abdeckung eines Teiles des inneren Walles. Wir stellten fest, dass die Stirnfront des Walles aus bis $3m^3$ grossen Steinblöcken bestand, die das Fundament für die mächtige Erdaufschüttung bildeten, die von rückwärts von einer Pfostenkonstruktion gehalten war. Im Raume der Pforte drehten sich die vorderen Steinblöcke nach Innen und bildeten eine trichterförmige Unterbrechung des Walles. Nach einer vorläufigen Abschätzung kann die innere Befestigung, mit der festgestellten Pforte, der Úněticer-Větařover Besiedlung zugesprochen werden.

Mit einer kleineren Abdeckung im Raume des mittleren Walles erfassten wir Überreste von Öfen, vielleicht Velaticer, die durch die Pfostenstirnwand dieser Befestigung gestört waren, die wahrscheinlich zur Zeit der Horákovover Besiedlung des Leskouns errichtet worden ist.

Sběry na lužickém sídlišti u Mostkovic, okr. Prostějov

Jindra N e k v a s i l

Na mírném návrší západně od obce se na polích objevují pozůstatky rozsáhlé osady lužické kultury¹. V průběhu posledních let nasbírali D. a M. Konšelovi několik střepů a mazanici z polí a při odkopávání břehu za svým domem (č.223). Stře-
py dokládají, že toto sídliště bylo osídleno od nejstaršího lužického období až po dobu halštatskou.

P o z n á m k a :

1. A. G o t t w a l d , Pravěk IV 1908, str. 68; týž, Pravěká sídliště, str. 77;
týž, Můj archeologický výzkum, str. 62.

Lesefunde auf der Lausitzer Siedlung bei Mostkowitz, Bez. Prostějov. Auf einem sanften Hügel westlich der Gemeinde erscheinen auf den Feldern Überreste einer ausgedehnten Niederlassung der Lausitzer Kultur.¹ Im Laufe der letzten Jahre sammelten D. und K. Konšel einige Scherben und Lehmewurf von den Feldern und beim Abgraben des Ufers hinter ihrem Hause (Nr.223). Die Scherben belegen, dass diese Siedlung vom ältesten Lausitzer Zeitabschnitt bis in die Hallstattzeit besiedelt war.

1. A. G o t t w a l d , Pravěk IV 1908, S. 68; derselbe, Pravěká sídliště, S.77;
derselbe, Můj archeologický výzkum, S. 62.

- - -

Výzkum lužického pohřebiště v Moravičanech v roce 1965

Jindra N e k v a s i l

Tab. 29 - 31

Snahou letošního výzkumu bylo prozkoumat pohřebiště z východní a severní strany a výzkum uzavřít. Jak se zdá, podařilo se to jen u části pohřebiště ze starolužického období. Zachytili jsme poslední mohylu s jámovým hrobem, lemovanou prohlubní, která byla vybudována nejdále k severovýchodu. Těsně vedle této mohyly a z části v její prohlubni byla zjištěna kamenná konstrukce kolem mohyly konce staršího lužického období. Zásobnice, sloužící za popelnici byla vyloupána,

tak jako tomu bývá zpravidla u tohoto typu hrobů v Moravičanech. Kolem obou mohyl byly seskupeny obyčejné popelnicové hroby.

Část pohřebiště s hroby z halštatského období lužické kultury (platěnický stupeň), která tvořila samostatnou plochu pohřebiště, byla rozložena na severním a východním okraji starolužických mohyl a jen zčásti tyto hroby pronikaly mezi mohyly. Halštatské hroby byly rozloženy ve velkém ovále, orientovaném od jihu k severu a dosahovaly až do míst, kde svah Dílečků spadá příkře do inundace. Podél tohoto svahu pak hroby směřují výběžkem dále k severozápadu. Hroby s amforami jsou uloženy nedaleko u sebe v nepravidelných řadách. Prosté popelnicové hroby pak jsou nepravidelně roztroušeny mezi nimi. Jak se zdá, k severnímu okraji pohřebiště a k severozápadu jsou uloženy hroby z pokročilého stadia halštatského období lužické kultury a snad i z halštatskolaténského období. Počet prostých popelnicových hrobů zde značně stoupá a naopak hroby s amforami jsou zde rozsáhlé a vybavené početnou keramikou. Dva největší z nich byly ohraničeny kruhovými žlábkami.

Vcelku bylo v Moravičanech v roce 1965 odkryto 173 žárových hrobů a celkový počet se zvýšil na 1136 prozkoumaných hrobů.

Grabung des Lausitzer Gräberfeldes in Moravičany im Jahre 1965. Aufgabe der heurigen Grabung war es, das Gräberfeld auf der östlichen und nördlichen Seite zu untersuchen und die Grabung abzuschliessen. Wie es scheint, gelang dies nur bei dem Teil des Gräberfeldes aus dem altlausitzer Zeitabschnitt. Wir erfassten den letzten Hügel mit einem Grubengrab (mit einer Vertiefung umgeben), der am weitesten in Nordostrichtung erbaut worden ist. Knapp neben diesem Hügel und zum Teil in seiner Vertiefung wurde eine Steinkonstruktion rings um das Hügelgrab aus dem Ende des älteren Lausitzer Zeitabschnittes festgestellt. Das Vorratsgefäss, das als Urne diente, war ausgeraubt, so wie dies bei diesem Gräbertyp in Moravičany üblich ist. Rund um beide Hügelgräber waren gewöhnliche Urnengräber gruppiert.

Ein Teil des Gräberfeldes mit Gräbern aus dem hallstattzeitlichen Abschnitt der Lausitzer Kultur (platěnicer Stufe), der eine selbständige Fläche des Gräberfeldes bildete, erstreckte sich am nördlichen und östlichen Rand der altlausitzer Hügelgräber und nur zum Teil drangen diese Gräber zwischen die Hügelgräber ein. Die hallstattzeitlichen Gräber waren in einem grossen, von Süd nach Nord orientierten Oval angeordnet und reichten bis zu den Stellen, wo der Abhang der Flur Dílečky steil in die Inundation abfällt. Längs dieses Abhanges setzen dann die Gräber in einem Ausläufer weiter nach Nordwesten fort. Die Gräber mit Amphoren liegen in unregelmässigen Reihen nahe beieinander. Die einfachen Urnengräber sind unregelmässig zwischen diesen verstreut. Wie es scheint, sind am nördlichen Rand des Gräberfeldes und im Nordwesten Gräber aus dem fortgeschrittenen Stadium des hallstattzeitlichen Abschnittes der Lausitzer Kultur und vielleicht auch aus dem hallstatt-laténezeitlichen Abschnitt angelegt. Die Zahl der einfachen Urnengräber

wächst hier bedeutend an und umgekehrt sind hier Gräber mit Amphoren umfangreich und mit zahlreicher Keramik ausgestattet. Die zwei grössten von diesen waren von kreisförmigen Gräben begrenzt.

Insgesamt wurden im Jahre 1965 in Moravičany 173 Brandgräber abgedeckt und die Gesamtzahl erhöhte sich auf 1136 der untersuchten Gräber.

- - -

Hromadný nález bronzových ozdob z Loštice, okr. Šumperk

J i n d r a N e k v a s i l

Tab. 7

Poblíž osady Vlčice obtáčí říčka Třebůvka od jihu k západu malé návrší. Na jaře 1965 vysazovali na jeho temeni lesní dělníci stromky a při tom našli sklad bronzů. Depot byl uložen nízko pod povrchem, hned pod vrchní vrstvou kamenů, nejspíše v dutině vybrané v kupě kamenů, která zde tvoří povrchovou vrstvu nad skálou a která prostupuje lesním humusem na povrch. Obrysy dutiny nebyly zjištěny, neboť byla zaplněna zřejmě znovu povrchovou hlinou a kameny. Depot sestával z velké štítové spony u níž však nebyla jehla, dvou velkých jehlic s hřebovitými hlaviciemi, spirálové ozdoby, dvou kruhů s loukotěmi a 20 menších kroužků.

Hortfund bronzener Ziergegenstände aus Loštice, Bez. Šumperk. In der Nähe der Gemeinde Vlčice umfließt das Flüsschen Třebůvka von Süd nach West eine kleine Anhöhe. Im Frühjahr 1965 pflanzten auf ihrem Gipfel Waldarbeiter Bäumchen und dabei stiessen sie auf einen Hortfund. Das Depot lag seicht unter der Oberfläche, gleich unter der oberen Steinschicht, am ehesten in einem, in den Steinhaufen ausgehöhlten Raum. Die Steine überdeckten hier den Felsen, der durch den Waldhumus an die Oberfläche durchdringt. Die Umrisse des Hohlraumes konnten nicht festgestellt werden, da dieser offensichtlich von neuem mit Erde und Steinen ausgefüllt worden ist. Das Depot bestand aus einer grossen Scheibenfibeln bei der jedoch keine Nadeln waren, aus zwei grossen Nagelkopfnadeln, einem spiralförmigen Zierat, aus zwei Ringen mit Felgen und 20 kleineren Ringen.

- - -

Velatické sídliště v Lovčičkách

Jiří Ř í h o v s k ý

Tab.32,33

Podle státního plánu vědecko-výzkumných prací na rok 1965 byl ve dnech 11. května až 28. července 1965 proveden v Lovčičkách, okres Vyškov, výzkum sídliště lidu starší (velatické) fáze kultury středodunajských popelnicových polí. Byla to druhá etapa většího plošného odkryvu, která navázala západním směrem na plošný odkryv z loňského roku. - V roce 1965 byla zkoumána plocha 50x40m. Po zkušenostech z minulého roku jsme použili mechanisačního odkryvu povrchové vrstvy hnědočerné humusovité hlíny buldozerem. K tomuto způsobu jsme mohli přistoupit bez obav, že by byly narušeny některé objekty nebo zničeny či poškozeny některé nálezy. Odebírání posledních 10 až 15 cm povrchové humusovité vrstvy a očištění povrchu sprašového podloží bylo provedeno již ručně. Veškeré objekty (kúlové jamky a kulturní jámy) byly rozpoznatelné až na povrchu podloží a na celé ploše výzkumu nebyla vytvořena žádná kulturní vrstva. Všechny nálezy - poměrně nevelké množství střepového keramického materiálu, velmi málo bronzových a kostěných předmětů a dále zvířecí kosti, zlonky mazanice apod. - pocházejí výlučně jen z výplně zahloubených objektů.

Na ploše 2000 m² jsme našli 133 kúlových jamek a 62 kulturních jam. Kúlové jamky vytvářely půdorysy 5 celých a 4 neúplných kúlových domů (neúplné zasahovaly mimo zkoumanou plochu):

Dům E

má velký obdélníkový půdorys o rozměrech 21,10; 6,75; 21,10 a 6,95 m. Byl prozkoumán celý již v roce 1964 - v tomto roce jsme zachytili pouze jeho severozápadní část s 27 kúlovými jamkami.

Dům G

má obdélníkový tvar o rozměrech 4,90; 3,00; 5,30 a 3,00 m se dvěma zhruba pravými úhly. Kratší stěny měly kúly jen na okrajích, delší byly čtyřmi kúly rozděleny do tří polí dlouhých 1,60 až 1,80 m.

Dům H

má malý, pravidelný obdélníkový půdorys o rozměrech 3,65; 2,65; 3,55 a 2,65 m. Severní rohový kúl jsme nenašli, protože podloží v těchto místech klesalo pod úroveň dna ostatních kúlových jamek tohoto půdorysu. Všechny čtyři stěny byly rozděleny středovými kúly na dvě poloviny a uprostřed domu byl ještě jeden nosný kúl hřebene sedlové střechy.

Dům J

je megaronového typu. Základní nosná konstrukce je stejná jako u předcházejícího

(zbytkem jsou tři trojice kúlových jamek)- před kratší jižní štítovou stěnu jsou však předsunuty další dvě kúlové jamky, jejichž kúly nesly zřejmě konstrukci buď pouhého přestřešení vstupní části nebo byly součástí již plně vyvinuté předsínky. Základní část má pravidelný obdélníkový tvar o rozměrech 2,60; 3,70; 2,55, 3,50 m; rozměry předsínky jsou 2,55; 1,80; 2,50, 1,80 m.

Dům K

má obdélníkový půdorys o rozměrech 7,85; 4,40; 7,60 a 4,85m se dvěma rohy svírajícími přesně pravý úhel. Tvoří jej tři rovnoběžné řady po čtyřech kúlových jamkách pravidelně rozmístěných v rozpětí 2,20 až 3,00 m. Nedovedeme už zjistit zda šlo o půdorys nečleněného domu o jedné místnosti nebo o členění do jedné čtvercovité hlavní místnosti a předsínky, čemuž by nasvědčovala skutečnost, že trojice kúľ kratší jihovýchodní štítové stěny je od ostatních trojic poněkud více vzdálená.

Dům L

nebyl zatím odkryt celý. Předpokládáme-li však u něho souměrnost podél osy tří nosných kúľ hřebene sedlové střechy, měl s největší pravděpodobností pravidelný obdélníkový půdorys o rozměrech 5,40 a 3,20 (?) m. Tvořily jej asi tři trojice kúlových jamek. Jen jeden roh svíral zatím pravý úhel.

Dům M

nebyl zatím odkrytý celý. Předpokládáme-li u něho jako u předcházejícího souměrnost podél osy tří nosných kúľ hřebene sedlové střechy, měl s největší pravděpodobností také pravidelný obdélníkový půdorys o rozměrech 4,40 a 4,00 (?) m. Obě zjištěné rohy svíraly zhruba pravé úhly. Rozložení kúlových jamek bylo obdobné jako u předcházejícího domu.

Dům N

má obdélníkový půdorys o rozměrech 4,65; 2,40; 4,75 a 2,50 m. Pouze dva rohy svíraly zhruba pravé úhly. Kratší stěny měly jen rohové kúly, delší ještě po jednom kúlu uprostřed. Jihovýchodní rohový kúľ jsme nenašli, protože podloží v těchto místech klesalo pod úroveň dna ostatních kúlových jamek tohoto domu.

Další nejméně tři trojice kúlových jamek a větší počet ojedinelých kúlových jamek nám zatím nedávají možnost rekonstrukce půdorysů dalších objektů. V některých případech (v roce 1964 v sedmi a letos ve třech) jsme našli ojedinelé kúlové jamky v těsné blízkosti zásobních sklípků, takže můžeme předpokládat jejich pravděpodobné jednoduché přestřešení.

V severní části odkryté plochy tvořily půdorysy domů G, H a J zvláštní skupinu. Ve volném pravouhlém seskupení obklopovaly ze tří stran menší prostranství otevřené pouze k jiho-jihozápadu a patřily s největší pravděpodobností k jednomu sídelnímu celku. Každý z těchto tří domů patřil jinému typu, takže je tu možná i jejich funkční diferenciaci. Jde zřejmě o typ, který je vývojovým předchůdcem pozdějších halštatských dvorců.

Asi 50 dížovitých zásobních sklípků bylo umístěno vesměs mimo vlastní domy. Měly pečlivě vypracované kuželovité stěny a široké rovné dno. Rovněž 11 tzv. materiálových či stavebních jam větších i menších rozměrů vzniklo většinou rozšířením těchto zásobních sklípků, které zřícením převislých stěn ztratily původní funkci. - Jedna jáma obsahovala starší eneolitický keramický materiál.

Na dosud prozkoumané ploše mají všechny zjištěné půdorysy zhruba jednotnou orientaci s delší osou ve směru od jihovýchodu k severozápadu; jediná výjimka u domu J s předsíní je odůvodněna příslušností k "dvorcovitému" seskupení, u něhož postavení jednotlivých částí bylo určováno ještě tímto zvláštním účelem. Rovněž poloha vchodů - pokud jsme je mohli zjistit nebo z různých důvodů předpokládat - je jednotná: na jižní, jihovýchodní a jihozápadní straně.

Celková prozkoumaná plocha 3000m² není sice zatím ještě dostačující k zjištění vzájemné polohy odkrytých půdorysů domů na ploše sídliště z hlediska jejich vnitřního uspořádání. Již dnes však můžeme konstatovat, že stavba domů nebyla prováděna živelně. Zatím čtyři skupinky dvou až tří domků tvořily oblouk o průměru asi 60 m, který uzavíral na jihovýchodní, východní a severní straně volné prostranství, v jehož středu stál velký dům K a prostorná halová stavba E. Toto rozložení svědčí tedy o příslušnosti všech popisovaných objektů k jednomu celku záměrně budovanému dle zvykových tradic založených na dlouhodobých zkušenostech předchozích generací a vyhovujícím tehdejším požadavkům hospodářského života rodové společnosti, přizpůsobeným místním geografickým podmínkám. Dům K se zvláštním centrálním postavením patřil pravděpodobně rodině rodového náčelníka. Pevnou rodovou soudržnost zdůrazňovala také velká halová stavba E, ať ji budeme interpretovat jakkoliv (shromaždiště rodu, ustájení společného dobytka, sýpky nebo kombinace několika způsobů použití).

Velaticer Siedlung in Lovčičky. Nach dem Staatsplan der wissenschaftlichen Terrainarbeiten für das Jahr 1965 wurde in der Zeit vom 11. Mai bis 28. Juli 1965 in Lovčičky, Bez. Vyškov die Grabung der Siedlung der älteren (Velaticer) Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur durchgeführt. Es war dies die zweite Etappe einer grösseren Flächenabdeckung, die in westlicher Richtung an die Flächenabdeckung des vorigen Jahres anschloss. - Im Jahre 1965 ist eine Fläche von 50 x 40 m untersucht worden. Nach den Erfahrungen aus dem vergangenen Jahre deckten wir die oberen Schichten der braunschwarzen Humuserde mit dem Bulldozer ab. Diese Abdeckungsart konnten wir ohne Bedenken durchführen, da wir eine Störung der Objekte oder eine direkte Vernichtung resp. Beschädigung der Funde nicht befürchten mussten. Das Abnehmen der letzten 10 bis 15 cm der Humusdecke und die Reinigung der Oberfläche des Lössliegenden wurde bereits mit den üblichen Geräten vorgenommen. Die gesamten Objekte (Pfostengruben und Kulturgruben) waren erst an der Oberfläche des Liegenden erkennbar und auf der ganzen Grabungsfläche konnte keine Kulturschicht festgestellt werden. Alle Funde - eine verhältnismässig geringe Menge von keramischen Scherbenmaterial, sehr wenig Bronze- und Knochengegenstände, weiter Tierknochen und Lehmbeurffragmente u.ä., stammen ausschliesslich nur aus der Ausfüllung der eingetieften Objekte.

Auf einer Fläche von 2000 m^2 fanden wir 1333 Pfostenbruben und 62 Kulturgruben. Die Pfostengruben bildeten Grundrisse von 5 ganzen und 4 unkompletten Pfostenhäusern (die unkompletten reichten bis ausserhalb der durchforschten Fläche):

Haus E

hat einen grossen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 21,10;6,75;21,10 u.6,95 m. Es wurde bereits im Jahre 1964 ganz untersucht - in diesem Jahre erfassten wir nur den nordwestlichen Teil mit 27 Pfostengruben.

Haus G

hat einen grossen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 4,90;3,00;5,30 u.3,00 m mit zwei ungefähr rechten Winkeln. Die kürzeren Wände hatten nur an den Rändern Pfosten, die längeren waren durch vier Pfosten in drei 1,60 bis 1,80 m lange Felder geteilt.

Haus H

hat einen kleinen, regelmässigen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 3,65;2,65, 3,55 und 2,65 m. Den nördlichen Eckpfosten fanden wir nicht, da das Liegende an dieser Stelle unter das Bodenniveau der anderen Pfostengruben dieses Hauses sank. Alle vier Wände waren durch die Mittelpfosten in zwei Hälften geteilt und in der Mitte des Hauses befand sich noch ein Tragpfosten für den Giebel des Satteldaches.

Haus J

ist vom Megarontypus. Die Tragkonstruktion ist eine gleiche wie bei den vorigen (als Überrest sind drei dreifache Pfostengruben zu betrachten) - vor die kürzere südliche Stirnwand sind jedoch zwei weitere Pfostengruben vorgeschoben, deren Pfosten entweder die Konstruktion der Überdachung des Einganges trugen oder sie waren ein Bestandteil einer bereits entwickelten Vorhalle. Das Fundament hat eine regelmässige rechteckige Form im Ausmasse von 2,60;3,70;2,55 und 3,50 m. Die Ausmasse der Vorhalle betragen 2,55; 1,80; 2,50 und 1,80 m.

Haus K

hat einen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 7,85; 4,40;7,60 und 4,85 m, mit zwei, genau einen rechten Winkel umfassenden Ecken. Es wird von drei parallelen Reihen zu je vier Pfostengruben gebildet, die regelmässig in einer Entfernung von 2,20 bis 3,00m angeordnet waren. Wir können nicht mehr feststellen, ob es sich um den Grundriss eines nicht gegliederten Hauses mit einem Raum oder um eine Gliederung zu einem quadratischen Hauptraum mit Vorhalle handelt, wofür die Tatsache zeugen würde, dass die dreifachen Pfosten der kürzeren südöstlichen Stirnwand von den anderen dreifachen etwas mehr entfernt sind.

Haus L

ist vorläufig nicht ganz abgedeckt. Würden wir jedoch bei diesem eine Symmetrie längs der Achse der drei Tragpfosten des Giebels des Satteldaches voraussetzen, hätte es wahrscheinlich einen regelmässigen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 5,40 und 3,20 (?) m. Er wurde wahrscheinlich von drei dreifachen Pfostengru-

ben gebildet. Nur eine Ecke umschloss den rechten Winkel.

Haus M

ist vorläufig nicht ganz abgedeckt worden. Setzen wir bei diesem wie bei dem vorigen eine Symmetrie längs der Achse der drei Tragpfosten des Satteldaches voraus, hätte dieses wahrscheinlich gleichfalls einen regelmässigen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 4,40 und 4,00 (?) m. Die beiden festgestellten Ecken umschlossen ungefähr einen rechten Winkel. Die Anordnung der Pfostengruben war gleich wie bei dem vorigen Haus.

Haus N

hat einen rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 4,65; 2,40; 4,75 und 2,50 m. Nur zwei Ecken umschlossen ungefähr einen rechten Winkel. Die kürzeren Wände hatten Eckpfosten, die längeren noch um einen Pfosten in der Mitte mehr. Den südöstlichen Eckpfosten fanden wir nicht, da das Liegende an diesen Stellen unter das Niveau der anderen Pfostengruben dieses Hauses sank.

Die weiteren mindestens drei dreifachen Pfostengruben und eine grössere Anzahl von vereinzelt Pfostengruben geben uns vorläufig nicht die Möglichkeit, die Grundrisse der anderen Objekte zu rekonstruieren. Einigemal (im Jahre 1964 - in sieben - und heuer in drei Fällen) fanden wir vereinzelt Pfostengruben in nächster Nähe der Vorratskeller, so dass wir eine wahrscheinlich einfache Zeltüberdachung voraussetzen können.

Im nördlichen Teil der abgedeckten Fläche bildeten die Grundrisse der Häuser G, H und J eine besondere Gruppe. In einer freien rechtwinkeligen Gruppierung umgaben sie von drei Seiten einen kleineren Hof, der nur nach Süd-Südwest offen war, und sie gehörten höchstwahrscheinlich zu einem Siedlungskomplex. Jedes von diesen drei Häusern gehörte einem anderen Typus an, so dass auch ihre funktionelle Differenzierung möglich ist. Es handelt sich offensichtlich um einen Typ, der ein Vorgänger in der Entwicklung der späteren hallstattzeitlichen Gehöfte ist.

Ungefähr 50 baktrogförmige Vorratskeller waren sämtlich ausserhalb der Häuser angebracht. Sie hatten sorgfältig ausgearbeitete kegelförmige Wände und einen breiten geraden Boden. Auch 11 sog. Material- oder Baugruben, von grösseren und kleineren Ausmassen entstanden grösstenteils durch Erweiterung dieser Vorratskeller, die durch die Destruktion der überhängenden Wände ihre ursprüngliche Funktion verloren. - Eine Grube enthielt älteres äneolithisches keramisches Material.

Auf der bisher untersuchten Fläche haben alle festgestellten Grundrisse ungefähr eine und dieselbe Orientierung und zwar mit der längeren Achse von Südost nach Nordwest; die einzige Ausnahme bei Haus J mit der Vorhalle wird mit der Zugehörigkeit zu der "gehöftartigen" Gruppierung begründet, bei der die Stellung der einzelnen Teile noch durch diesen besonderen Zweck bestimmt war. Auch die Lage der Eingänge - sofern wir diese feststellen oder aus verschiedenen Gründen voraussetzen konnten - ist einheitlich: und zwar auf der Süd-, Südost- und Südwestseite.

Die gesamte durchforschte Fläche von 3000 m² ist zwar vorläufig noch nicht ausreichend zur Feststellung der gegenseitigen Lage der abgedeckten Häusergrundrisse auf der Fläche der Siedlung vom Standpunkt ihrer inneren Gliederung. Wir können jedoch schon heute konstatieren, dass der Bau der Häuser nicht planlos durchgeführt worden ist. Vorläufig bilden vier kleinere Gruppen von zwei bis drei Häusern einen Bogen im Durchmesser von ca. 60 m, der auf der Südost-, Ost- und Nordseite den freien Platz umschloss, in dessen Mitte das grosse Haus K und der geräumige Hallebau standen. Diese Gruppierung zeugt also von der Zugehörigkeit der gesamten beschriebenen Objekte zu einem Komplex, der auf Grund der Traditionen, die sich auf langjährige Erfahrungen der vorhergehenden Generationen stützten, erbaut wurde und den damaligen Bedürfnissen des wirtschaftlichen Lebens der Sippengemeinschaft entsprach, die den örtlichen, geographischen Bedingungen angepasst waren. Haus K mit der besonderen zentralen Stellung gehörte wahrscheinlich der Familie des Sippenhäuptlings. Die feste Sippengebundenheit wird auch durch den grossen Hallenbau E betont, ob wir ihn wie immer auch interpretieren (Sammelplatz der Sippe, Sallung des gemeinsamen Viehbestandes, Speicher oder eine Kombination verschiedener Benützungsorten).

- - -

Chemický výzkum na sídlišti starší (velatické) fáze středodunajských
popelnicových polí v Lovčičkách, o. Vyškov

Ladislav P á g o

Po předchozích zjišťovacích výzkumech byl v roce 1964 zahájen plošným odkryvem v Lovčičkách archeologický výzkum sídliště lidu starší (velatické) fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí. Dosud zde bylo objeveno mimo jiné několik chat, lišících se od sebe svými rozměry. Pravděpodobně by mohlo jít o dva funkčně odlišné typy chat.¹

Chemickým výzkumem, za použití fosfátové půdní analýzy, měl být učiněn pokus o objasnění otázky, zda oba typy chat sloužily stejnému účelu. To by se mělo totiž projevit i rozdílným obsahem fosforu v analyzovaných vzorcích půdy. Metoda fosfátové půdní analýzy vychází z faktu, že v místech sídlení objektů překračuje obsah fosforu v půdě podstatně jeho množství v okolní hlíně. Je to způsobeno nahromaděním pozůstatků organismů, obsahujících fosfátové sloučeniny.

Fosfor se dostává do půdy většinou ve formě organických sloučenin a mění se v rozpustné i nerozpustné látky. Rozpustné sloučeniny odčerpává rostlinstvo, které je potřebuje k životu, větší část nerozpustných a stabilních sloučenin se hromadí v půdě. Obsah fosforu v místech, kde v minulosti člověk žil, je pohyblivý, což souvisí s koncentrací životních procesů dávných obyvatel. Místo s největší

koncentrací fosfátů bývá považováno za nejintenzivnější kulturní vrstvu. Podle množství fosforu se dá usuzovat i na délku existence sídliště, na pravděpodobný způsob života, na stravu obyvatel, atd.

Poněvadž archeologické výzkumy jsou většinou v oblastech kulturních půd, musí se počítat samozřejmě s hnojením, jako s důležitým faktorem, který působí při vytváření fosfátové bohatosti. Vzhledem k omezené migrační schopnosti fosforu bude směrem do hloubky tento vliv slábnout. Odčerpání fosforu závisí i na chemickém složení půdy, neboť pro sorpční pochody má význam řada faktorů, např. pH půdy, přítomnost jiných solí, atd.

Půdy bohaté hliníkem (Al) a železem (Fe) dovolují tvorbu stabilních fosforečnanů. Optimální podmínky pro vznik těchto fosforečnanů jsou dány při vyšší koncentraci pH. U seskvioxydů (R_2O_3) je optimum tvorby fosfátů v kyselé oblasti, u vápníku (Ca) je tomu naopak. Vždy jsou však rozhodující koncentrační poměry. Bude tedy do značné míry záviset na množství Fe, Al nebo Ca fixativa. O fixační mohutnosti půdy je možno se přesvědčit stanovením obsahu těch látek, které ji mohou způsobovat (seskvioxydy, Ca, Mg, Mn, Ti).

Všechny pochody a proměny odehrávají se s fosforem z archeologických objektů, nutno chápat z hlediska značných časových období, kdy došlo k řadě dnes již nepostihnutečných změn i k působení neznámých vlivů (spodní voda, srážky, zaplavování území, vysychání, teplota, mikroorganismy, atd.). Při přesné a pečlivé práci lze však dosáhnout dobrých a spolehlivých výsledků.

Vzorky půdy byly odebrány z prostoru mezi chatami nad sprašovým podložím (asi 60 cm pod ornicí) a z místa prostoru chaty E (větší) i chaty M (menší). Pro informaci byly také odebrány vzorky půdy pod ornicí. Po vysušení půdních vzorků při $110^{\circ}C$ byl získán průměrný vzorek. K vyloučení případné chyby bylo pracováno vždy se dvěma stejnými 10 g vzorky. Půdní extrakt byl analyzován jednak kvalitativně, část prvků byla stanovena také kvantitativně (Ca, Mg, R_2O_3 , SiO_2 a nerozpustný zbytek). Fosfor byl určen gravimetricky jako fosfomolybdenan amonný. Získané hodnoty kysličníku fosforečného (P_2O_5) v procentech možno rozdělit do tří skupin, které se sice obsahem podstatně neliší, kde však zvýšené množství P_2O_5 v místě podloží nasvědčuje obohacení fosforem dávnou lidskou činností.

V následující tabulce jsou uvedeny průměrné hodnoty P_2O_5 získané chemickou analýzou.

Tabulka 1:

Skupina	Druh půdního vzorku:	Množství P_2O_5 v %:
I	Vzorek pod ornicí	0,62
II	Prostor mezi chatami	0,68
III	Chata E (větší)	0,83
	Chata M (menší)	0,80

Přihlížíme-li k obsahu fosforu v orniční půdě, který je nesporně vyšší vlivem umělého hnojení, pak zvýšené procento tohoto prvku v místech sprašového podloží plně podporuje domněnku, že jde o obohacení této vrstvy vlivem lidské činnosti v pravěku. Pro porovnání bude snad vhodné uvést, že spraše obsahují průměrně kolem 0,30 % P_2O_5 , sprašové hlíny jen asi do 0,20 % P_2O_5 .

Z ostatních prvků byly kvantitativní analýzou zjištěny tyto průměrné hodnoty:

Tabulka 2:

Sloučenina:	Ornice:	Podloží:
	/ % /	
SiO_2 a nerozpustný zbytek	83,04	80,84
CaO + MgO	15,64	8,14
R_2O_3	4,92	3,87

U obou chat E a M bylo zjištěno téměř stejné procento P_2O_5 , jen prostor mezi chatami je fosforem poněkud chudší. Z těchto prvních předběžných výsledků nelze zatím učinit konečný závěr o funkčním významu obou typů chat. Dá se jen předpokládat, že obě chaty byly vystaveny přibližně stejně dlouhému a intenzivnímu životnímu procesu pravěkých obyvatel a zanikly současně. V příštím výzkumném období bude třeba odebrat několik půdních vzorků i z dalších objevených chat, aby konečné závěry byly spolehlivě podloženy.

P o z n á m k a:

1. J. Ř í h o v s k ý , Sídliště starší (velatické) fáze středodunajských popelnicových polí v Lovčičkách, o. Vyškov, Přehled výzkumů 1964, Brno 1965.

Chemische Untersuchung auf der Siedlung der älteren (Velatiker) Phase der donauländischen Urnenfelderkultur in Lovčičky, Bez. Vyškov. Auf der Siedlung der älteren Phase der donauländischen Urnenfelderkultur in Lovčičky, Bez. Vyškov, wurden bei der archäologischen Grabung zwei Hüttentypen festgestellt, die sich durch ihre Ausmasse voneinander unterscheiden. Bei der chemischen Untersuchung, bei der die Phosphatbodenanalyse angewendet worden ist, sollte versucht werden, die Funktion der beiden Hüttentypen zu erklären. Die Benützung der Hütten zu verschiedenen Zwecken sollte sich nämlich auch in dem verschiedenen Phosphorinhalt in den Bodenproben äussern, die von den Stellen jener Hütten abge-

nommen worden sind.

Die Methode der Phosphatbodenanalyse geht aus der Tatsache hervor, dass an Stellen, wo sich Siedlungsobjekte befanden, der Phosphorgehalt im Boden weit grösser ist, als in der umliegenden Erde, was durch Anhäufung der organischen Überreste, die Phosphatverbindungen enthalten, verursacht ist. Aus der Phosphormenge kann die Länge der Existenz der Siedlung, die wahrscheinliche Lebensweise usw. gefolgert werden.

Durch die chemische Analyse der abgenommenen Bodenproben wurde bei beiden Hütten (Hütte E die grössere und Hütte M die kleinere) eine fast gleiche Menge an Phosphorpentoxid (P_2O_5) festgestellt. Der Raum zwischen den Hütten war etwas ärmer an Phosphor.

Aus den bisherigen Ergebnissen kann vorläufig keine endgültige Schlussfolgerung über die Funktion beider Hüttentypen getan werden. Es kann jedoch vorausgesetzt werden, dass beide Hütten ungefähr einem gleichen Lebensprozess der Urbewohner ausgestellt waren. In der nächsten Grabungssaison wird es notwendig sein, von diesem Standpunkt auch weitere entdeckte Hütten zu untersuchen.

- - -

Žárový hrob středodunajských popelnicových polí v Lužicích u Hodonína

Jiří Ř í h o v s k ý

Tab. 9

Koncem listopadu 1965 ohlásil majitel domu číslo 600 v Lužicích u Hodonína Karel Melichar pracovníkům archeologické expedice v Mikulčicích, že při kácení stromu na své zahradě (asi 25 m severozápadně od silnice vedoucí z Mikulčic do Hodonína) objevil žárový hrob. Podle výpovědi nálezce jej tvořila velká amforovitá popelnice přikrytá miskou, mající při sobě středně velké osudí. Uvnitř popelnice se našly na vrstvě spálených kústek dvě bronzové jehlice, bronzový háček z udice a plochá bronzová břitva. V zásypu hrobu bylo roztroušeno několik střeptů džbánu. Místo, kde se hrob našel, je v těsné blízkosti poštovní budovy, při jejíž stavbě se objevil jiný velatický žárový hrob (viz J. Říhovský, Velatický hrob z Lužic u Hodonína, AR XI 1959, 418-419, obr. 163).

Popisy nálezů:

Část bronzové jehlice s širší miskovitou hlavičkou a téměř kulovitým drobným vývalkem na krčku; zbývající část s hrotem je odlomená. Průměr hlavičky je 18 mm, průměr vývalku 6 mm, zachovaná délka 64 mm.

Zlomek bronzové jehlice s roztepanou hlavičkou svinutou ve spirálovité očko. Zachovaná délka je 28 mm, průměr hlavičky 9 mm.

Jehla bronzové jehlice bez hlavičky. Zachovaná délka je 129 mm.

Bronzový háček z udice. Hrot je opatřen zpětným háčkem a ploše roztepaná rukojeť ostrými záseky. Délka háčku je 48 mm.

Plochá bronzová břitva protáhlého půlměsícovitého tvaru s lomeným hřbetem a krátkou plochou rukojetí. Délka břitvy je 120 mm, šířka břitu 28 mm a šířka rukojeti 6 až 7 mm.

Amforovitá popelnice s odlomeným hrdlem (nebyla dosud laboratorně zpracována).

Dvouuchá lahvovitá amfora s prstencovitě zesíleným dnem, stlačeným tělem a vysokým prohnutým kuželovitým hrdlem. Výška 170 mm.

Vyšší kónická miska s krátce přehnutým a vodorovně seříznutým okrajem. Výška 70 mm.

Část džbánu s nožkovitě odsazeným dnem a nálevkovitým hrdlem. Výška 80 mm.

Kulturní a časové zařazení:

U amforovitě popelnice schází hrdlo s okrajem a ze džbánu se pouze zachovala část nezdobené výdutě s nálevkovitým nasazením hrdla. Proto zůstává jediným chronologickým vodítkem nezdobené dvouuché osudí lahvovitého tvaru, postavené na prstencovitě zesílené dno. Tento tvar má celou řadu analogií téměř na všech známých pohřebištích i sídlištích počátečního stupně mladší (podolské) fáze středodunajských popelnicových polí. Tomuto datování plně odpovídají i všechny bronzové předměty.

Brandgrab der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in Lužice bei Hodonín. Ende November 1965 teilte der Besitzer des Hauses Nr. 600 aus Lužice bei Hodonín, Karel Melichar, Mitgliedern der archäologischen Expedition in Mikulčice mit, dass er beim Fällen eines Baumes in seinem Garten (ungefähr 25 m nordwestlich der aus Mikulčice nach Hodonín führenden Strasse) ein Brandgrab entdeckte. Nach Aussage des Finders bestand dieses aus einer grossen amphorenförmigen, mit einer Schüssel überdeckten Urne, bei der ein mittelgrosses Gefäss stand. In der Urne fand man auf der Schicht verbrannter Knochen zwei Bronzenadeln, einen bronzenen Angelhaken und ein flaches bronzenes Rasiermesser. In der Grabaufschüttung lagen verstreut einige Scherben eines Kruges. Die Stelle, wo das Grab gefunden wurde, ist in nächster Nähe des Postamtes, bei dessen Bau man ein anderes Velaticer Brandgrab entdeckte (siehe J. Říhový, Velatický hrob z Lužic u Hodonína, AR XI 1959, 418-419, Abb. 163).

Fundbeschreibung:

Teil einer Bronzenadel mit breiterem schüsselförmigem Kopf und fast kugeligem winzigem Knopf am Hals; der übrige Teil mit der Spitze ist abgebrochen. Der Durchmesser des Kopfes beträgt 18 mm, Durchmesser des Knopfes 6 mm, erhaltene Länge 64 mm. Bruchstück einer Bronzenadel mit flachgehämmertem spiralförmig zu

einer Öse gerolltem Kopf (Rollenkopfnadel). Erhaltene Länge 28 mm, Durchmesser des Kopfes 9 mm.

Bronzenadel ohne Kopf. Erhaltene Länge 129 mm.

Bronzener Angelhaken. Die Spitze ist mit einem Widerhaken und der flachgehämmerte Griff mit scharfen Kerben versehen. Länge des Hakens 48 mm.

Flaches bronzenes Rasiermesser: es ist länglich, halbmondförmig mit gewelltem Rücken und mit einem kurzen flachen Griff versehen. Länge des Rasiermessers 120 mm, Breite der Schneide 28 mm und Breite des Griffes 6 bis 7 mm.

Amphora mit abgebrochenem Hals.

Zweihenkelige Amphora mit einem hohen und engen kegelförmigen Hals. Höhe 170 mm.

Konische Schüssel mit kurz ausgezogenem und waagrecht abgeschnittenem Rand. Höhe 70 mm.

Teil eines Kruges mit abgebrochenem trichterförmigem Hals. Höhe 80 mm.

Kulturelle und zeitliche Einreihung:

Bei der amphorenförmigen Urne fehlt der Hals mit dem Mundsaum und von dem Krüglein blieb nur ein Teil des unverzierten Gefäßbauches mit dem trichterförmigen Halsansatz erhalten. Daher bleibt als einzige chronologische Richtschnur die unverzierte zweihenkelige flaschenförmige Urne, die einen Fussring hat. Diese Form hat eine Reihe Analogien auf fast allen bekannten Gräberfeldern und Siedlungen der Anfangsstufe der jüngeren (Podoler) Phase der mitteldonauländischen Urnenfelder. Dieser Datierung entsprechen auch alle bronzene Gegenstände.

- - -

Průzkum v oblasti Pavlovských vrchů

Jiří Ř í h o v s k ý

Koncem dubna 1965 byla provedena druhá etapa průzkumu katastrů v oblasti Pavlovských vrchů: Klentnice, Bavor, Perné, Horních a Dolních Věstonic a Pavlova. Cílem průzkumu bylo zjistit stopy osídlení lidem středodunajských popelnicových polí, které by se vztahovalo ke známým opevněným osadám na Tabulové hoře, Kotlí a Děvíně.

Na katastru Horních Věstonic jsme našli stopy dvou sídlišť s velmi drobným a převážně atypickým střepovým keramickým materiálem, který můžeme zařadit pouze rámcově do kultury popelnicových polí. Na dalším místě téhož katastru jsme našli krásně vypracovanou pazourkovou šipku a několik střepů kultury zvoncovitých pohárů a na jiném větší počet kulturních jam se středověkou keramikou.

Podle dosud zjištěných okolností můžeme vyslovit závěr, že osídlení lidem s kulturou středodunajských popelnicových polí se vedle známých opevněných osad

soustřeďovalo pouze při úpatí Tabulové hory, Kotle a Děvína, a to vesměs na plošinkách menších hřebítků. Dále v údolích a na svazích vzdálenějších od úpatí těchto vyvýšenin se stopy tohoto osídlení zatím nenašly. Z toho se dá předběžně usoudit, že všech 15 dosud zjištěných sídelních areálů (viz J. Říhovský, Průzkum sídelní oblasti lidu středodunajských popelnicových polí v Pavlovských vrších. - Die Erforschung des Siedlungsgebietes der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in den Pollauer Bergen. - Přehledy výzkumů 1964, Brno 1965, 39-40) - bezprostředně souviselo s kumulací osídlení v opevněných výšinných osadách.

Erforschung der Region der Pollauer Berge. Ende April 1965 wurde die zweite Erforschungsetappe auf den Katastern in der Region der Pollauer Berge durchgeführt: Klentnice, Bavory, Perná, Horní sowie Dolní Věstonice und Pavlov. Ziel der Erforschung war es, Besiedlungsspuren der Träger der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur festzustellen, die mit den bekannten befestigten Niederlassungen auf Tabulová hora (Tafelberg), Kotel und Děvín im Zusammenhang stehen könnten.

Im Kataster Horní Věstonice stellten wir Spuren von zwei Siedlungen mit sehr kleinen und vorwiegend atypischen Scherben fest, die wir nur rahmenhaft in die Urnenfelderkultur einreihen können. An einer weiteren Stelle desselben Katasters fanden wir eine schön gearbeitete Feuersteinpfeilspitze und einige Scherben der Glockenbecherkultur und auf einer anderen eine grössere Anzahl von Kulturgruben mit mittelalterlicher Keramik.

Nach den bisher festgestellten Umständen können wir schliessen, dass sich die Besiedlung der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur, ausser den bekannten befestigten Niederlassungen, nur am Fusse des Tafelberges, des Kotel und Děvín konzentrierte und dies vorwiegend auf Plateaus-kleinerer Berggrücken. Weiter in den Tälern und auf Abhängen, die von dem Fuss dieser Anhöhen entfernter liegen, konnten Besiedlungsspuren vorläufig nicht festgestellt werden. Daraus kann also geschlossen werden, dass die gesamten 15 bisher festgestellten Siedlungsareale (siehe J. Říhovský, Průzkum sídelní oblasti lidu středodunajských popelnicových polí v Pavlovských vrších. - Die Erforschung des Siedlungsgebietes der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in den Pollauer Bergen. Přehled výzkumů 1964, Brno 1965, 39-40) unmittelbar mit der Besiedlungskumulation in den befestigten Höhenansiedlungen zusammenhingen.

Výzkum keltského sídliště ve Velkých Hostěrádkách

Karel L u d i k o v s k ý

Uvolněním dalších ploch půdy od dlouholetých osevů bylo možno v letošní výzkumné sezoně odkrýt sídlištní objekty v nejnižší části svahového terénu. V nevelké vzdálenosti od potoka se nacházelo celkem 6 laténských polozemnic, 2 menší kruhové halštatské jamky a rozsáhlý výrobní objekt z téhož období, sestávající ze 2 do sebe vkliněných kruhových jam tvořících osmičkovitý půdorys. Do červena vypálené (zčásti přepálené) sutě mazanice s otisky dřev, značné množství strusky s vysokým obsahem železa atd. ukazují na funkci stavby spojenou s tavením železné rudy. Půdorysně však pece zachyceny nebyly; nacházely se nepochybně v těsné blízkosti, avšak mimo zahlobené části stavby a zničeny agrikulturními pracemi. Z polozemnic laténských jsou zajímavé zvláště stavby č. 22 a 23, které jsou o 90° pootočeny oproti běžné orientaci keltských staveb, mají zvláštní tvar, menší rozměry a jiné znaky souvisící nepochybně s funkcí řemeslnou. Pozoruhodná je též stavba č. 21, která má "dvojitý" půdorys (obrys dvou pravoúhlých jam v jedné linii s předsunutím jedné před druhou při zachování hladiny dna): jedna část sloužila jako výrobní nebo obytné centrum, druhá zastávala funkci skladiště.

Letošní výzkum upřesňuje rozsah sídliště a jeho vnitřní strukturu, poměr výrobních a skladištních staveb oproti obytným atd. a doplňuje i po stránce materiálové (především keramickým obsahem) jeho kulturní obraz.

Grabung der keltischen Siedlung in Velké Hostěrádky. Nach Freigabe weiterer Bodenflächen von langjähriger Feldbebauung war es in der heurigen Grabungssaison möglich, Siedlungsobjekte im niedrigsten Teil des Abhanges abzudecken. Unweit des Baches befanden sich insgesamt 6 latènezeitliche Erdhütten, kleinere kreisförmige hallstattzeitliche Gruben und eine umfangreiche "Werkstätte" aus demselben Zeitabschnitt, die aus 2 ineinander gekeilten kreisförmigen Gruben besteht und einen achterförmigen Grundriss hatte. Der rot durchgebrannte (teilweise verbrannte) Lehmwurfhaufen mit Holzabdrücken, die ziemliche Menge an Schlacke mit hohem Eisengehalt usw., weisen auf die Funktion des Baues hin, der mit dem Schmelzen des Eisenerzes zusammenhing. Grundrisse von Ofen sind jedoch nicht gefunden worden; sie befanden sich zweifellos in nächster Nähe, allerdings ausserhalb des eingetieften Bauteiles und wurden bei landwirtschaftlichen Arbeiten vernichtet. Von den latènezeitlichen Erdhütten sind besonders die Bauten Nr. 22 und 23 interessant, die von der üblichen Orientierung keltischer Bauten um 90° abweichen. Sie haben eine besondere Form, kleinere Ausmasse u.a. - Merkmale, die ohne Zweifel von einer handwerklichen Funktion zeugen. Bemerkenswert ist auch Bau Nr. 21, der einen "zweifachen" Grundriss hat (Konturen von zwei rechtwinkligen Gruben in einer Linie, mit Verschiebung der einen vor die andere, wobei das Bodenniveau das gleiche ist): ein Teil diente als Produktions- oder Wohnzentrum, der zweite als Lagerraum.

Die heurige Grabung präzisiert den Umfang der Siedlung und ihre innere Struktur, das Verhältnis der Produktions- und Lagerraubauten gegenüber den Wohnbauten usw. und ergänzt auch in materieller Hinsicht (vor allem durch den keramischen Inhalt) ihr Kulturbild.

- - -

Výzkum keltského oppida Starého Hradiska v roce 1965

Jiří M e d u n a

Tab.34,35

Výzkum keltského oppida Starého Hradiska (obec Malé Hradisko, okr. Prostějov) proběhl v roce 1965 v době od konce května do poloviny září. Soustředil se opět na předhradí a navázal na plochu prokopanou tu v roce 1964. Odkryto bylo 2000 m² a výzkum přinesl řadu pozoruhodných zjištění.

Nejdůležitějším poznatkem z výzkumné kampaně v r. 1965 je objev cesty, široké 5-6 m a vymezené žlábků, jež jsou pozůstatkem oplocení jednotlivých usedlostí, tzv. dvorců. Cesta, zachycená v délce 50 m, byla zpevněna kamením. Na podloží byly naskládány velké kameny kulmské droby v jedné až třech vrstvách nad sebou a mezery mezi nimi vysypány hlinou a břidličnatým šterkem. Není to tedy dláždění v dnešním slova smyslu, nýbrž jen zpevnění podkladu cesty, aby se kola vozů za vlhkého počasí nebořila do bláta. Kameny zpevněná část cesty mohla být sledována v délce 25 m v místech, kde ornice a pod ní ležící kulturní vrstva byly dostatečně hluboké. V další části, tam kde terén začíná stoupat a podloží je místy jen pod 20-15 cm silnou vrstvou ornice se už kameny nedochovaly, poněvadž byly vyorávány a odnášeny z polí. Průběh cesty však lze i tu bezpečně sledovat podle plotních žlábků. Jejich směr na prokopané ploše byl téměř přesně od západu k východu s nepatrnou úchylnou ke směru severozápad - jihovýchod. Zdá se, že vedla od vnějšího valu k bráně ve valu oddělujícím předhradí od výše položeného vlastního hradiště. Z cesty odbočovaly dvě užší uličky, z nichž jedna vedla k severozápadu a druhá k jihu. Byl-li zpevněn kamením i povrch těchto uliček není možno říci, protože jejich části byly zachyceny v místech, kde už kamení bylo odstraněno i ze široké cesty.

Uličky a cesta od sebe oddělovaly jednotlivé usedlosti, které na zkoumané části oppida mají charakter samostatných hospodářských jednotek (dvorců) ohraničených ploty. Oplocení bylo dřevěné a jeho základem byly svislé kůly, spojené navzájem asi pletivem z prutů. V části jednoho ze žlábků bylo možno pozorovat, že svislé kůly byly od sebe vzdáleny asi 1 m. Doposud se nám podařilo zachytit části čtyř dvorců, žádný z nich však nebyl prokópán úplně, takže si zatím není možné učinit přesnou představu o jejich rozloze a vnitřním členění. Jisté zatím je, že plošná rozloha dvorců byla poměrně velká a že byly zastavěny objekty dvo-

jího druhu. Stály v nich jednak poměrně malé obdélné chaty se dnem zahloubeným do podloží a jednak větší domy, postavené na úrovni terénu, jejichž základním stavebním prvkem byly svislé kůly.

Půdorys zahloubených chat se nijak neliší od objektů, známých z neopevněných sídlišť vesnického typu. Nejobyklejším typem jsou chaty se dvěma kůly zapuštěnými uprostřed kratších stěn, na nichž spočíval hřeben sedlové střechy. Objevují se však i jiné typy zahloubených chat, zakryté pravděpodobně pultovou střechou a byly zjištěny i objekty bez stop po kůlech. Zahloubených chat bylo při výzkumu v r. 1965 objeveno 12 a je zajímavé, že jen ve dvou bylo ohniště. Zdá se tedy, že to nebyly obytné prostory, ale spíše jen přístřešky, v nichž byla provozována nějaká výrobní činnost. Před zpracováním materiálu nelze určit k čemu jednotlivé chaty sloužily.

Na prokopené ploše bylo zjištěno velké množství kúlových jamek různého průměru a hloubky. Jsou to nepochybně pozůstatky po větších kúlových stavbách. Kúlových jamek je však na prokopené ploše tolik, že půdorysy jednotlivých objektů se nepodařilo zatím stanovit. Je nepochybné, že během osídlení Starého Hradiska docházelo k přestavbám, stavební fáze však zatím není možné rozlišit. Ke kúlovým chatám (domům) patřila ohniště, jichž bylo objeveno zatím pět. Jeví se jako oválná nebo kruhová místa do červena vypálené hlíny, v níž jsou někdy naskládány malé kameny. Jedno z ohnišť bylo hlinou vymazáno dvakrát.

Je možné, že ve dvorcích byl ještě jeden typ staveb a to chaty s kamennou podezdívkou. V jednom místě byla totiž nalezena skupina kamení naskládaných tak, že ji lze pokládat za destruované nároží kamenné podezdívky. Nelze však s určitostí rozhodnout, zda je to zbytek chaty, nebo jen destrukce pece, neboť kamení leželo těsně u většího ohniště.

Na prokopené ploše a v objektech bylo nalezeno velké množství materiálu. Vedle spousty střepů nádob překvapuje zejména bohatost kovových předmětů železných a bronzových, nalezena byla i hlavice stříbrné spony miskovitého typu. Početné jsou i skleněné předměty, zejména perly, našly se však i zlomky skleněných náramků a importovaných nádob. Výroba skleněných perel na Starém Hradisku byla opět doložena nálezy poměrně velkých hrudek surového skla modré, hnědé a zelené barvy. Jedním z nejběžnějších nálezů byly opět zlomky jantaru, podařilo se však nalézt i kousek se zjevnými stopami opracování a část korálku. Je zajímavé, že nálezy byl doložen i čilý provoz na cestě. V místech, kde se dochovala kamenná úprava se totiž při čištění našlo mezi kameny množství předmětů, které byly na cestě ztraceny nebo zahozeny. Byla tu mimo jiné i malá stříbrná mince, zatím co druhá zlatá se našla v uličce odbočující z hlavní cesty k severozápadu.

Dosavadní výzkum Starého Hradiska přinesl množství zajímavých poznatků; je nepochybné, že zpracování nálezového materiálu významně přispěje k osvětlení řady otázek souvisejících s problematikou konce keltského panství na Moravě.

Grabung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1965. Die Grabung des keltischen Oppidums Staré Hradisko (Gemeinde Malé Hradisko, Bez. Prostějov) verlief im Jahre 1965 von Ende Mai bis Mitte September. Die Arbeiten wurden auf die Vorburg konzentriert und schlossen an die hier bereits im Jahre 1964 untersuchte Fläche an. Es wurden 2000 m² abgedeckt und die Grabung brachte eine Reihe von bemerkenswerten Feststellungen.

Das wichtigste Ergebnis der Grabungskampagne im Jahre 1965 ist die Entdeckung eines 5-6 m breiten Weges, der mit Rinnen begrenzt ist, die Überreste der Umfriedung (Zaun) der einzelnen Niederlassungen, der sog. Gehöfte sind. Der Weg, der in einer Länge von 50 m erfasst werden konnte, war mit Steinen gefestigt. Auf das Liegende wurden grosse Steine Kulmscher Grauwacke in ein bis drei Schichten übereinander gelegt und die Zwischenräume mit Erde und Schieferschotter ausgefüllt. Es ist dies keineswegs eine Pflasterung im heutigen Sinne des Wortes, sondern nur eine Festigung der Unterlage des Weges, damit die Wagenräder bei feuchter Witterung nicht in den Kot einsinken konnten. Der mit Steinen gefestigte Weg konnte in einer Länge von 25 m an Stellen verfolgt werden, wo der Ackerboden und die darunter liegende Kulturschicht genügend tief war. Im weiteren Teil, dort wo das Terrain zu steigen beginnt und das Liegende stellenweise unter einer nur 20-15 cm mächtigen Ackerbodenschicht liegt, blieben die Steine bereits nicht mehr erhalten, weil sie ausgeackert und von den Feldern fortgetragen wurden. Der Verlauf des Weges kann jedoch auch hier verlässlich nach den Zaungräbchen verfolgt werden. Seine Richtung auf der durchgrabenen Fläche war fast genau von West nach Ost, mit einer unbedeutenden Abweichung in Nordwest-Südostrichtung orientiert. Es scheint, dass der Weg von dem äusseren Wall zum Tor im Wall führte, der die Vorburg von dem höher gelegenen eigentlichen Burgwall trennt. Von dem Weg zweigten zwei engere Gässchen ab, von welchen das eine nach Nordwest und das zweite - nach Süden führte. Ob auch die Oberfläche dieser Gässchen mit Steinen gefestigt war, kann man nicht sagen, da ihre Teile an Stellen erfasst wurden, wo die Steine auch von dem breiten Weg entfernt worden sind.

Die Gässchen und der Weg trennten die einzelnen Niederlassungen voneinander, die auf der untersuchten Fläche des Oppidums den Charakter von selbständigen wirtschaftlichen Einheiten (Gehöfte) mit Umfriedungen haben. Die Umzäunung war aus Holz und ihr Fundament bildeten senkrechte Pfosten, die wahrscheinlich miteinander durch ein Geflecht von Ruten verbunden waren. Im Teile einer dieser Rinnen konnte beobachtet werden, dass die senkrechten Pfosten 1 m voneinander entfernt waren. Bisher gelang es uns Teile von vier Gehöften zu erfassen, jedoch keines von diesen konnte ganz untersucht werden, so dass es derzeit nicht möglich ist, sich eine genaue Vorstellung über ihre Grösse und Innengliederung zu machen. Vorläufig ist es gewiss, dass die Flächenausdehnung der Gehöfte verhältnismässig gross war und dass sie mit zweierlei Arten von Objekten bebaut waren. Es standen hier einerseits verhältnismässig kleine rechteckige Hütten, deren Boden im Liegenden eingetieft war und andererseits grössere Häuser, auf dem Terrainniveau errichtet, deren Grundbauelement senkrechte Pfosten waren.

Der Grundriss der eingetieften Hütten unterscheidet sich keineswegs von jenen Objekten, die wir aus unbefestigten Siedlungen bäuerlichen Charakters kennen.

Der häufigste Typ sind Hütten mit zwei in der Mitte der kürzeren Wände eingetieften Pfosten, auf welchen der Giebel des Satteldaches ruhte. Es kommen jedoch auch andere Typen von eingetieften Hütten vor, wahrscheinlich mit einem Kultdach überdeckt und es wurden auch Objekte ohne Spuren von Pfosten festgestellt. Bei der Grabung i. J. 1965 entdeckte man 12 eingetiefte Hütten und es ist interessant, daß nur in zwei von diesen Feuerstellen waren. Es scheint also, dass dies nicht Wohnräume, sondern eher überdachte Objekte waren, die irgendeiner Produktion dienten. Vor der Verarbeitung des Materials kann nicht bestimmt werden, welche Funktion die einzelnen Hütten hatten.

Auf der durchgegrabenen Fläche ist eine grosse Menge an Pfostengruben von verschiedenen Durchmessern und Tiefen festgestellt worden. Dies sind zweifellos Überreste von grösseren Pfostenbauten. Auf der durchgegrabenen Fläche sind jedoch so viele Pfostengruben, dass die Grundrisse der einzelnen Objekte vorläufig noch nicht bestimmt werden konnten. Es besteht kein Zweifel, dass es im Laufe der Besiedlung von Staré Hradisko zu Umbauungen kam, die einzelnen Bauphasen können jedoch vorläufig nicht unterschieden werden. Zu den Pfostenhäusern gehörten Feuerstellen, von denen vorläufig fünf entdeckt wurden. Sie erscheinen als ovale, oder kreisförmige rot durchgebrannte Stellen, die manchmal mit kleinen Steinen ausgelegt sind. Eine der Feuerstellen war zweimal mit Erde ausgeschmiert.

Es ist möglich, dass es in den Gehöften noch einen anderen Bautypus gab und zwar Hütten mit steinerner Untermauer. An einer Stelle fand man nämlich eine Gruppe von Steinen, die derart angeordnet waren, dass man sie als destruierte Ecke einer steinernen Untermauer betrachten kann. Mit Bestimmtheit kann jedoch nicht entschieden werden, ob dies der Überrest einer Hütte ist oder nur eine Backofendestruktion, da die Steine knapp neben einer grösseren Feuerstelle lagen.

Auf der durchgegrabenen Fläche und in den Objekten wurde eine grosse Menge Material gefunden. Ausser den vielen Gefäßscherben überrascht insbesondere der Reichtum an metallenen, eisernen und bronzenen Gegenständen; auch der Kopf einer silbernen Fibel von schüsselförmigem Typus ist gefunden worden. Zahlreich sind gleichfalls gläserne Gegenstände, vor allem Perlen, aber auch Fragmente gläserner Armringe und importierter Gefässe kamen zum Vorschein. Die Erzeugung der Glasperlen auf Staré Hradisko ist wiederum durch Funde von verhältnismässig grossen Klumpen rohen blauen, braunen und grünen Glases belegt. Einer der häufigsten Funde waren auch diesmal Bernsteinbruchstücke, man fand aber auch ein Stück mit Bearbeitungsspuren und den Teil einer Koralle. Es ist interessant, dass durch die Funde auch ein reger Verkehr auf dem abgedeckten Weg belegt werden konnte. An der Stelle, wo die Steinherrichtung erhalten blieb, entdeckte man nämlich beim Reinigen zwischen den Steinen eine Menge Gegenstände, die auf dem Weg verloren oder fortgeworfen wurden. Unter anderem befand sich hier auch eine silberne Münze - während eine zweite goldene in dem Gässchen, das vom Hauptweg nach Nordwest abzweigt, gefunden worden ist.

Die bisherige Grabung auf Staré Hradisko erbrachte eine Menge interessanter Erkenntnisse und es besteht kein Zweifel, dass die Verarbeitung des Fund -

materiales bedeutend zur Klärung einer Reihe von Fragen beitragen wird, die mit der Problematik des Endes der keltischen Herrschaft in Mähren zusammenhängen.

Výzkum na sídlišti v trati "Spodní Kolberky" u Blučiny

Ivan Peškař

Tab. 1,10,11,36,37

V roce 1965 byla obnovena archeologická činnost v trati "Spodní Kolberky" u Blučiny (okr. Brno-venkov), kde bylo v roce 1959 po orbě povrchově zaměřeno 142 objektů z několika kulturních období (srov. Přehled výzkumů 1959, Brno 1960, 86). Nový výzkum byl proveden na dvou stanovištích, vzdálených od sebe 60 m. Vzhledem k tomu, že naleziště leží na mírném svahu a pro velký rozdíl v mocnosti humusovité vrstvy není plošný odkryv v této poloze vhodný, byly vyměřené plochy na obou stanovištích zkoumány 1 m širokými sondami, vedenými rovnoběžně ve dvoumetrových odstupech. V odkryté ploše o rozloze asi 540 m² se podařilo zjistit pozůstatky pěti, resp. šesti chat laténské kultury a šesti chat a jedné zásobní jámy z doby římské.

Zahloubené objekty z laténského období, vesměs obdélníkovitých tvarů přibližně 3 x 2 m až 5 x 2,5 m velkých, byly orientovány delší osou většinou ve směru SV-JZ nebo VSV-ZJZ a měly podlahu ve hloubce 80-115 cm pod dnešním povrchem. V jednom objektu se stěnou na severní straně výklenkovitě rozšířenou byly 20-50 cm pod úroveň podlahy zahloubeny tři kúlové jamky, tvořící řadu v podélné ose chaty. Největší objekt měl tvar dvou protínajících se chat, jedné orientované delší osou ve směru SV-JZ, druhé od východu k západu, s nepravidelně oválnou jámou ve východním rohu. V kratších stěnách byly protilehlé dvojice kúlů, další kúl byl zapuštěn téměř v průsečíku obou podélných os. Tvrdá udupaná podlaha byla v obou částech 105 cm pod povrchem, jáma s odlišnou výplní, ale se shodným materiálem, byla o 35 cm hlubší (tab. 36).

V nálezovém souboru z obsahu objektů laténské kultury jsou kromě zvířecích kostí, mazanice a střepů nádob, které tvoří největší skupiny, zastoupeny i přesleny, závaží, kostěné předměty, železné zlomky a části lignitového a bronzového náramku (tab. 10).

Chaty z doby římské měly půdorysy čtyřúhelníků se zaoblenými rohy, s výjimkou jednoho téměř čtvercového tvaru obdélníkovitě protažených a v některých případech na jedné z delších stran rozšířených o vchodový výklenek. Stěny, jejichž délka se pohybovala mezi 270 až 470 cm a šířka od 210 do 420 cm, uzavíraly

jednu místnost se zahloubenou spodní částí, ve které byla udusáním upravena tvrdá podlaha, zjišťovaná v jednotlivých objektech v rozmezí 65 až 105 cm pod dnešním povrchem. Společným znakem těchto staveb byla orientace delší osy přibližně od JV k SZ s menšími odchylkami na obě strany (ve směru VJV-ZSZ nebo JJV-SSZ), mísovité prohlubeň, vytvořená v podlaze při středu jižnější z delších stěn proti předpokládanému vchodu a rozmístění nosných kúlů nadzemní konstrukce v šestiúhelníkovém schématu se dvěma kúlů ve středu kratších stěn a se dvěma protilehlými dvojicemi v delších stěnách. Tato obvyklá kostra byla někdy doplněna o další kúlů, umístěné u stěn a rohů nebo jako středové podpěry hřebenu střechy. Odlišné provedení stavby se objevilo pouze u jedné chaty, která měla čtyři nosné kúlů zapuštěné v rozích. Poněvadž i keramika z tohoto objektu má poněkud jiný charakter než materiál z ostatních chat a ve srovnání s ním lze jí přiznat mladší chronologické postavení, není vyloučeno, že stavební odchylka souvisí se změnou konstrukčního principu, projevující se v pozdní době římské (tab. 37).

V blízkosti dvou chat byla odkryta pravděpodobně zásobní jáma osmičkovitého tvaru, orientované delší osou ve směru SVS - ZJZ, vytvořená dvěma víceméně válcovitými jámami o rozměrech cca 180 x 155 x 82 cm a 210 x 175 x 102 cm, oddělenými od sebe asi 25 cm širokou sníženou přepážkou.

V objektech z doby římské byly opět nalezeny převážně keramické výrobky, mezi nimiž vynikají dva zlomky Terry sigillaty, antropomorfní závěsek a střep s reliéfní figurální výzdobou, přesleny různých tvarů, závaží, řada drobných kovových, skleněných, kostěných a parohových předmětů, z nichž stojí za zmínku zvláště tři hřebeny, dále struska, uhlíky, mazanice a zvířecí kosti (tab. 11).

Kromě nálezů z protohistorického období byl získán materiál ze sedmi jam, obsahujících střepy vypíchané keramiky, pazourkové úštěpy, kamenné nástroje a zvířecí kosti (tab. 1). Několik střípků umožnilo zařadit do téže kultury též malou okrouhlou píčku o průměru 80 cm se svisle zahloubenou vypálenou stěnou a dnem a konečně podle kulovitého kamenného drtiče, přiloženého k páteři nad pánevními kostmi a podle poloviny kolečkovitě obroušeného střípku se středovým otvorem, který se vyskytl s jiným, atypickým úlomkem mezi kostmi hrudníku kostřičky, ležící ve skrčené poloze na levém boku hlavou k SZ, nohama k JV, lze usuzovat, že i pohřeb velmi mladého děčka, spočívajícího 60 cm hluboko pod dnešním povrchem v černohnědé humusovité vrstvě, v níž obrys hrobové jámy zcela zanikl, patří patrně rovněž do neolitu.

Grabung der Siedlung in der Flur "Spodní Kolberky" bei Blučina. Im Jahre 1965 begann neuerdings die archäologische Tätigkeit in der Flur "Spodní Kolberky" bei Blučina (Bez. Brno-venkov), wo im Jahre 1959 nach dem Ackern 142 Objekte aus mehreren Kulturabschnitten (siehe Přehled výzkumů 1959, Brno 1960, 86) vermessen worden sind. Die neue Grabung wurde an zwei 60 m voneinander entfernten Stellen durchgeführt. Auf der abgedeckten Fläche von ca. 540 m² gelang es, Überreste von fünf, resp. sechs latènezeitlichen Hütten und von sechs Hütten und einer Vorratsgrube aus der römischen Kaiserzeit festzustellen.

Die eingetieften Objekte aus der Latènezeit hatten durchwegs rechteckige Formen im Ausmasse von 3 x 2 m bis 5 x 2,5 m, die meistens in NO-SW oder ONO-WSW Richtung orientiert sind und ihr Fussboden war 80-115cm unter der heutigen Oberfläche eingetieft. In der Ausfüllung der Hütten sind Gefässscherben, Spinnwirtel, Gewichte, beinerne Gegenstände, Eisenbruchstücke, Teile eines Lignit- und Bronzearmringes, gefunden worden (Taf. 10, 36).

Die Hütten aus der römischen Kaiserzeit hatten einen rechtwinkligen Grundriss mit abgerundeten Ecken, in einigen Fällen ist eine der längeren Seiten noch um eine Eingangsnische erweitert worden. Die Wände, deren Länge sich zwischen 270-470 cm und Breite zwischen 210-420 cm bewegte, umschlossen einen Raum, dessen unterer Teil eingetieft war, und in welchem durch Stampfen ein harter Fussboden hergerichtet wurde, der 65-105 cm unter der heutigen Oberfläche liegt. Ein gemeinsames Merkmal dieser Bauten war die Orientierung der längeren Achse ungefähr in SO-NW Richtung mit kleineren Abweichungen nach beiden Seiten, eine schüsselförmige Vertiefung, die im Fussboden in der Mitte einer der längeren Wände, gegenüber dem vorausgesetzten Eingange, eingetieft war, und die Anordnung der Tragpfosten der oberirdischen Konstruktion zu einem sechseckigen Schema mit zwei Pfosten in der Mitte der kürzeren Wände und mit 2 gegenüberliegenden Pfostenpaaren in den längeren Wänden. Diese standarte Anordnung war manchmal noch um weitere Pfosten ergänzt, die bei den Wänden und Ecken oder als Mittelstützen des Dachgiebels angebracht waren. Eine unterschiedliche Durchführung des Baues konnte nur bei einer Hütte beobachtet werden, die vier in den Ecken eingelassene Tragpfosten hatte. Im Einklang mit der Aussage des keramischen Materiales kann darüber erwogen werden, dass diese Bauabweichung mit einer Änderung des Konstruktionsprinzipes zusammen hängt, die sich in der späten römischen Kaiserzeit äussert. In der Nähe von zwei Hütten wurde eine achterförmige, wahrscheinlich Vorratsgrube, abgedeckt.

In den Objekten aus der römischen Kaiserzeit fand man vorwiegend keramische Erzeugnisse, darunter sind besonders zwei Terra sigillata Bruchstücke, ein anthropomorpher Anhänger und ein Scherben mit figuraler Reliefverzierung, Spinnwirteln von verschiedenen Formen, Gewichte, eine Reihe von kleinen metallenen, gläsernen, beinernen und aus Gestein hergestellten Gegenständen, Schlacke, Holzkohlestückchen, Lehmewurf und Tierknochen, bemerkenswert (Taf. 11, 37).

Ausser Funden aus dem protohistorischen Zeitabschnitt wurden sieben Gruben mit Scherben der Stichbandkeramik (Taf.1), ein kleiner kreisförmiger Backofen aus demselben Kulturmilieu und die Bestattung eines Kindes in Hockerlage, die offensichtlich gleichfalls in das Neolithikum gehört, abgedeckt.

Nález z období stěhování národů

Jaromír O n d r á č e k

Tab. 12

Při kopání vodovodu severozápadně od Lechovic, okr. Znojmo, získali dělníci téměř neporušenou nádobu (tab. 12:1) patřící s velkou pravděpodobností do období stěhování národů. Naleziště se nachází vpravo od silnice z Lechovic do Práče. Při zachraňovací akci 2.4.1965 bylo nalezeno ve vyházené hlíně několik zlomků lidských kostí. Je pravděpodobné, že šlo o kostrový hrob. Podle místních obyvatel se na tomto místě našly i střepy z další nádoby, jež však byla zničena.

Fund aus der Völkerwanderungszeit. Bei der Legung einer Wasserleitung NW von Lechovice, Bez. Znojmo, fanden Arbeiter ein fast unbeschädigtes Gefäß (Taf. 12:1), das höchstwahrscheinlich in die Völkerwanderungszeit gehört. Im herausgeworfenen Erdreich fand man noch einige Fragmente von Menschenknochen. Daher ist es wahrscheinlich, dass es sich um ein Skelettgrab handelte. Nach Aussage der hiesigen Bewohner sind an dieser Stelle auch Scherben von einem weiteren Gefäß gefunden worden, das jedoch vernichtet wurde.

- - -

Objev slovanské osady v Moravičanech, okr. Šumperk

Jindra N e k v a s i l

Na ploše výzkumu lužického pohřebiště na Dílečcích u Moravičan byly zachyceny pozůstatky slovanské osady. Rozkládala se na svahu, obráceném k severovému chodu, přímo nad inundačním územím řeky Moravy. Ze čtyř obytných staveb, zemnic, dochovaly se pouze zbytky vypálených podlah krbů a kolem nich rozptýlené kameny. Jelikož zemnice byly zapuštěny jen do humosní hlíny, nepodařilo se zjistit jejich obrysy. Dále jsme prozkoumali hlouběji do podloží zapuštěný objekt obdél- ného půdorysu se středovým opěrným kulem. Zásyp objektu obsahoval množství ma- zanice, střepy a zlomky zvířecích kostí, dále železný nůž a přeslen. Do něj ú- stila nepravidelná dlouhá strouha. Vedle zemnic byly do sprašového podloží za- hloubeny vakovité zásobnicové jámy. V jejich zásypu se nalézaly pozůstatky sho- řených trámů a zvířecí kosti. Po letošních výzkumech je nutno k slovanské osadě přiřadit i jámu, odkrytou již v roce 1954, která obsahovala spálené obilí. Slo- vanská osada u Moravičan je datována keramikou zhruba do 8. století.

Entdeckung einer slawischen Niederlassung in Moravičany, Bez. Šumperk. Auf der Grabungsfläche des Lausitzer Gräberfeldes auf Dilečky bei Moravičany wurden Überreste einer slawischen Niederlassung erfasst. Sie erstreckte sich auf dem Abhang, der nach Nordost gerichtet ist, direkt ober dem Inundationsgebiet des Flusses Morava. Von vier Wohnbauten, Erdhütten, blieben nur Überreste der durchbrannten Herdfussböden und rund um diese verstreute Steine erhalten. Da die Erdhütten nur in den Humusboden eingetieft waren, gelang es nicht, ihre Umrise festzustellen. Weiter untersuchten wir ein Objekt, das tiefer in das Liegende eingelassen ist; es hat einen rechteckigen Grundriss mit einem zentralen Stützpfosten. Die Aufschüttung des Objektes enthielt eine Menge von Lehmewurf, Scherben und Tierknochen, weiter ein Eisenmesser und einen Spinnwirtel. In dieses Objekt mündete ein unregelmässiger langer Graben. Neben den Erdhütten waren in das Lössliegende sackförmige Vorratsgruben eingetieft. In ihrer Aufschüttung fand man Überreste von verbrannten Balken und Tierknochen. Nach den heurigen Ausgrabungen muss zu der slawischen Niederlassung auch die bereits im Jahre 1954 abgedeckte Grube gereiht werden, die verbranntes Getreide enthielt. Die slawische Niederlassung bei Moravičany ist durch die Keramik ungefähr in das 8. Jh. datiert.

- - -

Výzkum hradiska v Mikulčicích v roce 1965

Zdeněk K l a n i c a

Tab.13-16,38-41

Komplexní výzkum hradiska v Mikulčicích vedený univ.prof. J.Poulikem byl v uplynulé sezoně značně ztížen dlouhotrvajícími záplavami, které znemožnily provést plánovaný odkryv někdejšího koryta řeky Moravy. Bylo nutno přenést výzkum do poloh vyšších, prostých spodní vody. Nejdříve se začalo s odkryvem jižně od 4. kostela, kde již na povrchu byly patrné zbytky malty (úsek I.). Několik čtverců bylo odkryto směrem na jih od apsidy trojlodní basiliky (II.). Až v srpnu bylo možno pokračovat ve výzkumu opevněného sídliště západně od knížecího hradu (III.) a dokončit tak odkryv velkého objektu č.571 s nahromadělinami zvířecích kostí. Východně od 8.kostela byly zkoumány zbytky již dříve zachycené kamenné stavby (IV.)

I.

Jižně od 4. kostela bylo v době od května do listopadu 1965 prozkoumáno celkem 24 čtverců o rozměrech 5 x 5 m. Jsou to čtverce 26, 27, 28, 30 až 35, 30 až 32/+1, 30 až 33/-1 až -3. Severní hranice odkryvu se tak přímo dotýkala plochy

odkryté u 4.kostela v r. 1959. Pás čtverců 26 až 35 byl otevřen již v roce 1957, tehdy však výzkum nebyl dokončen. Již na samém počátku výzkumové sezony došlo k objevu hrobu bojovníka s mečem, za nímž následovaly další bohaté bojovnické hroby. Vzhledem k poměrně vysoké koncentraci hrobů uvažovalo se zde o eventuelní existenci církevní stavby. Po objevení maltových ker ve čtv.31/-3 a zároveň s množícími se nálezy kousků malty v sídlištní vrstvě zdál se být tento problém takřka vyřešen. Bohužel nepříznivé podmínky v této části akropole, kde je sídelní vrstva v důsledku orby a přirozené erozivní činnosti pouze 30 - 40 cm silná způsobily, že základy ani jejich negativy nemohly být zachyceny. Zbytky zříceného zdiva i bohaté pohřebiště jsou však dostatečnými důkazy existence 11. kostela. Těžko bychom totiž mohli předpokládat, že blok zříceného zdiva, zachovaný díky tomu, že proklesl do staršího objektu, pochází ze stavby jiného charakteru než je stavba církevní.

Než se pokusím o předběžné datování pohřebiště, nutno se ještě zmínit o nálezech z kulturní vrstvy v bezprostředním okolí předpokládaného 11. kostela.

Vedle osídlení mesolitického máme zde četné stopy po sídelních objektech období kultury kanelované. Jednodílná bronzová spona s obloukovitým lučičkem a obdélníkovitou nožkou byla nalezena v šedé, pískovité vrstvě objektu 615 (i.č. 594-779/65). Datování je velmi široké a může sahát až do počátku 5. století. Tento nálezný znovu naznačuje před slovanské tradice ve vývoji mikulčického hradiska, které máme již doloženo z dřívějších nálezů. Jedním z nejstarších nálezů slovanského období je 3 cm dlouhá nákončí (i.č. 594-700/65) z bronzového plechu, nalezené ve žlutém podložním písku ve čtverci 31/-3. Jeho tvar i způsob zpracování spolu se dvěma charakteristickými otvory pod plastickou lištou umožňují nám srovnání s pásovými plechovými garniturami, oblíbenými ve druhé polovině 6. a počátkem 7. století v jihovýchodní Evropě. Také železná ostruha s háčky (i.č. 594-909/65) nalezená v podložním písku čtv. 33/-3 dokládá v těchto místech existenci předvelkomoravské sídelní vrstvy. Za předvelkomoravské můžeme označit i některé sídelní objekty. Keramika, jejíž pomocí datujeme jámu 618, má charakteristickou černou barvu, jednoduchou profilaci hrdla a husté mnohonásobné vlnice (nál.č. Z 1540/65, Z 1646/65). Je to též jáma, do níž proklesl blok zdiva z předpokládaného kostela, a do níž také proklesá hrob 829 s jednoduchým hrncem (i.č. 594-832/65). Máme tedy určenou fázi kostrových hrobů na tomto místě stratigraficky mezi předvelkomoravský a povelkomoravský horizont. Též nejspodnější vrstvy rozsáhlého objektu č. 605 obsahují keramiku jednoduchých profilací (nál.č. Z 1730/65). Na dně byly mimo jiné nalezeny i zbytky ohniště, je tedy možné, že se v tomto případě jedná o jeden z mála obytných objektů (zemnice). Jáma 619 A obsahuje rovněž zmíněnou starobylou keramiku (nál.č. Z 1734/65).

Soustava objektů 621 ve čtv. 30/-3 přinesla velmi zajímavé nálezy. V jedné z jam - podlouhlé nehluboké jámě stejného půdorysu jako hrob 840 /621C/ byl nalezen rituální pohřeb psa, položeného na bok na dno jámy. S podobným případem jsme se v Mikulčicích setkali již při výzkumu hradby na tzv. západním podhradí, kde byly dvě kostry psů nalezeny pod kamennou hradbou. Jiná část téhož objektu /621D/

měla na dně zbytky ohniště u něhož spolu se starobyloou keramikou byla nalezena i malá hliněná figurka stejného rázu jako figurky ze známého objektu 400. Máme tu zároveň doloženo i datování a širší používání těchto figurek v prostředí velkomoravského hradiska.

Typická pro velkomoravskou sídelní vrstvu v okolí knížecího paláce je její útržkovitost. Z původně souvislé vrstvy se zachovaly jen ty části, které proklesly do starších objektů. Příkladem je situace ve čtv. 28, kde se zachovala jen ta část jílovito-písčité podlahy, která proklesla do starší jámy. U některých objektů se bohužel nepodařilo s jistotou určit jejich souvislost, resp. časové zařazení vzhledem k hrobům. Na druhé straně nám z některých stratigraficky zajímavých objektů chybí srovnávací materiál. Je to případ obj. 610 ve čtv. 31/+1, do něhož se propadá zajímavý kostrový hrob č. 820. Obsahoval dva pozlacené plechové gombíky o průměru 1,2 cm, zdobené stylisovaným rostlinným ornamentem (nál.č. Z 1037/65, Z 1038/65), pár železných ostruh s páskovými přeškracenými rameny s krátkým kuželovitým bodcem. Podobné ostruhy se vyskytují často na řadových pohřebištích na západě, kde jsou datovány asi o 200 let dříve než je jejich výskyt obecně datován v našem prostředí. U nás jsou však současné s keramikou obtáčenou na kruhu, která má ostře profilované, tzv. prožlábnuté okraje. Několik střepů této keramiky bylo i ve výplni hrobu. Problematický je horizont "současný" s pohřebištěm, tedy sídelní objekty, v nichž se vyskytuje keramika stejná či podobná té, kterou máme z hrobů. To je případ objektu 620 ve čtv. 33. Zemnice obdélníkového tvaru o rozměrech 500 x 250 cm má na delších stranách vždy po trojici kúlů zasahujících asi 50 cm pod dno objektu, tedy asi 300 cm pod úroveň současného povrchu. Má nepravidelné strmé stěny a zaoblené rohy. V jihovýchodním rohu se narazilo na zvláštní útvar přepáleného kamení, které by mohlo pocházet z rozvaleného kamenného obložení krbu. Na dně byly také zvířecí kosti, dokonce i v antomickém uložení. Objekt obsahoval materiál velkomoravského rázu, keramiku s profilovanými okraji, promísenou slídou, dvojkónický přeslen (nál.č. 1695/65). Hrob 809 je zčásti zahlouben do zásypu objektu, neobsahuje však takové milodary, které bychom mohli přesněji datovat. Podobný objekt dosud v Mikulčicích nebyl nalezen. Objekt č. 605 (polozemnice s dnem asi 170 cm pod povrchem, zbytky ohniště na dně) rovněž obsahuje materiál z velkomoravského období, jak ukazují nálezy z jeho 2. vrstvy (nál. č. Z 1726/65) a 3. vrstvy (Z 1727/65), jedná se však spíše o prokleslé sídelní vrstvy z okolí, které ukazují, že v té době byla v bezprostřední blízkosti pohřebiště poměrně silná kulturní vrstva.

Zajímavá stratigrafie, bohužel bez průkazného datovacího materiálu byla zjištěna ve čtv. 35. Hrobový zásyp hr.č. 857 se vyrýsoval pod jílovou úpravou, která byla zřejmě jakýmsi izolátorem pro kamennou dlažbu, položenou na ní. Tato dlažba je chronologicky určena vyspělou keramikou velkomoravského období. Hrob obsahoval ostruhu s pětiúhelníkovitými zachytnými ploténkami (nál.č. 1473/65), zdobenou kostěnou střenku nože, železný zavírací nůž (břitva) lichoběžníkovitého tvaru a železnou dýku (nál.č. 1583/65). V jílovité úpravě v témže čtverci byla zachycena část hrobu s hliněnou nádobkou (hrob 847, nál.č. 1309/65) velmi prostého rázu. Příklad hrobu 857 tedy ukazuje, že jílovité úpravy podlah s vyspělou velkomoravskou keramikou jsou mladší než některé hroby. Také nad hroby 834 a 855

byly nalezeny orbou rozrušené úpravy plochých kamenů zároveň s ohništi. Zde je tedy tento horizont mladší.

Zvláštní kapitolou jsou zbytky staveb. Ukázalo se především, že zbytky malty ve čtverci 31/-3 jsou vlastně prokleslou částí podlahy, položenou na silné izolční vrstvě ze žlutého jílu podobně jako úpravy z plochých kamenů zachycené na jiných místech. Zbytky druhé stavby s maltovou destrukcí proklesly do obj. 618. Co se zbytků malty týče, zaslouží si pozornost objekt 604, v jehož výhozu bylo množství malty i kamení. Silná maltovokamenitá destrukce se svážela také nad objektem 620. Tyto početné zbytky malty jsou spolu s blokem zříceného zdiva přímým a nesporným důkazem existence stavby na tomto místě. Vzhledem k rozsáhlému pohřebišti, které ji obklopuje, mohli bychom ji snad označit jako XI. kostel.

Pokusíme se nyní kostel, jehož základy se nezachovaly, datovat. Pro datování pohřebiště jsou nejdůležitější dva hroby (821 a 805), které naznačují krajní časové hranice doby pohřbívání. Za jeden z nejstarších se dá považovat hrob č. 821. Byl odkryt v hloubce asi 70 cm pod povrchem, orientován do směru JZ - SV. Dětská kostra ležela nznak natažena, paže podél těla. Za hlavou, asi 25 cm nad úrovní kostry byla nalezena nádoba (nál. č. Z 732/65, po pravé straně lebky v úrovni hrobu ležela jiná menší nádobka (Z 733/65) a při ní bronzové kování ve tvaru koňské hlavičky (Z 734/65). Asi 30 cm od nohou a 25 cm nad úrovní hrobu byla další nádobka (Z 735/66). Po pravé straně chodidel poněkud nakloněno stálo železné vědérko. K hrobu nepochybně patří i velká bronzová rolnička na povrchu zdobená soustředěnými kroužky. Celý komplex můžeme datovat hlavně na základě bronzového kování, jehož výzdoba i celkový ráz nám nedovolí klást pohřeb do doby po roce 800.

Hrob dospělého bojovníka č. 805 byl narušen pozdějším zásahem, který se výrazně projevoval v hrobovém zásypu. Mužská kostra orientovaná SV-JZ ležela na zádech v hloubce asi 60 - 75 cm pod povrchem. U levého ramene nalezen dvousečný železný meč položený na ostří, podél něj od příčky dolů válečný nůž, nad pravým ramenem zbytky železných předmětů, na nohou ostruhy s přezkami, železný nůž, křesadlo, rozbitá nádobka. Je zajímavé, že tento hrob narušil i dětský hrob s jednoduchou bronzovou náušničkou, orientovaný stejně jako hrob č. 821. Na základě meče typu X můžeme hrob datovat do doby asi kolem roku 900, což by nám vyznačovalo spolu s datováním hrobu 821 trvání pohřebiště.

V celku lze říci, že popisované pohřebiště se 48 hroby má značně odlišný charakter než pohřebiště u jiných kostelů. Liší se jak strukturou hrobových celků, tak také hrobovými konstrukcemi. V hrobech u XI. kostela bylo celkem nalezeno, jak je vidět z příložené tabulky, 22 různých nádob. Také zde máme nejméně 7 hrobů se složitou komorovou konstrukcí. Oba tyto znaky spolu s některými milodary ukazují spíše na jistou konservativnost ve zvycích.

II.

Jižně od apsidy trojlodní basiliky bylo otevřeno několik čtverců s cílem zjistit původ maltových destrukcí v těchto místech a také provést řez předpokládaným opevněním, táhnoucím se středem knížecího hradu. Ukázalo se, že destrukce kamenné stavby v těchto místech je značně rozsáhlá. Brzy se narazilo na cisternu čtvercového půdorysu, jejíž hloubka však pro vysokou hladinu spodní vody nemohla být zjištěna. Cisterna je postavena uprostřed destrukce zděné stavby, jejíž poloha i celkové uspořádání nám naznačuje, že by se mohlo jednat o baptisterium, druhou stavbu svého druhu v Mikulčicích. Kolem baptisteria bylo také odkryto několik hrobů, celkem však s nepříliš významnými milodary. Také v tomto úseku se našly dva nálezy z doby římské. Ve čtverci 5/+9 to byl malý bronz (Crispus +327)/i.č.594-335/65/ a spona (594-767/65). Velmi zajímavé jsou též nálezy v okolí čtv., kde byly objeveny destrukce dalších zděných staveb. Výzkum nebyl v tomto roce ukončen a pokračoval v následující sezoně.

III.

Výzkum opevněného sídliště na západním podhradí pokračoval v roce 1965 a to tak, že byl na podzim dokončen výzkum velkého sídelního objektu č. 571. Více nebylo možno pro dlouhotrvající vysoký stav spodní vody učinit a zbytek odkryté plochy v tomto úseku byl prozkoumán a zahrnut počátkem roku 1966. Výzkumem byl dále zpřesněn půdorys objektu č. 571. Objekt má několik pískových úprav, které jsou sledovatelné jak v pískové podlaze, tak také v odpadových hromádách, prokládaných vrstvičkami písku. Východní část objektu, zabíhající do nepropané plochy je pokryta pásy dočervena vypáleného jílu - mladší fáze objektu. Rozsáhlejší starší fáze končí až v pásu H a jsou v ní částečně patrné dřevěné brány základové konstrukce dřevěné nadzemní stavby. Tato fáze se nazývá 571 a. Ukázalo se však, že v pásu H a hlavně F nastupuje jiný objekt č. 623, narušený silně pozdějšími zásahy.

Materiál, nalezený v odpadových hromádách potvrdil předběžné datování z minulé sezony, neboť zde byly nalezeny opět lité bronzové okrasy podunajského typu spolu s keramikou hrubých tvarů a jednoduchých profilací. Výzkum nebyl ukončen a pokračoval v následující sezoně.

IV.

Na tomto úseku probíhaly práce jen krátce na sklonku výzkumné sezony. Podnětem k nim byly systematické sondáže prováděné v roce 1962 v areálu všech západních podhradí, při nichž se narazilo v tomto místě na zbytky kamenného zdiva. Při výzkumu se zjistily zbytky kamenné zdi z drobného lomového kamene, značně vyluhovaného vodou, takže nezbylo ani mnoho stop po maltě. Kamenný pilíř (rozměry asi 120x100cm, výška asi 70cm) stojí osamocen a dosud se nepodařilo najít žádné spojení s předpokládanou církevní stavbou.

Grabung des Burgwalles in Mikulčice im Jahre 1965. Die von Univ. Prof. Dr. J. Poulík geleitete Komplexgrabung des Burgwalles in Mikulčice war in der vergangenen Saison ziemlich durch langanhaltenden Überschwemmungen erschwert, die daran hinderten, die geplante Abdeckung des einstigen Flussbettes der March durchzuführen. Es war nötig, die Grabung in höhere Lagen zu übertragen, die frei von Grundwasser waren, Zuerst begann man mit der Abdeckung südlich der 4. Kirche, wo bereits auf der Oberfläche Mörtelüberreste sichtbar waren (Abschnitt I). Einige Quadranten wurden in südlicher Richtung von der Apsis der dreischiffigen Basilika (II.) abgedeckt. Erst im August konnte man mit der Grabung der befestigten Siedlung der Fürstenburg (III.) beginnen und so die Abdeckung des grossen Objektes Nr. 571 mit den Anhäufungen von Tierknochen beenden. Östlich der 8. Kirche sind Überreste eines bereits früher erfassten Steinbaues (IV.) untersucht worden.

I.

Südlich der 4. Kirche wurde in der Zeit von Mai bis November 1965 insgesamt 24 Quadranten im Ausmasse von 5 x 5 m durchforscht. Es sind dies die Quadranten 26, 27, 28, 30 bis 32/+1, 30 bis 33/-1 bis -3. Die Nordgrenze der Abdeckung berührte so direkt die abgedeckte Fläche bei der 4. Kirche aus dem Jahre 1959. Der Quadrantenstreifen 26 bis 35 ist bereits im Jahre 1957 geöffnet worden, damals wurde jedoch die Grabung nicht beendet. Schon zu Beginn der Ausgrabungssaison entdeckte man das Grab eines Kriegers mit Schwert, darauf folgten weitere reiche Kriegergräber. Auf Grund der verhältnismässig hohen Gräberkonzentration erwog man hier von der event. Existenz eines Kirchenbaues. Nach Entdeckung der Mörtelschollen im Quadranten 31/-3 und zugleich mit den anwachsenden Funden an Mörtelstücken in der Siedlungsschicht schien dieses Problem fast gelöst zu sein. Leider verursachten die ungünstigen Verhältnisse in diesem Teil der Akropolis, wo die Siedlungsschicht durch das Ackern und die natürliche erosive Tätigkeit nur 30-40 cm mächtig ist, dass weder die Grundmauern noch ihre Negative erfasst werden konnten. Überreste des eingestürzten Gemäuers sowie das reiche Gräberfeld sind jedoch ein genügender Beweis von der Existenz der 11. Kirche. Schwerlich könnten wir nämlich voraussetzen, dass der Block des eingestürzten Gemäuers, der Dank dem Umstand erhalten blieb, dass er in ein älteres Objekt einsank, von einem Bau stammt, dessen Verwendung eine andere als eine kirchliche wäre.

Bevor ich eine vorläufige Datierung des Gräberfeldes vornehme, müssen noch die Funde aus der Kulturschicht in der unmittelbaren Umgebung der vorausgesetzten 11. Kirche erwähnt werden.

Ausser einer mesolithischen Besiedlung haben wir hier zahlreiche Spuren von Siedlungsobjekten der kannelierten Kultur. Eine einteilige bronzene Bogenfibel mit rechteckigem Fuss wurde in einer grauen sandigen Schicht in Objekt 615 (Inv. Nr. 594-799/65) gefunden. Die Datierung ist sehr breit und kann bis in den Beginn des 5. Jh. reichen. Dieser Fund zeigt wiederum die vordawischen Traditionen,

in der Entwicklung des Mikulčicer Burgwalles, die wir schon von früheren Funden belegt haben. Einer der ältesten Funde des slawischen Zeitabschnittes ist eine 3 cm lange Riemenzunge (Inv. Nr. 594 - 700/65) aus Bronzeblech, die im gelben Sandliegenden im Quadranten 31/-3 gefunden wurde. Ihre Form sowie Art der Verarbeitung gemeinsam mit zwei charakteristischen Öffnungen unter der plastischen Leiste ermöglichen einen Vergleich mit blechernen Gürtelgarnituren, die in der zweiten Hälfte des 6. und zu Beginn des 7. Jh. in Südeuropa beliebt waren. Auch der eiserne Hakensporn (Inv. Nr. 594-909/65), der im Sandliegenden des Quadranten 33/-3 gefunden wurde, belegt an diesen Stellen die Existenz einer vorgrossmährischen Siedlungsschicht. Als vorgrossmährisch können wir auch einige Siedlungsobjekte bezeichnen. Die Keramik, mit deren Hilfe wir Grube 618 datieren, hat eine charakteristische schwarze Farbe, eine einfache Profilierung des Halses und dichte mehrreihige Wellenlinien (Fundnr. Z 1540/65, Z 1646/65). Es ist dies die gleiche Grube, in die der Block des Gemäuers der vermutlichen Kirche einsank, und in die auch Grab 829 mit einem einfachen Napf sinkt (Inv.Nr. 594-832/65). Wir haben also an dieser Stelle die Phase der Skelettgräber stratigraphisch zwischen dem vorgrossmährischen und nachgrossmährischen Horizont bestimmt. Auch die untersten Schichten des ausgedehnten Objektes Nr.605 enthalten Keramik mit einfacher Profilierung (Fundnr. Z 1730/65). Am Boden wurden ausser anderem auch Überreste einer Feuerstelle gefunden; es ist also möglich, dass es sich in diesem Falle um eines von den wenigen Wohnobjekten (Zemljanka) handelt. Grube 619 A enthält die erwähnte altertümliche Keramik (Fundnr. Z 1734/65).

Der Objektkomplex 621 im Quadranten 30/-3 brachte sehr interessante Funde. In einer der Gruben - einer länglichen seichten Grube von gleichem Grundriss wie Grab 840/621 C/ fand man eine rituelle Bestattung eines Hundes, welcher auf der rechten Seite auf dem Boden der Grube lag. Einen ähnlichen Fall hatten wir in Mikulčice bereits bei der Grabung des Walles auf der sog. westlichen Vorburg, wo zwei Hundeskelette unter dem Steinwall gefunden wurden. Der andere Teil dieses Objektes (621 D) hatte am Boden Überreste einer Feuerstelle, bei der gemeinsam mit altertümlicher Keramik auch kleine tönernerne Figur, gleichen Charakters wie die Figuren aus dem bekannten Objekt 400, lag. Wir haben hier gleichzeitig auch die Datierung und die breitere Benützung dieser Figürchen im Raume des grossmährischen Burgwalles belegt.

Typisch für die grossmährische Siedlungsschicht in der Umgebung des Fürstenpalastes ist ihre fragmentarische Erhaltung. Aus der ursprünglichen zusammenhängenden Schicht blieben nur die Teile erhalten, die in ältere Objekte einsanken. Ein Beispiel dafür ist die Situation im Quadranten 28, wo nur der Teil des lehmig-sandigen Fussbodens erhalten blieb, der in eine ältere Grube einsank. Bei einigen Objekten gelang es leider nicht ihren Zusammenhang, resp. die zeitige Einreihung in Bezug zu den Gräbern mit Sicherheit zu bestimmen. Andererseits fehlt uns zu einigen stratigraphisch interessanten Objekten das Vergleichsmaterial. Dies ist der Fall bei Objekt 610 im Quadranten 31/+1, in das das interessante Skelettgrab Nr. 820 einsinkt. Es enthielt zwei vergoldete blecherne Rundknöpfe im Durchmesser von 1,2 cm, mit stilisiertem Pflanzenornament ver-

ziert (Fundnr. Z 1037/65, Z 1038/65), ein Paar Eisensporen mit bandförmigen zusammgedrückten Bügeln und kurzem kegelförmigem Stachel. Ähnliche Sporen kommen häufig auf Reihenfriedhöfen im Westen vor, wo sie ungefähr um 200 Jahre früher datiert werden, als ihr Vorkommen allgemein in unserem Raum datiert wird. Bei uns sind sie jedoch mit Keramik gleichzeitig, die auf der Drehscheibe verfertigt wurde, die scharf profilierte, mit einer Kehlung versehene Ränder hat. Einige Scherben dieser Keramik waren auch in der Grabausfüllung. Problematisch ist der mit dem Gräberfeld "gleichzeitige" Horizont, also die Siedlungsobjekte, in denen Keramik vorkommt, die gleich oder ähnlich jener ist, die wir aus Gräbern kennen. Dies ist der Fall bei Objekt 620 im Quadranten 33. Die Erdhütte von rechteckiger Form im Ausmasse von 500 x 250 cm hat auf den längeren Seiten stets zu je drei Pfosten, die ca. 50 cm unter den Boden des Objektes reichen, also ungefähr 300 cm unter das Niveau der heutigen Oberfläche. Sie hat unregelmässige steile Wände und abgerundete Ecken. In der südöstlichen Ecke stiess man auf ein eigentümliches Gebilde von druchbrannten Steinen, die von der eingestürzten Verkleidung des Kamines stammen könnten. Auf dem Boden waren auch mit profilierten Rändern, mit Glimmer durchmengt, einen doppelkonischen Spinnwirtel (Fundnr. 1695/65). Grab Nr. 809 ist teilweise in die Objektaufschüttung eingetieft, enthält jedoch keine Beigaben, die es genauer datieren könnten. Ein ähnliches Objekt wurde in Mikulčice bisher nicht gefunden. Objekt Nr. 605 (seichte eingetieftete Erdhütte mit dem Boden ungefähr 170 cm unter der Oberfläche, Überreste einer Feuerstelle am Boden) enthält ebenfalls Material aus dem grossmährischen Zeitabschnitt, wie dies Funde aus seiner 2. Schicht (Fundnr. Z 1726/65) und aus der 3. Schicht (Z 1727/65), zeigen; es handelt sich jedoch eher um eingesunkene Siedlungsschichten aus der Umgebung, die zeigen, dass zu dieser Zeit in unmittelbarer Nähe des Gräberfeldes eine verhältnismässig starke Kulturschicht war.

Eine interessante Stratigraphie, leider ohne datierendes Begleitmaterial wurde im Quadranten 35 festgestellt. Die Grabaufschüttung aus Grab Nr. 857 hob sich unter einer lehmigen Herrichtung ab, die anscheinend irgendein Isolator für die daraufliegende Steinpflasterung war. Diese Pflasterung ist chronologisch durch die entwickelte Keramik aus dem grossmährischen Zeitabschnitt bestimmt. Das Grab enthielt einen Sporen mit fünfeckigen Anschnallplättchen (Fundnr. 1473/65), eine verzierte beinerne Griffschale eines Messers, ein eisernes trapezförmiges Klappmesser (Rasiermesser) und einen eisernen Dolch (Fundnr. 1583/65). In der lehmigen Herrichtung in demselben Quadranten ist der Teil eines Grabes mit einem sehr einfachen Tongefäss erfasst worden (Grab 847, Fundnr. 1309/65). Grab 857 zeigt also, dass die lehmigen Herrichtungen der Fussböden mit entwickelter grossmährischer Keramik jünger, als einige Gräber sind. Auch ober den Gräbern 834 und 855 wurden durch Ackerung gestörte Herrichtungen aus flachen Steinen gleichzeitig mit Feuerstellen gefunden. Hier ist also dieser Horizont jünger.

Ein besonderes Kapitel sind die Bauüberreste. Es zeigte sich vor allem, dass die Mörtelüberreste im Quadranten 31/-3 eigentlich ein Teil des eingesunkenen Fussbodens sind, der auf einer starken Isolierungsschicht aus gelbem Lehm liegt, ähnlich wie die Herrichtungen aus flachen Steinen, die an anderen Stellen erfasst

wurden. Die Überreste des zweiten Baues mit Mörteldestruktion sanken in Objekt 618. Was die Mörtelüberreste betrifft, verdient Objekt 604 Aufmerksamkeit, in dessen Ausfüllung eine Menge Mörtel und Steine waren. Die starke mörtelsteinige Destruktion neigte sich auch über Objekt 620. Diese zahlreichen Mörtelüberreste sind gemeinsam mit dem Block des eingesunkenen Gemäuers ein direkter und unstrittiger Beweis für die Existenz eines Baues an dieser Stelle. Mit Rücksicht auf das ausgedehnte Gräberfeld, das diesen umgibt, könnte man ihn vielleicht als XI. Kirche bezeichnen.

Wir wollen nun versuchen die Kirche, deren Grundmauern nicht erhalten blieben, zu datieren. Für die Datierung des Gräberfeldes sind zwei Gräber (821 u. 805) am wichtigsten, die die äussersten Zeitgrenzen der Beisetzungen andeuten. Als eines der ältesten könnte man Grab Nr. 821 betrachten. Es wurde in einer Tiefe von 70 cm unter der Oberfläche abgedeckt, und ist in SW-NO Richtung orientiert. Das Kinderskelett befand sich in Strecklage, die Arme längs des Körpers. Hinter dem Kopf, ca. 25 cm oberhalb des Skelettes wurde ein Gefäss gefunden (Fundnr. Z 732/65), an der rechten Schädelseite am Grabniveau lag ein anderes kleineres Gefäss (Z 733/65) und bei diesem ein Bronzebeschlag in Form eines Pferdekopfes (Z 734/65). Ungefähr 30 cm von den Füßen und 25 cm ober dem Grabniveau war ein weiteres Gefäss (Z 735/65). Bei der rechten Seite des Fußsohlen, etwas geneigt, stand ein eiserner Eimer. Zu dem Grab gehört zweifellos auch eine grosse bronzene Schelle, die auf der Oberfläche mit konzentrischen Kreisen verziert ist. Den gesamten Komplex können wir hauptsächlich auf Grund des Bronzebeschlages datieren, dessen Verzierung und Gesamtcharakter uns nicht erlauben, die Bestattung in die Zeit nach 800 zu legen.

Das Grab eines erwachsenen Kriegers (Nr. 805) ist durch einen späteren Eingriff gestört worden, der sich markant in der Grabaufschüttung äusserte. Das von NO-SW orientierte Männerskelett lag auf dem Rücken in einer Tiefe von ca. 60-70 cm unter der Oberfläche. Bei der linken Schulter fand man ein zweischneidiges Eisenschwert, das auf der Schneide lag, längs dieses, von der Parierstange in Richtung nach unten, ein Kriegsmesser, ober der rechten Schulter Überreste von eisernen Gegenständen, an den Füßen Sporen mit Schnallen, ein eisernes Messer, ein Feuerstahl und ein zerschlagenes Gefäss. Es ist interessant, dass dieses Grab auch ein Kindergrab mit einem einfachen bronzenen Ohrgehänge störte, das gleich wie Grab Nr. 821 orientiert war.

Auf Grund des Schwertes vom Typus X können wir das Grab ungefähr um das Jahr 900 datieren, was uns gemeinsam mit der Datierung von Grab 821 die Dauer des Gräberfeldes begrenzen könnte.

Man kann sagen, dass das beschriebene Gräberfeld mit 48 Gräbern - einen ziemlich unterschiedlichen Charakter von den Gräberfeldern bei den anderen Kirchen hat. Es unterscheidet sich sowohl in der Struktur der Grabkomplexe, als auch in der Grabkonstruktion. In den Gräbern bei der XI. Kirche fand man insgesamt, wie dies aus der beigelegten Tabelle ersichtlich ist, 22 verschiedene Gefässe. Auch hier haben wir mindestens 7 Gräber mit einer komplizierten Kammerkonstruk-

tion. Beide diese Merkmale gemeinsam mit einigen Beigaben zeigen eher auf einen gewissen Konservatismus in den Gepflogenheiten.

II.

Südlich der Apsis der dreischiffigen Basilika wurden einige Quadranten mit dem Ziel geöffnet, den Ursprung der Mörteldestruktionen an diesen Stellen festzustellen und auch einen Schnitt durch die vorausgesetzte Befestigung, die durch die Mitte der Fürstenburg verläuft, durchzuführen. Es zeigte sich, dass hier die Destruktion des Steinbaues ziemlich ausgedehnt ist. Bald stiess man auf eine Zisterne von viereckigem Grundriss, deren Tiefe, jedoch wegen des hochstehenden Grundwassers nicht festgestellt werden konnte. Die Zisterne ist inmitten der Destruktion des gemauerten Baues errichtet; seine Lage sowie seine gesamte Anordnung deuten an, dass es sich um ein Baptisterium handeln könnte, den zweiten Bau dieser Art in Mikulčice. Um das Baptisterium sind auch einige Gräber abgedeckt worden, jedoch mit nicht allzu bedeutenden Beigaben. Auch in diesem Abschnitt barg man zwei Funde aus der römischen Kaiserzeit. Im Quadranten 5/+9 war dies eine kleine Bronze (Crispus +327) - Inv.Nr. 594-335/65 und eine Fibel (594-767/65). Sehr interessant sind auch die Funde in der Umgebung des Quadranten, wo Destruktionen von weiteren gemauerten Bauten entdeckt wurden. Die Grabung wurde in diesem Jahre nicht beendet und wird in der folgenden Saison fortgesetzt werden.

III.

Die Grabung der befestigten Besiedlung auf der westlichen Vorburg wurde im Jahre 1965 derart fortgesetzt, dass im Herbst die Grabung des grossen Siedlungsobjektes Nr. 571 beendet war. Mehr konnte wegen des langanhaltenden hohen Grundwasserstandes nicht getan werden und der Rest der abgedeckten Fläche in diesem Abschnitt wurde zu Beginn 1966 untersucht und zugeschüttet. Durch die Grabung wurde auch der Grundriss des Objektes Nr. 571 präzisiert. Das Objekt hat einige sandige Herrichtungen, die man sowohl in dem sandigen Fussboden, als auch in den Abfallhaufen, die mit Sandschichten durchlegt sind, verfolgen kann. Der östliche Teil des Objektes, der in die undurchforschte Fläche verläuft, ist mit Streifen rot gebrannten Lehmes bedeckt - jüngere Phase des Objektes. Die ausgedehntere ältere Phase endet erst im Streifen H und in dieser sind teilweise die Holzpfosten der Grundkonstruktion des oberirdischen Holzbaues sichtbar. Diese Phase des Objektes ist als 571 a bezeichnet. Es zeigte sich jedoch, dass im Streifen H und hauptsächlich F ein anderes Objekt Nr. 623 folgt, das stark durch spätere Eingriffe gestört ist.

Das in den Abfallhaufen gefundene Material bestätigte die vorläufige Datierung aus der vergangenen Saison, denn hier fand man wiederum gegossene bronzene Ziergegenstände des donauländischen Typus, gemeinsam mit Keramik von groben Formen und einfacher Profilierung. Die Grabung ist nicht beendet worden und setzte in der darauffolgenden Saison fort.

IV.

In diesem Abschnitt verliefen die Arbeiten nur kurz am Ende der Grabungssaison. Anlass zu diesen waren systematische Sondagen, die im Jahre 1962 im Areal der gesamten westlichen Vorburgen durchgeführt wurden, wobei man an dieser Stelle auf Überreste eines steinernen Gemäuers stieß. Bei der Grabung wurden Überreste einer Steinmauer aus kleinen Bruchsteinen, die ziemlich durch das Wasser ausgelaugt waren, festgestellt, sodass nicht viel Mörtel vorhanden war. Der Steinpfeiler im Ausmasse von ca. 120 x 100 cm, Höhe ca. 70 cm steht allein und bisher gelang es nicht, irgendeine Verbindung mit dem vorausgesetzten kirchlichen Bau zu finden.

- - -

Rentgenografický výzkum velkomoravských mečů

Ladislav P á g o

Tab. 42

Komplexní archeologický výzkum se dnes již neobejde bez některých přírodovědeckých metod, mezi něž patří nesporně i rentgenografický výzkum. Rentgenovými paprsky možno zkoumat jednak makroskopickou nehomogenitu materiálu, jednak také uspořádání atomů v krystalové mřížce kovů, minerálů apod. Z těchto výsledků lze pak usuzovat na řadu vlastností zkoumané látky.

Pro archeologický materiál postačí však většinou jen rentgenová fotografie, kterou se dá zjistit především stupeň zachovalosti (koroze) předmětu, různé konstrukční detaily, technologické postupy, výzdoba ze stejného nebo různých kovů, atd. Pro opravy a rekonstrukce má pak rentgenový snímek zvláště velký význam. - Tímto způsobem možno rovněž zjišťovat i obsah beztvarych kusů hmoty, které často přicházejí z archeologických výzkumů do našich laboratoří. Jejich bližší poznání pak značně usnadňuje práci konzervátora, neboť někdy je jediným vodítkem k zjištění původního vzhledu předmětu.

Koncem roku 1965 byly dodatečně provedeny rentgenové snímky všech dostupných železných mečů z velkomoravského období a byly zjištěny některé zajímavé konstrukční detaily, technologie výroby, ozdobné tašované hlavice a na jednom meči z hrobky velmože od trojlodní basiliky z Mikulčic, okres Hodonín, byla rentgenem objevena v čepeli meče asi 12,5 cm pod příčkou tašovaná značka v podobě kroužku o průměru 16 mm, do něhož je vepsán křížek (tab. 42:1).

Z obrázku je patrné, že meč byl asi 13,5 cm pod příčkou rozlomen, pravděpodobně již přímo v hrobě. Rekonstrukce a konzervace meče byla provedena bez předchozího zrentgenování. Jak ukazuje snímek, nebyla rekonstrukce provedena přesně, neboť jednotlivé kusy meče byly posunuty asi o 5 mm a tím také byla posunuta i tašovaná značka. Rovněž některé další velkomoravské meče se vyznačovaly zajímavými výrobními detaily nebo tašováním jinými kovy. Tyto ozdoby byly překryty silnou vrstvou rzi a nebyly již pouhým okem znatelné.

Z těchto několika poznatků vyplývá nutnost používání této metody ještě před vlastní rekonstrukcí a konzervací. To platí zejména o všech důležitých kovových předmětech, zvláště pak o železných předmětech, jejichž rentgenogramy usnadňují práci nejen konzervátorovi, ale často také pomohou objasnit některé otázky i archeologům.

Technické údaje:

RTG přístroj: zn. Montix 200

Napětí: 110 - 150 kV, silnější části až 190 kV.

Proud: 5,5 mA, silnější části 7 mA.

Film: Indux R (10 x 40 cm)

Expozice: 5 minut, silnější části 7 - 10 minut

Röntgenographische Untersuchung grossmährischer Schwerter. Bei archäologischen Grabungen machen sich immer mehr einige naturwissenschaftliche Methoden geltend, zu welchen vor allem auch die röntgenographische Untersuchung gehört. Mit Röntgenstrahlen ist es nicht nur möglich die mikroskopische Unhomogenität des Materiales zu untersuchen, sondern auch die Gruppierung der Atome im Kristallnetz der Metallen u.ä. Für das archäologische Material werden besonders Röntgenaufnahmen günstig sein. Mit diesen ist es möglich, den Korrosionsgrad, verschiedene Konstruktionsdetails, die Technologie der Herstellung, Verzierungen aus verschiedenen oder gleichen Metallen usw., festzustellen. Diese Aufnahmen werden besonders vor der Rekonstruktion und Konservierung der Metallgegenstände notwendig sein.

Wie die Röntgenogramme der Eisenschwerter aus dem grossmährischen Zeitabschnitt zeigen, konnten interessante technologische sowie Herstellungsdetails, verschiedene Knaufverzierungen festgestellt werden und auf einem Schwert aus einer Fürstengruft bei der dreischiffigen Basilika aus Mikulčice, Bez. Hodonín, wurde bei der Röntgenaufnahme auf der Klinge des Schwertes ein tašiertes Zeichen in Kreisform (Durchmesser 16 mm) entdeckt, in dem ein Kreuz eingesetzt ist.

Diese Erkenntnisse zeugen von der Notwendigkeit der Röntgenaufnahmen der gesamten wichtigen archäologischen Metallgegenstände, denn sie erleichtern nicht nur die Arbeit dem Konservator, sondern auch dem Archäologen.

Slovanský výzkum na Starých Zámčích u Líšně v roce 1965

Čeněk S t a ě a

Archeologický výzkum na hradišti Staré Zámky u Líšně v roce 1965 měl odpovědět na dvě otázky: měl jednak ověřit, pokračují-li kulturní vrstvy ukazující dobře celou stratigrafii osídlení od eneolitu do 10.století také na ploše severně od podélného pásu VIII vedle čtverců H, I, J a K, jednak zjistit, byla-li v 10. století opevněna ostrožna vně příčné hradby s příkopem. V obou případech přinesl výzkum negativní odpověď. Výzkum na ploše 300 m² (čtverce H-I-J/III-IV-V-VI) ukázal, že se podloží na sever od pásu VIII zprvu mírně zvedá, po patnácti metrech potom opět pozvolna klesá k okraji hradiště. Nízké kulturní vrstvy byly v jednotlivých etapách historického vývoje vždy znovu rozrušeny, v nejnovější době pak byly orbou v některých čtvercích zcela zničeny, takže se tam zachovaly jen zbytky jamek, případně žlábků, jež zasahovaly do podloží. V hlubších čtvercích, kde bylo podloží maximálně 80 cm pod dnešním povrchem, vyskytly se zbytky pravěkých vrstev: červenohnědé s červenými mazanícovými hručkami z mladší a pozdní doby bronzové (čtverce I-VI, J-VI), eneolitické hnědé vrstvy se zlomky mazanice (H-III, H-VI, I-IV, V, VI, J-III, J-VI), eneolitické šedé vrstvy (J-VI, I-IV, I-V) a žlutočervené písčité vrstvy s málo typickými, nezdobenými neolitickými střepy (I-VI, J-V, J-VI). Malá mocnost vrstev, jejich nestejnomyšlnost a narušení, především slovanskými jámami a žlábkami, znemožnily odkrytí souvislého profilu i ve čtverci J-VI, v němž byly všechny zmíněné vrstvy zastoupeny. Do pravěkých vrstev i do podloží se zahluboval větší počet křivých jam, které nedávaly žádné zřetelné půdorysy. Výraznější celky představovaly pouze některé slovanské jámy, z nichž jsme kromě střepů a zvířecích kostí získali svorové žernovy, úplně i ve zlomcích.

Ze slovanského horizontu osídlení si zaslouží zvláštní pozornosti soustava žlábků. Většina z nich sleduje směr SSV - JJZ, v pásu IV (čtverce H-IV, I-IV, J-IV) vyskytly se žlábkami k tomuto směru kolmé. Dva žlábkami ve čtvercích H byly poměrně mělké (největší hloubka 60 cm pod dnešním povrchem), vzdálenost mezi nimi činila 250 cm. Souběžně běžely 11 m. V této vzdálenosti od jižního odkrytého okraje se západnější v pravém úhlu zalomil na západní stranu, východní pokračoval 200 cm dále k severu, kde navázal na kolmý žlábek, v němž jsme našli množství drobných kamenů. Další severojižní žlábek (SSV - JJZ) probíhal o 400 cm západněji ve všech čtyřech čtvercích písmene I. Byl poněkud hlubší (asi 80 cm pod dnešním povrchem), ve čtverci I-IV se křížoval se dvěma příčnými žlábkami, vzdálenými od sebe 200 cm. Ve čtvercích I-V a I-VI při západním profilu jsme zachytili další, o něco širší žlábek, který měl od předcházejících odchylný směr (severovýchod - jihozápad). Nejzápadnější žlábek probíhající ve čtvercích J po celé délce výkopu (20 m) opět ve směru SSV - JJZ, byl nejhlubší - dosahoval hloubky více než 100 cm, a v jeho výplni bylo hodně uhlíků. Pokud jde o chronologické zařazení žlábků, je možno předběžně říci: žlábkami řežou většinu slovanských jam, v nichž se nevyskytují nálezy mladší než z 9.stol.; patřily by tedy pokročilému 9. století.

Vycházíme-li při interpretaci popsaných žlábků z jejich pravidelného průběhu a z pravouhlých obrazců, jež vytvářejí, můžeme se jednoznačně přiklonit k výkladu, že jde o půdorysy nadzemních, pravděpodobně dřevěných staveb. Zvláštní místo zaujímá jen nejzápadnější, hluboký žlábek. Podporuje domněnku vyslovenou v referentově kandidátské disertační práci (Staré Zámky u Líšně - výšinné hradiště velkomoravské, Brno 1963), že v době velkomoravské byl na nejvyšším místě ostrožny, tedy ve vnitřním areálu hradiště, vydělen dřevěnou palisádou velmožský dvorec. Stopy palisády uložené ve žlábků s udusanou žlutkou jsme sledovali při výzkumu v letech 1953-1956 severně od cesty dlážděné říčním štěrkem, kde palisáda probíhala ve směru východozápadním (JVV-SZZ). Předpokládaná palisádová stěna při západ. profilu čtverců J-III, J-IV, J-V, J-VI byla k palisádě odkrytá v letech 1953 - 1956 kolmá. Součástí opevnění dvorce tvořila i vysoká dřevěná věž postavená kúlovou konstrukcí, jejíž základy jsme odkryli v roce 1953 zejména ve čtvercích D-VIII a D-IX.

Průkop valem jsme provedli nad jižním svahem ostrožny ve čtvercích II-XX/XXI. Na části čtverců, která byla v rovině plošiny ostrožny dosahovala ornice síly asi 80 cm, při vrchu svahu pokrývala kulturní vrstvy s kamennou destrukcí jen slabá vrstva humusu. Již v ornici se vyskytovaly střepy převážně staršího rázu. Pod ornici se objevila do oranžova propálená vrstva, narůstající směrem po svahu. Její hladina pod ornici byla téměř vodorovná. Na vnitřní straně překrývala tmavě šedohnědou slovanskou vrstvu, která ležela z větší části na podloží, jež na vnější stranu prudce klesalo, a při severním profilu průkopu vystupovala až pod ornici. Na svahu překrývala oranžová propálená vrstva kompaktní černohnědou vrstvu z mladší a pozdní doby bronzové. Kamenná destrukce čelní hradební zdi je dnes poměrně hluboko na svahu; při srovnání s destrukcemi odkrytými na severní straně je malá. Je možné, že se hodně kamenů zřítilo dolů po svahu hned při rozboření hrady, část jich mohla být použita při stavbě příčného opevnění na ostrožně počátkem 10. století. Ruiny byly dosti rozrušeny kořeny stromů. I když je jednoznačné, že jde o destrukci jen jedné fáze kamenného opevnění, zůstávají při interpretaci určité nejasnosti, které musí řešit další výzkum. Tak např. jsme zatím nemohli určit místo, kde probíhala čelní kamenná zeď; při vnitřním okraji kamenné destrukce jsme objevili velké kúlové jámy (Ø. asi 40 cm) vzdálené od sebe 60 cm, které sledovaly směr hrady. Jejich konstrukční význam je zatím nejasný. Můžeme pouze předpokládat, že byly současné s kamennou zdí. Podle získaného materiálu datujeme destrukci opevnění před 10. století. Hradba nebyla později obnovena.

Výzkum v uvedeném průkopu valem ukázal, že osídlení Starých Zámek v mladší a pozdní době bronzové zasahovalo níže na svah než osídlení ve slovanské době hradištní. Právě pod nejsilnější destrukční vrstvou slovanského opevnění byl terén v době bronzové upravován. Při zářezu do podložní skály jsme odkryli zbytky pícky, jejíž dno bylo do červena propáleno, kolem dna ležely velké kameny. Doba bronzová je možno přisoudit i úpravy terénu, jež jsme zachytili v dalších deseti metrech níže na svahu.

Hlavním výsledkem zkoumání ve čtvercích II-XX/XXI je zjištění, že obvod o-
strožny východně od příčně kamenné zdi s příkopem nebyl v 10. století na jižní
straně opevněn.

Výzkum na Starých Zámcích u Lišně v roce 1965, i když byl rozsahem malý,
znovu ukázal, že od dalšího archeologického bádání na tomto hradišti lze očekávat
důležité příspěvky pro hlubší poznání časné doby dějinné.

Grabung der slawischen Besiedlung auf Staré Zámky bei Lišně im Jahre 1965.
Auf der Fläche der Sporenlage wurden 300 m² abgedeckt (12 Quadrante im Ausmasse
von 5 x 5 m). Die vor-slawischen Schichten (Neolithikum, Äneolithikum und jüngere
sowie späte Bronzezeit) waren durch die slawische Besiedlung ziemlich beschädigt,
sodass es nicht gelang, die Stratigraphie der gesamten Besiedlung zu erfassen,
wie dies die Schichtenfolge in den Quadranten I-J-K/VIII-IX (Ausgrabungen in
den Jahren 1954-1956) zeigte. Es wurden vor allem slawische Objekte abgedeckt.
Ausser slawischen Siedlungs- und Pfostengruben fesselte die Aufmerksamkeit ein
System von Gräbchen, die einerseits in NNO-SSW, andererseits in senkrechter Rich-
tung verliefen. Es handelt sich offensichtlich um Fundamentgräbchen von oberir-
dischen Holzbauten aus dem fortgeschrittenen 9. Jh. Das westliche Gräbchen, das
tiefer als 100 cm ist, mit einer Menge von Holzkohlestückchen, unterstützt die
Vermutung, dass sich auf der höchsten Stelle der Sporenlage ein von Palisaden um-
gebener Adelshof befand, wie dies schon auf Grund der Grabungsergebnisse aus den
Jahren 1953-1956 ausgesprochen wurde (eine Wand aus gestampftem gelbem Lehm mit
Spuren von Pfosten, die nördlich des mit Schotter gepflasterten Weges in der
Längsachse des Burgwalles verlief). Einen Bestandteil dieses Gehöftes bildete ein
turmartiger Pfostenbau in der Mitte des erhöhten Teiles der Sporenlage.

Im Wallschnitt am südlichen Hang des Burgwalles zeigte es sich, dass nach
der Vernichtung des Walles aus dem 9. Jh. (der aus einer steinernen Stirnmauer u.
wahrscheinlich aus einer Rost- oder Kammerkonstruktion bestand, die aus Lehm und
Holz erbaut wurde), östlich von der steinernen Quermauer mit Graben auf der Süd-
seite die Befestigung nicht mehr erbaut worden ist. Der Wallschnitt belegt, dass
die Besiedlung in der jüngeren und späteren Bronzezeit weiter auf den Hang reich-
te, als die slawische burgwallzeitliche Besiedlung.

Slovanské kostrové hroby v Blučíně

Zdeněk K l a n i c a

Tab. 42

Koncem srpna 1965 ohlásil pracovníkům AÚ ČSAV v Brně bývalý zaměstnanec ústavu J. Teplý, že při posuvu půdy starého hliníku na Malém kopci se objevilo několik kostrových hrobů. Na místo se dostavili dne 1. IX. 1965 pracovníci AÚ ČSAV Č. Staňa, B. Novotný a Z. Klanica. Místo bylo ohledáno a poslední ze tří hrobů, očištěných J. Teplým, byl fotografován. J. Teplý odkryl a zakreslil sám dva hroby bez nálezů, třetí byl zdokumentován a po zakreslení dne 3. IX. vybrán referentem. Tři kostrové hroby ležely v různých hloubkách těsně vedle sebe při okraji hliníku a jsou nepochybně součástí již známého pohřebiště.

Hrob 1

Podle výpovědi J. Teplého ležel v hloubce asi 50-100 cm, orientován Z - V, obličejem k severu. Kostra dobře zachována. Bez nálezů.

Hrob 2

Ve zříceném bloku zeminy byly nalezeny dlouhé kosti a lebka. Bez nálezů.

Hrob 3

Špatně zachovaná kostra muže ležela v hloubce 270 (hlava) - 310 (nohy) cm pod dnešním povrchem. Orientace V-Z, obličej hledí k východu. Mrtvý byl uložen v dřevěné komoře, jejíž zbytky se ve spraši dobře zachovaly. Podařilo se zachytit rozměry komory: šířka u hlavy 75 cm, šířka u nohou 54 cm, výška 80 cm, délka 250 cm. U levé ruky byly nalezeny zlomky železné dýčky v koženém pouzdře (1), a železného nože (2), vedle pravé stehenní kosti poškozená železná sekerka (3), na nohou zbytky ostruh (4). Vedle pravého chodidla stálo železné vědérko se zbytky železných obrouček (5) a mezi chodidly menší nádobka (6) /Tab. 42:2/. Všechny nalezené železné předměty byly velmi špatně zachovány, vzhledem k vysokému obsahu chloridů v blučinské spraši.

Popis nálezů:

1. Několik zlomků železné dýky se zachovanými zbytky kůže. Největší zlomek dlouhý 13 cm, š. 2,5 cm.
2. Dva zlomky železného nože, hrot a řap. Šířka břitu 1,7 cm, zachovaná délka je 5 cm.
3. Část štíhlé železné sekerky ulomené u násadního otvoru. Z týlové části zbyla nevýrazná železná dř. Délka 11 cm.
4. Zlomky dvou železných ostruh s krátkým trnem a široce rozevřenými rameny. Malé záchytné ploténky polokruhovitého tvaru mají dva nýtky. Rozpětí ramen asi 8cm.

5. Zlomky špatně zachovaných železných obrouček z válcovitého vědra o průměru asi 23 cm. Polokruhovitě držadlo nemá záchytné ploténky.
6. Slepovaná a doplňovaná nádobka černé barvy se široce rozevřeným okrajem je v podhrdlí zdobena jednoduchou ostrou vlnicí a na výduť pásem rovnoběžných rýh. Na dně je slabě zratelná čtvercová plastická značka. V -10,5 cm, šo-10 cm, šd -5,8 cm, mxv-9,9 cm.

Nové nálezy na slovanském pohřebišti v Blučině doplňují názory a fakta publikovaná o tomto pohřebišti ve starších pracích:

- I.L. Červinka, Slované na Moravě a Říše Velkomoravská, Brno 1928, s. 149
J. Skutil, Avarské nálezy na Moravě, Litovel 1937, s. 8-9
J. Poulik, Předhradištní kostrové hroby v Blučině, Praha 1941
J. Poulik, Staroslovanská Morava, Praha 1948, s. 138-148

Slawische Skelettgräber in Blučina. Bei einem Erdrutsch wurden drei Gräber entdeckt, zwei von diesen waren fundlos. Das dritte enthielt ein von O - W orientiertes Männerskelett, das 300 cm tief in einer Holzkammer beigesetzt war. Bei der linken Hand fand man Überreste eines eisernen Dolches, eines Eisenmessers und auf der rechten Seite eine eiserne Axt. Bei den Füßen waren Überreste von Eisenspornen, neben der rechten Fußsohle ein eiserner Eimer und ein kleinerer tönerner Napf. Die Gräber gehören dem bereits bekannten Gräberfeld an, das in die 1. Hälfte des 9. Jh. datiert wird.

- - -

Slovanský kostrový hrob v Horních Věstonicích

Zdeněk K l a n i c a
Tab. 12

V létě 1965 narazili dělníci ve štěrkovně na pravém břehu řeky Dyje na kostrový hrob s nálezy. Pracovník AÚ ČSAV J. Šlosar z něj zachránil dva nálezy, hliněnou nádobku (1) a železnou sekerku (2). Bližší nálezové okolnosti nejsou známy.

Popis nálezů:

1. Světlehnědá nádobka s černými skvrnami má jednoduchou profilaci. V podhrdlí je zdobena několikanásobnou vlnicí a po celém povrchu až ke dnu pásy souvislých širokých rýh. Na dně je plastická kruhová značka. Hrubší materiál se stopami alidy je měkce vypálen. V-15 cm, šo-16 cm, šd-8,5 cm, mxv-15,6 cm. (tab. 12:3).
2. Poškozená, slepená a značně korodovaná moravská bradatice s krátkými ostny a obdélným týlem. D.-15 cm (tab. 12:2).

Nálezy můžeme datovat do 9. století.

Slawisches Skelettgrab in Horní Věstonice. In der Schottergrube am rechten Ufer der Dyje (Thaya) ist zufällig ein Skelettgrab abgedeckt worden, aus dem man eine eiserne Axt und ein tönernes Gefäß mit einem Bodenzeichen, bergen konnte. Die Funde können wir in das 9. Jh. datieren.

- - -

Slovanské hradisko v Opavě - Kylešovicích

Jaroslav K r á l

Tab.17,18

V září 1965 došlo k narušení slovanského nížinného hradiska na katastru obce Kylešovice, dnes předměstí Opavy. Nachází se na pozemku parc.č. 1894, list katastrální mapy 4/4, 4/5, kóta 247,0 dle baltského výškového systému. Areál hradiska byl porušen jamou pro základ sloupu elektrického vedení o vysokém napětí, čtyřúhelníkovitého tvaru o rozměrech 2,7 x 3 m, hlubokou 1,8 až 2 m. Ze čtyř stěn jámy byl nejpozoruhodnější západní profil, kde v hloubce 50 cm pod povrchem se zřetelně odlišovala tmavá vrstva mocná průměrně 45 cm. Obsahovala zlomky zvířecích kostí, uhlíky a ojedinělé hručky do červena vypálené mazanice. Tato černá vrstva nasedala na měkký žlutozelený písčitéj jílu, který připomíná spíše náplavy než rostlou zeminu. Ostatní tři stěny výkopu byly tak různorodé, promíchané štěrkovitým kamením, žlutozeleným jílem, že je nebylo možné spolehlivě v malém výkopu vysvětlit.

Z vybagrované hlíny se nám podařilo vyzvednout jen část střepů, jejichž ukázky jsou připojeny na tabulkách 17,18. Vyobrazená keramika dle autorova názoru patří do 10. a 11. století.

Nechtěný zásah do povrchu kylešovicického hradiska ukázal, že na jeho ploše můžeme očekávat kulturní vrstvu se sídlištními objekty. Úvahy o snižování povrchu hradiska při regulaci řeky a stavbě silnice jsou sporné. Další výzkum mohl by vnést jasno do otázky, jak dlouho zde osídlení trvalo, neboť některé střepy můžeme datovat do 12. a 13. století(1). L. Jisl(2) uvádí, že z tohoto naleziště pochází i středověká keramika navazující tvarem a výzdobou na keramiku pozdně-hradištní.

P o z n á m k y :

1. B. N o v o t n ý , Výzkum slovanského hradiska v Opavě-Kylešovicích, Čas. Slezs. Musea XI. 1962, Tab. IX.
2. L. J i s l , Slovanský kmen Holasiců ve světle archeologických nálezů . Čas. Slezs. Musea II. 1952, str. 16.

Slawischer Burgwall in Opava-Kylešovice. Im Herbst 1965 kam es aus Versehen zur Störung des Areales eines slawischen Niederungsburgwalles in Opava-Kylešovice beim Fundamentaushub für eine Säule der Hochspannungsleitung. Diese ungewollte Sonde zeigte, dass die Ansiedlung von Slawen auf einem früher unbesiedelten Ort gegründet worden ist. Ihre Entfaltung war offensichtlich länger und komplizierter. Die Vermutungen über die Planierung der Burgwalloberfläche bei Terrainherrichtungen, die mit der Flussregulierung und dem Strassenbau zusammenhängen, sind vorläufig fraglich, zumindest was ihren Umfang betrifft. Bei einer weiteren Flächenabdeckung werden wir hier die Kulturschicht mit Siedlungsobjekten erfassen und offensichtlich wird es gelingen, die Dauer und das Ende der hiesigen Besiedlung zu klären.

- - -

Nálezky ze žabčické tvrze

Karel Tihelka

Tab. 19

Nedaleko "Hájku" v Žabčicích u Židlochovic, nyní okres Brno-venkov, je tzv. "Kulatý kopec", na kterém stávala ve středověku tvrz, která asi v 15. století už neexistovala.¹ Hlína na tomto kopci je popelovitá, promíšená kousky hlíny pálené. Na pastvisku v sousedství byly vyorány četné kusy stavebního kamene na vápené maltě. V blízkosti "Kulatého kopce" se nacházejí četné zlomky nádob.² Někde v těch místech byly nasbírány v r. 1965 též zlomky keramiky, které zde popisují:

Zbytek držadla pokličky. Výška zlomku 31 mm, Ø horní plochy 51 mm. Poklička měla šedý povrch a v materiálu lze pozorovat zrníčka stříbrolesklé slídy, i.č. 1290-1/65; (tab. 19:8).

Ze shodného materiálu a podobně zbarvená je též menší část nádoby, která se podobá mělké misce. Její nízká stěna (v. 25 mm) je umístěna šikmo k základně (v úhlu asi 45°) a má rovný, slabě nahoru vyklenutý okraj, který je 11 mm široký. Je poněkud rozšířen dovnitř nádoby. Spodek této nádoby není však rovný, nýbrž poněkud prohnutý navenek. Podle toho nešlo o misku. Je to velmi pravděpodobně část pokličky, která měla držadlo uprostřed dna uvnitř. Nízká stěna pokličky zapadala dobře do okraje hrnce. Z držadla pokličky se nezachovalo nic, takže o jeho tvaru si nelze učinit představu. Síla dna je 10 mm; i.č. 1290-2/65, (tab. 19:9).

Tři zlomky nádob z podobného materiálu, které mají zesílené, navenek šikmé okraje. Jejich plochy jsou 15-20 mm široké. Materiál je stejný jako u předchozích

částí keramiky a shodně je také zbarvení; i.č. 1290-3/65 (tab. 19:5), 1290-4/65, (tab. 19:3) a 1290-5/65, (tab. 19:4).

Menší zlomek z břicha nádoby (44x42mm) z podobného materiálu vodorovně a pravidelně žlábkovaný (šířka žlábků 4-6 mm). Vnitřek nádoby byl drsný a šedý; i.č. 1290-6/65.

Kousek dna s přilehlou částí stěny z nádoby je dobře vypracovaný, uvnitř i vně šedý (61 x 22 mm). Tato nádoba měla tenší stěny i dno než ostatní zde popsané; i.č. 1290-9/65, (tab. 19:7).

Část přelomeného ucha z větší nádoby, jež bylo 32 mm široké; na jednom jeho konci zbyla plocha, již přiléhala ucho ke stěně nebo k okraji nádoby. Délka zlomku ucha 50 mm; i.č. 1290-7/65, (tab. 19:11).

Zlomek nádoby ze shodného materiálu, která měla rovný, jenom málo vyklenutý okraj, 20 mm široký a pod ním nízkou, ostrou hranu; i.č. 1290-8/65, (tab. 19:1).

Nožka nepochybně z pánve, šavlovitě prohnutá, na jednom místě poněkud poškozená. Směrem k dolnímu konci se nožka pravidelně zužuje a končí špicí, která je však ohnuta a přiléhá k nožce, takže pánvice stála na těch částech nožek, kde se jejich zašpičatělé konce obloukovitě ohýbaly. Na horním konci nožky, která je 67 mm dlouhá a nahoře max. 40 mm široká, se zachovala rovná plocha, již nožka přiléhala ke dnu pánvice. Na rozdíl od ostatní keramiky je nožka zbarvena šedožlutě, je vyhlazena a není vyloučeno, že je poněkud mladší než ostatní zbytky nádob; i.č. 1290-10/65, (tab. 19:6).

Zlomek nádoby se zesíleným okrajem (š. šikmé plochy 16 mm), jehož středem - probíhá nízká lišta, rovnoběžná s hranou okraje. Materiál je šedý, promíšen stříbrolesklými zrníčky slídy; i.č. 1290-11/65, (tab. 19:2).

Všechny zde popsané zlomky nádob jsou tvrdě vypáleny a pocházejí nepochybně z žabčického tvrziště. Lze je dobře srovnat s keramikou z jiných soudobých moravských tvrzí, např. z Bučovic³ a Rašovic⁴, které patří do 13.-15. století.

Z téhož naleziště pochází též lidská plastika, nalezená a zapůjčená mně k publikaci p. Ant. Šichem ze Žabčic (proto inv. číslo AÚ nemá). Není úplná, neboť chybí spodní část těla, jedna ruka a polovina druhé. Na plné, kulaté tváři jsou vyznačeny oči, obočí, nos, rty, tváře a brada. Rovnoběžné, stejné žlábků kolem obličeje 3-5 mm dlouhé představují asi ženský účes. Že jde o zobrazení ženy, je patrné i z toho, že kolem krku je znázorněn náhrdelník dvěma šikmými, rytými čarami, které se na prsou sbíhají a sedmi více nebo méně hlubokými vrypy pod nimi. - Tři drobné, hluboké rýhy pod hrdlem ve vertikálním směru představují snad zapínací zařízení na šatu. Na zadní části hlavy jsou po stranách dva větší důlky, které vznikly stisknutím palce a ukazováčku v měkké ještě hlině, snad když tvůrce figurky modeloval její obličej a účes vlasů. Na zádech této figurky jsou vyryty čtyři svíslé, téměř vodorovné, avšak nestejně dlouhé čáry, jež snad také mají znázorňovat nějaké záhyby nebo něco podobného na šatu. Torso figurky je 60 mm vysoké a jeho hlava max. 23 mm široká. Je šedě zbarveno, má vyhlazený povrch a je tvrdě vypáleno jako ostatní keramika (tab. 19:10). Patrně náleží témuž období jako po-

psané zde nálezy. Vyskytl se také názor, že plastika by mohla být součástí kachle. Důkazů ani přesvědčivých náznaků pro to však podle mého mínění není. Zada a zadní část hlavy by musily být jinak upraveny, kdyby plastika byla přilepena na kachli.

P o z n á m k y :

1. A. K r a t o c h v í l , Židlochovický okres ve Vlastivědě moravské II 1910 , str. 252 (Ctibor z Janovic daroval r. 1448 Kunovi z Kunštátu též polovici dvora s kopcem, kde dříve tvrz byla vystavěna)
2. Tamtéž 251
3. K. T i h e l k a , Hradisko nad Bučovicemi (Příspěvky k dějinám Bučovic II., Bučovice 1941, tab. V) Srov. tam zlomek nádoby č. 4 s žabčickým zlomkem keramiky i.č. 1290-11/65, (tab.19:2).
4. Přehled výzkumů 1962 (Archeologický ústav ČSAV, pob. v Brně 1963, tab. 30) srov. tam inv.č. 1290-1/65, tab. 19:8, ze Žabčic.

Funde von der Feste in Žabčice. In Žabčice bei Židlochovice, heute Bez . Brno-venkov, befindet sich der sog. Kulatý kopec (Runder Berg). Dies ist Stelle einer mittelalterlichen Feste, die nach historischen Berichten in der Hälfte des 15. Jahrhunderts bereits nicht mehr existierte. Am Orte der einstigen Feste wurden im Jahre 1965 Keramikbruchstücke gesammelt, von denen ich folgende anführe : Griffrest eines Topfdeckels, kleinerer Teil eines Gefäßes, ähnlich einer flachen Schüssel, die wahrscheinlich der Überrest eines Topfdeckels ist; drei Gefäßbruchstücke, die verstärkte, schräge Ränder haben; kleinerer Teil eines Gefäßbauches, der waagrecht gerillt ist; Stück eines Gefäßbodens mit anliegendem Wandteil; Teil eines zerbrochenen Henkels von einem grösseren Gefäß; Bruchstück eines Gefäßes, das einen geraden, nur etwas gewölbten Rand und darunter eine niedere, scharfe Kante hatte; Fuss einer Pfanne, säbelförmig gebogen, die zum Unterschied von anderen, grau verfärbten Gefässen mit silbrigglänzendem Glimmer, graugelb verfärbt und vielleicht etwas jünger ist; Gefäßbruchstück mit verstärktem, nach unten zu schrägem Rand, in dessen Mitte eine niedere Leiste verläuft.

Alle Gefässe sind hart gebrannt und man kann sie mit der Keramik aus anderen gleichzeitigen mährischen Festen, wie z.B. aus Bučovice und Rašovice vergleichen; die ihre Funktion irgendwann im 13. - 15. Jahrhundert hatten.

Von demselben Fundort stammt ebenfalls der 60 mm hohe Torso einer menschlichen Plastik. Er ist hart gebrannt und seine Oberfläche geglättet. Offensichtlich gehört er in denselben Zeitabschnitt wie die anderen Funde (Taf. 19:10).

Šipka z 15. století ve vlastivědném muzeu v Bučovicích

Karel T i h e l k a

Tab. 19

Hlavním typem šipek, jichž se v 15. století používalo pro samostřily, byly šipky průrazné s hrotem nejčastěji kosočtverečného nebo i čtvercového průřezu. - Šipky byly nasazeny na krátké dřevěné střeliště, zakončené opeřením. Bylo to buď skutečné peří, nebo pergamen nebo i papír, kterých bylo třeba k tomu účelu, aby se střela udržela v tom směru, který jí určil střelec. Ten nosil šipy v toulci, zavěšeném na opasku.¹

Jednu z těchto průrazných šipek získalo i VM v Bučovicích, okr. Vyškov. O jejích nálezových okolnostech není bohužel bližších zpráv. Šipka je ze zakaleného, tvrdého železa, masivní, 83 mm dlouhá. Z toho připadá na válcovitou tulejku, která se nepatrně rozšiřuje k dolnímu konci, kde byla šipka nasazena na střeliště, 35 mm. Průměr dutiny tulejky na konci je 13 mm. Tam byl otvor pro hřebíček, kterým byla šipka upevněna na střeliště. Otvor je silně poškozen, takže jeho velikost nelze zjistit. Délka hrotu šipky měří asi 45 mm. Konec hrotu šipky tvoří čtyřboký jehlan, 15 mm vysoký. Strany jeho čtvercové základny měří 13 mm (tab. 19 :12).

Jde tedy skutečně o průraznou šipku z 15. století,² které bylo asi použito v husitských nebo tzv. uherských válkách, kdy se vojsko uherského krále Matyáše zmocnilo při pochodu od Brna k Olomouci též tvrze Bučovic.³

Celá řada těchto šipek je známa např. též z mikulčického Kosteliska.⁴ (např. tab. 19:13).

P o z n á m k y :

1. E. W a g n e r - Z. Drobná - J. Durdík, Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské, s. 79 (Naše vojsko, Praha 1956)
2. Srv. tamtéž, část VI, 5:3,7
3. F. P a l a c k ý, Dějiny národu českého, ed. Kočí, s. 981, Praha 1908
4. V depositáři AÚ ČSAV, pob. v Brně

Pfeilspitze aus dem 15. Jahrhundert im Heimatkundlichen Museum in Bučovice.

Dieses Museum erwarb eine durchschlagskräftige Pfeilspitze aus gut gehärtetem Eisen, die 83 mm lang ist. Das Ende der Pfeilspitze bildet eine vierkantige, 15 mm hohe Pyramide. Die Seiten ihrer viereckigen Basis betragen 13 mm. (Tf. 19:12). Die Pfeilspitze stammt offensichtlich aus den Hussiten- oder ungarischen Kriegen im 15. Jahrhundert.

Záchranný výzkum základů a okolí zaniklého kostela sv. Mikuláše v Brně

Boris Novotný

Tab. 20 - 23

Ve dnech 17. až 21. března 1965 provedl Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně za spolupráce s odborem kultury a školství MěNV v Brně a katedrou prehistorie a protohistorie filosofické fakulty university J.E.Purkyně v Brně - záchranný výzkum v okolí základů zaniklého kostela sv. Mikuláše v Brně na Náměstí svobody (Velké náměstí). Akce byla uskutečněna při příležitosti dokončení nové úpravy a předláždění náměstí díky porozumnění komunikační a zahradní správy města Brna.

Sonda I o rozměrech 4,40 x 4 m byla vedena k základům polygonálního závěru kostelní stavby. Již v hloubce 40 cm pod povrchem jsme odkryli větší a menší zhruba opracované pískovcové kameny základů, kladené na sebe a spojované pevnou maltou nažloutlé barvy s hojnou příměsí písku. Po zjištění vnějšího okraje základů a dvou opěrných pilířů byla sonda rozšířena východním směrem za účelem zjištění pozůstatků osídlení v okolí kostela. Výzkumem jsme zcela obnažili východní obvodové zdivo a levý pilíř až k patě základů, šikmo vysunutá opěra byla široká 140 cm, její pravá jihovýchodní strana měřila 155 cm, levá severozápadní - 165 cm. Šířka vnější stěny obvodového zdiva mezi pilíři měřila 220 cm. Měřeno od povrchu sahalo základové zdivo do hloubky 200 cm a spočívalo na podloží žluté podmočené spraše.

Sonda II o rozměrech 320 x 200 cm byla vyhloubena uprostřed podélné osy uvnitř základů presbyteria. Sahala do hloubky 220 cm, tj. až na sprašové podloží. V tomto odkryvu, který byl z velké části porušen druhotnými novodobými zásahy s navážkami, jsme zjistili obdobnou situaci, jako v předešlé sondě. Středověká i novodobá keramika, tj. její zlomky byly rozptýleny v porušených vrstvách. V části neporušené novodobým zásahem byly zjištěny pozoruhodné propálené vrstvy, promíchané s vrstvami spraše a starou navážkou. Rovněž v této části byly nalezeny porůznu dislokované pískovcové a slepencové kameny z nadzemních částí stavby, které se do vnitřního prostoru dostaly při bouračce kostela.

Pro rámcové datování osídlení před vznikem kostelní stavby a během jejího trvání jsou závažké nálezy zlomků keramiky, strusek a mincí. Záchranný výzkum potvrdil, že před vznikem stavby bylo místo v průběhu 13. století osídlené a pozůstatky tohoto osídlení byly z velké části porušeny a uvedeny do druhotné polohy. Typickou keramikou pro tuto dobu ukazuje ku příkladu okrajový střep s kónicky sešikmeným ústím, zdobeným vlnovkou. Dostí tvrdě vypálený střep bez tuhové přísady má zakouřený povrch. Vyznívajícím 13. a 14. století náleží další střepy z okrajů velkých masivních, tzv. zásobnicových nádob se zaobleným nebo vodorovně upraveným ústím, které mohly být rovněž používány jako kádě na vodu při výrobě. - Tu

dokládají typické slitky - koláče železné suroviny používané při kovářských pracích. Charakteristické zlomky keramiky ze 14. století jsou na okrajích a výduťích zdobeny vodorovnými pásy jemných vrypů prováděných ozubeným kolečkem. V té době byla kovozpracující výroba provozována v malých dílnách, vestavěných mezi opěrné pilíře kostela. Výrobky z bronzové suroviny, jak ukazují nálezy plátků a slitků bronzu, byly patrně přímo na místě prodávány. Tuto okolnost může dovědčovat nález slezského zhořeleckého denáru z konce 14., případně počátku 15. století. (Podle laskavého určení dr. J. Sejbala z Moravského musea).

Výrobní provozovny v okolí mikulášského kostela byly činné i v průběhu 15. století, jak ukazují nálezy velkých i menších tyglíků se stopami strusky na povrchu. Ještě v druhé polovině 17. století v těchto místech kvetl obchod, který opět dokládá nález stříbrného groše olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna, raženého v roce 1669 (opět podle určení dr. Sejbala) a střepy rendlíků na trojnožkách s držadly uzpůsobenými pro nasazení tyče při manipulaci na krbu. V tomto nálezovém horizontu se vyskytovaly vedle množství jiných keramických výrobků též části velkých tenkostěnných nádob, zdobených plastickými lištami.

Tak jako při záchranném výzkumu, prováděném v roce 1964 u základů záp. části stavby, jsme rovněž v roce 1965 u samé paty základů závěru kostela odkryli kůlovou jamku, náležející buď konstrukci dřevěného ochozu, obklopujícího původně stavbu, nebo to byl kůl lešení, použitého při výstavbě.

Odkryvy v sondách ukázaly, že již před vznikem stavby a to jak u jeho venkovního okolí, tak uvnitř stavby existovalo osídlení a výroba ve 13. století. Samotná dispozice neměnného půdorysu nasvědčuje tomu, že kostel vznikl v průběhu první poloviny 14. století. V jeho bezprostřední blízkosti se hned od jeho počátku rozvinula čilá výrobní a obchodní činnost (původně snad s osídlením nízozemské kolonizace, pro kterou byl kostel určen), která se tam podle nalezených archeologických dokladů udržovala nejméně do druhé poloviny 17. století.

Rettungsgrabung der Grundmauern und der Umgebung der verödeten St. Nikolaus Kirche in Brno. Am Freiheitsplatz (Grosser Platz) in Brno setzte im Jahre 1965 die Rettungsgrabung der Grundmauern des Presbyteriums der verödeten St. Nikolaus Kirche fort. Durch Suchgräben wurde das östliche Grundgemäuer freigelegt, das in eine Tiefe von 200 cm reichte und auf dem Lössliegenden ruhte. Nach Funden an Gefäßscherben, die im Inneren des Presbyteriums abgedeckt worden sind, war der Ort vor der Erbauung der Kirche im 13. Jh. besiedelt. Nach der Disposition des unveränderten Grundrisses entstand der Kirchenbau offensichtlich im Laufe der ersten Hälfte des 14. Jh. Weitere keramische Funde, die Anwesenheit von Eisenschlacke und ein schlesischer Görlitzer Denar, der am Ende des 14. Jh. event. zu Beginn des 15. Jh. geprägt wurde, belegen, dass zu dieser Zeit hier kleine metallverarbeitende Werkstätten existierten, die zwischen den Kirchenpfeilern eingebaut waren und mit deren Produkten gehandelt wurde.¹ An diesen Stellen blühte noch in der zweiten Hälfte des 17. Jh. die Kleinproduktion und der Handel, wie

uns dies wiederum keramische Erzeugnisse und der Fund einer weiteren Münze - eines silbernen Groschens des Olmützer Bischofes Karl von Lichtenstein (Prägung 1669) zeigen.

1. Diese Produktions- und Handelstätigkeit könnte vielleicht mit der niederländischen Kolonisierung in Zusammenhang gebracht werden, deren Angehörigen die Kirche zu ihrem Beginn gehörte.

- - -

Výstava Velká Morava v Řecku

Čeněk S t a ň a

Tab. 24

Po úspěšném uvedení výstavy Velká Morava v Brně, Nitře a v Praze uskutečnila se na bazi dohody řecké a československé národní komise pro spolupráci s UNESCO ve dnech 1.-20. června 1965 ve výstavním paláci Zappeion v Athénách její první zahraniční instalace pod názvem "Velká Morava a solunští bratři". Tuto akci Československé akademie věd provedl Archeologický ústav ČSAV, pob. v Brně. Pro řecké prostředí specifikovali námět univ.prof.dr.A.Dostál,DrSc. a univ.prof.dr.J.Poulik,DrSc., jeho podrobné rozpracování bylo svěřeno autoru těchto řádek, který připravil po konzultacích s členy přípravného výboru pro uspořádání výstavy (předseda akademik J.Filip, členové prof.A.Dostál,doc.dr.V.Hrubý,DrSc., univ.prof.dr. Fr.Kalousek, univ.prof.dr.J.Poulik,doc.dr.A.Točík, organizační sekretář dr.V.Sofka) podrobné tematické členění výstavy a řídil odbornou část její realizace. Základní vzhled expozice byl určen zařízením výstavy na pražském hradě, architektonické a výtvarné přizpůsobení daným prostorám provedli pod vedením prof. Fr. Tröstra akad.arch.B.Ullrich a akad.mal. D. Vondrouš.

Na rozdíl od výstav v ČSSR byla výstava v Athénách umístěna v jednom nevelkém sále (necelých 200 m²). To podmínilo zhuštění obsahu. Zvednutá podlaha vhodným způsobem snížila velikost i neúměrnou výšku sálu a umožnila instalaci jednoho malého bazénu, konstrukce hrobu bojovníka a zmenšený půdorys dvouapsidové rotundy z Mikulčic. Aby byl prostor maximálně využit, zařadili jsme jen vysoké vitriny (v.220 cm). Exponáty v uměle osvětlených vitrinách - archeologické nálezy, fotografie, plány a mapy - byly doprovázeny dvojjazyčnými (новоřeckými a anglickými) texty, popiskami a citáty z písemných pramenů.

Vlastní expozice byla rozvinuta v interiéru. V exteriéru zůstaly pouze dva prvky, které měly především funkci propagační. Před výstavním palácem Zappeion

stál kovový poutač s motivem terče se sokolníkem a s řeckým nápisem Velká Morava, na nádvoří paláce, před vstupem do sálu, byl umístěn výtvarný panel V. Irmanova se zobrazeným nákončím s orantem z hrobu č.100 v Mikulčicích, s mincí Michala III. a se stejným nápisem.

Do hlavního sálu se vcházelo trvale otevřenými dvoukřídlymi dveřmi. Napravo od dveří visela na zadní stěně vitriny se závěrečnou dílčí expozicí velká zřetelná mapa Evropy, na níž bylo vyznačeno území Velké Moravy a hlavní politická střediska tehdejšího světa. Hned od vchodu se otevřel pohled na skupinu symbolů velikosti Velké Moravy (expozice 1) a průhled na symbol byzantské misie a na hlavní scénu v čele sálu, vytvořenou panelem ve tvaru otevřené knihy. Po několika schodech vystoupil návštěvník na zvýšenou podlahu a pokračoval vlevo, kde se v první vitrině seznámil s historickými předpoklady vzniku Velké Moravy nad středním Dunajem (expozice 2a) a v další, poněkud užší vitrině s počátky slovanského osídlení na tomto území (expozice 2b). Dále pokračovala výstava podél levé stěny sálu. Následovala expozice, věnovaná předvelkomoravskému horizontu - kostrovým pohřebištím ze 6. - 8. století na jihozápadním Slovensku (3a) a počátečnímu vývoji pozdějších velkomoravských hradišť (3b). Vlastní doba velkomoravská byla uvedena panelem (3c) s textem a mapou, jež ukazovala politickou situaci na území Velkomoravské říše v první třetině 9. století.

Dílčí expozice č. 4 - 10 a z větší části i č. 11 byly věnovány hlavnímu tématu výstavy, rozvoji Velké Moravy v 9. století. Expozice 4 se šesti částmi předvedla rozvoj archeologických výzkumů v ČSSR a vyzvedla nejzávažnější výsledky na jednotlivých velkomoravských nalezištích. Exponáty byly voleny tak, aby naznačily pravděpodobnou historickou funkci jednotlivých lokalit. V následující vitrině (expozice 5) byl zachycen rozvoj velkomoravského vojenství, pro jehož dokreslení si divák snadno vybavil v předcházející části předvedený pevnostní ráz velkomoravských hradišť. Expozice č. 6 věnovaná pohřebnímu ritu a nazírání na posmrtný život připomínala výběrem materiálu, že se v pohřebním ritu také odráží sociální a společenské rozvrstvení lidí. Exponáty vystavené ve vitrině doplnila do podlahy zapuštěná rekonstrukce hrobu bojovníka s mečem a ostruhami, kterou je možno, podle pozornosti věnované jí většinou návštěvníků, označit za nejatraktivnější exponát výstavy.

Hlavní dominantu výstavy představoval velký panel ve tvaru rozevřené knihy (expozice 7) v čele sálu, doplněný pultovou vitrinou (7a) a symbolem byzantské misie (7b). Byl věnován působení křesťanských misí na území Velké Moravy a ukázal zejména na činnosti učených bratří Konstantina-Cyrila a Metoděje kulturní a politickou vyspělost prvního slovanského státu ve střední Evropě. Od této ústřední expozice se návštěvník vracel podél pravé stěny sálu, kde se nejprve seznámil s uměleckým projevem velkomoravského prostředí, jak se odráží ve šperku a uměleckých řemeslech (expozice č. 8) a v architektuře (expozice č. 9), potom s rozvojem ostatní výroby, která podmínila bohatství velkomoravské společnosti (řemesla a zemědělství - expozice č. 10). Druhou dominantu výstavy vytvořil bazén s mapami kulturních vlivů. Zatímco svislá mapa zachytila hlavní kulturní proudy v tehdej-

ším světě, které také ovlivnily vývoj na Velké Moravě, byla horizontální mapa zaměřena na velkomoravský politický a kulturní vývoj a jeho ohlas v Evropě. Vyzvižen byl zejména velký dosah rozvoje slovanského písemnictví na Velké Moravě. Vynikající kulturní přínos vedoucích postav byzantské misie na Moravě Konstantina a Metoděje i jejich žáků podtrhla též expozice č. 12 sledováním rozvoje slovanského písemnictví v následujících stoletích. Výstava končila vitrinou s expozicí č. 13, jež byla prostorově výrazně oddělena - stála samotná proti dvojici vitrin s předcházejícím dílčím tématem. Příčiny zániku Velké Moravy byly vyjádřeny citátem z díla byzantského císaře Konstantina Porfyrogeneta z 10. století, který po prvé nazval Svatoplukovu říši Velkou Moravou. Vpád Maďarů symbolizoval inventář z hrobu maďarského velmože ze Zemplína, archeologické nálezy, fotografie a mapa naznačily vývoj jednotlivých částí ústřední velkomoravské oblasti po zániku říše v desátém a na počátku 11. století a historický význam Velké Moravy pro pozdější dějiny střední Evropy.

Jak vyplývá z uvedeného průřezu athénskou expozicí, byla na ní zastoupena všechna témata, s nimiž jsme se setkávali při instalacích této výstavy v ČSSR. Nově byl zařazen materiál vyzvedávající ovlivnění vývoje pozdějšího velkomoravského území sousedstvím s vyspělými římskými provinciemi a obchodním stykem spokročilou oblastí byzantskou, středomořskou a černomořskou po zániku podunajských provincií. Zdůrazněny byly především momenty spojující Velkou Moravu s řeckou oblastí, což určil již název výstavy. Při tématickém řazení byl důsledně zachován chronologický sled, v rámci 9. století byly dílčí expozice řazeny podle určitých vnitřních souvislostí. Chronologickému a obsahovému sledu byly podřízeny všechny exponáty, včetně map, které byly rozvrženy do celé výstavy, takže návštěvníkovi pomáhaly porozumět jednotlivým etapám vývoje, jak jej ukazovaly ostatní exponáty.

Při volbě způsobu vystavení jednotlivých expozic a exponátů bylo použito zkušeností z předcházejících tří instalací této výstavy. Z jednotlivostí je třeba zdůraznit v podstatě úspěšné vyřešení expozic, věnovaných pohřebnímu ritu a výrobě ve vitrinách a architektuře na panelu s pultem, což odpovídá obsahové náplni i charakteru exponátů, jež je možno vystavit. Krátký čas, který byl na technickou přípravu výstavy zapříčinil některé nedostatky, k nimž patřilo nedokonalé nalepení nebo uříznutí některých fotografií nebo textů a nedostatečné osvětlení některých vitrin, jež bylo citelné zejména v expozici č. 8. Špatné osvětlení některých prvotřídních zlatých a stříbrných šperků způsobilo, že ušly mnohým návštěvníkům exponáty, reprezentující mistrovskou práci velkomoravských uměleckých řemeslníků.

Výstavu shlédlo téměř 40.000 návštěvníků, nejenom řeckých, nýbrž i zahraničních ze všech dílů světa, laici i odborníci, kteří ji všichni obdivovali. Mnohým z nich byla prvním zdrojem poznatků o historii střední Evropy a po prvé je upozornila, že tam žijí národy, které se mohou chlubit vysokou kulturou v minulosti i v současnosti. O výstavě se pochvalně vyslovoval řecký tisk i rozhlas. Uspořádání výstavy "Velká Morava a soluňští bratři" v Athénách lze hodnotit jako velký přínos k vzájemnému porozumění mezi národy.

Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen. Vom 1.-20. Juni 1965 realisierte sich auf der Basis eines Abkommens zwischen der griechischen und tschechoslowakischen Nationalkommission für die Mitarbeit mit der UNESCO im Ausstellungspalast Zappeion in Athen, die erste ausländische Aufstellung der Ausstellung "Grossmähren". Zum Unterschied von den Ausstellungen in der ČSSR wurde diese in einem einzigen nicht allzu grossen Saal (nicht ganze 200 m²) untergebracht. Dies führte zu einer kompakteren Gestaltung des Inhaltes.

Als Grundlage zum architektonischen Aufbau dienten die Einrichtungen der Ausstellung Grossmähren auf der Prager Burg. Die Exponate sind in künstlich beleuchteten Vitrinen ausgestellt worden - archäologische Funde, Photos, Pläne und Karten waren von zweisprachigen (neugriechischen und englischen) Texten, Zitaten und Beschriftungen aus schriftlichen Quellen begleitet. Eine Übersicht von der Gliederung der einzelnen Themen gibt der beigelegte Plan. Wie aus der angeführten Übersicht hervorgeht, waren auf dieser Ausstellung alle Themen vertreten, denen wir bei den Installierungen in der ČSSR begegneten. Neu wurde das Material eingereicht, das die Entwicklung des Einflusses der benachbarten römischen Provinzen und der Handelsbeziehungen mit dem fortgeschrittenen byzantinischen Raum und der Mittelmeer- sowie Schwarzmeerregion nach dem Untergang der donauländischen Provinzen auf das spätere grossmährische Gebiet, hervorhebt. In der ganzen Ausstellung waren vor allem Momente betont, die Grossmähren mit dem griechischen Raum verbinden, was auch durch den Titel der Ausstellung gegeben wurde. Bei der thematischen Gliederung wurde konsequent die chronologische Reihenfolge eingehalten, im Rahmen des 9. Jh. waren die Teilexpositionen nach bestimmten inneren Zusammenhängen gegliedert. Der chronologischen und inhaltlichen Reihenfolge waren alle Exponate, einschliesslich der Karten unterstellt, die in der ganzen Ausstellung angebracht waren, sodass sie dem Besucher halfen, die einzelnen Entwicklungsetappen zu verstehen, wie diese durch die übrigen Exponate veranschaulicht wurden.

Die Ausstellung sahen fast 40.000 Besucher, nicht nur aus Griechenland, sondern auch aus allen Weltteilen, Laien sowie Fachleute. Vielen von diesen war sie die erste Erkenntnisquelle der Historie Mitteleuropas. - Über die Ausstellung sprach die griechische Presse sowie Rundfunk lobende Worte. Die Veranstaltung der Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen kann als grosser Beitrag zur gegenseitigen Verständigung zwischen den Völkern bewertet werden.

Seznam výzkumů a záchranných akcí v roce 1965

1. Blučina, o. Brno-venkov: sídliště - vypíchaná k., latén, doba římská; hroby - neolit, slovanské období; depot - únětická kultura.
2. Bošovice, o. Vyškov: sídliště - věteřovský typ.
3. Branišovice, o. Znojmo: hrob - únětická kultura.
4. Brno - město; nám. Svobody: základy kostela - středověk.
5. Brno - město; Křenová ul.: sídliště - středověk.
6. Brno - město; starobrněnský klášter: sídliště - slovanské období.
7. Brno - Královo Pole: sídliště - slovanské období.
8. Brno - Líšeň: hradisko - slovanské období.
9. Budkovice, o. Brno-venkov: sídliště - věteřovský typ.
10. Dolní Věstonice, o. Břeclav: sídliště - paleolit.
11. Havřice, o. Uherské Hradiště: sídliště - kanelovaná k.
12. Holešov, o. Kroměříž: hroby - nitranská skupina.
13. Horní Bojanovice, o. Břeclav: sídliště, hroby - slovanské období.
14. Horní Věstonice, o. Břeclav: sídliště - popelnicová pole; středověk; hrob - slovanské období; ojedinělý nález - zvoncovité poháry.
15. Hoštice - Heroltice, o. Vyškov: hrob - šňůrová k.
16. Lechovice, o. Znojmo: hrob - doba stěhování národů.
17. Loštice, o. Šumperk: depot - doba bronzová.
18. Lovčičky, o. Vyškov: sídliště - eneolit; velatická kultura.
19. Lužice, o. Hodonín: hrob - středodunajská popelnicová pole.
20. Malé Hradisko, o. Prostějov: oppidum - latén.
21. Mikulčice, o. Hodonín: hradisko - slovanské období.
22. Mohelnice, o. Šumperk: sídliště - neolit; hroby - slezsko-platěnická k.
23. Moravičany, o. Šumperk: hroby - lužická kultura; sídliště - slovanské období.
24. Mostkovice, o. Prostějov: sídliště - lužická kultura; ojedinělý nález - šňůrová k.
25. Olbramovice, o. Znojmo: Leskoun, sídliště - starší a mladší doba bronzová; halštát.
26. Opava - Kylešovice, o. Opava: hradisko - slovanské období.
27. Pavlov, o. Břeclav: sídliště - paleolit; hroby - únětická kultura.
28. Podivín, o. Břeclav: hroby - únětická kultura.
29. Přibice, o. Břeclav: sídliště - mohylová - velatická kultura.
30. Silůvky, o. Brno-venkov: sídliště - středověk.
31. Šakvice, o. Břeclav: sídliště - středověk.
32. Terezín, o. Hodonín: sídliště - středověk.
33. Velké Hostěrádky, o. Břeclav: sídliště - latén.
34. Zvonovice, o. Vyškov: sídliště - středověk.
35. Žabčice, o. Brno-venkov: tvrz - středověk.
36. Žebětín, o. Brno-venkov: sídliště - středověk.

OBSAH - INHALT

B. Klíma	Výzkum paleolitických stanic pod Pavlovskými kopci. - Erforschung der paläolithischen Stationen unter den Pollauer Bergen.	1
R. Tichý	Další nálezy z neolitického sídliště u Mohelnice, o. Šumperk. Weitere Funde aus der neolithischen Siedlung bei Mohelnice Bez. Šumperk.	4
L. Págo	Spektrografické stanovení provenience měděného nástroje z období s moravskou malovanou keramikou. - Spektrographische Bestimmung der Provenienz eines Kupfergegenstandes aus dem Zeitabschnitt der mährischen bemalten Keramik.	6
J. Pavelčík	Kanelované sídliště v Havřicích-cihele. - Siedlung mit kanellierter Keramik in Havřice-Ziegelei.	9
J. Ondráček	Šňůrový nález v Mostkovicích, o. Prostějov. - Schnurkeramischer Fund aus Mostkovice, Bez. Prostějov.	10
J. Ondráček	Hrob šňůrové kultury z Hoštice-Heroltic, o. Vyškov. - Ein schnurkeramischer Grab aus Hoštice-Heroltice, Bez. Vyškov.	11
L. Págo	Spektrální analytické stanovení stopových prvků u měděných předmětů z Hoštice-Heroltic, o. Vyškov. - Spektralanalytische Bestimmung der Spurenelemente bei Kupfergegenständen aus Hoštice-Heroltice, Bez. Vyškov.	12
L. Págo	Určení stopových prvků a provenience eneolitických měděných předmětů. - Bestimmung der Spurenelemente und der Provenienz äneolithischer Kupfergegenstände.	13
L. Págo	Spektrální analýza kovových předmětů kultury šňůrové a protoúnětické. - Spektralanalyse von Metallgegenständen der Schnurkeramik und der Protoúněticer Kultur.	14
J. Ondráček	Výzkum nitranského pohřebiště v Holešově. - Grabung eines Gräberfeldes der Nitra-Gruppe in Holešov.	16
L. Págo	Spektrální analýza předmětů z pohřebiště nitranské skupiny v Holešově, o. Kroměříž. - Spektralanalyse von Gegenständen aus dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe in Holešov, Bez. Kroměříž.	18
J. Ondráček	Únětické pohřebiště u Pavlova, o. Břeclav. - Úněticer Gräberfeld bei Pavlov, Bez. Břeclav.	20
J. Ondráček	Únětický hrob z Branišovic, o. Znojmo. - Úněticer Grab aus Branišovice, Bez. Znojmo.	21
J. Ondráček	Depot únětických hřiven z Blučiny. - Depot von Úněticer Barrenringen aus Blučina.	21
K. Tihelka	Sídlištní jámy věteřovského typu v Bošovicích, o. Vyškov. - Siedlungsgruben des Věteřov Typus in Bošovice, Bez. Vyškov.	22
J. Ondráček	Věteřovský objekt z Budkovic, o. Brno-venkov. - Věteřover Objekt aus Budkovice, Bez. Brno-venkov.	26

J. Nekvasil	Průzkum opevnění na Leskouně, kat. Olbramovice, o. Znojmo. - Erforschung der Befestigung auf Leskoun, Kat. Olbramovice Bez. Znojmo.	28
J. Nekvasil	Sběry na lužickém sídlišti u Mostkovic, o. Prostějov. - Funde auf der Lausitzer Siedlung bei Mostkovic, Bez. Pro- stějov.	30
J. Nekvasil	Výzkum lužického pohřebiště v Moravičanech v roce 1965. Grabung des Lausitzer Gräberfeldes in Moravičany i. J. 1965.	32
J. Nekvasil	Hromadný nálezn bronzových ozdob z Loštice, o. Šumperk. - Hortfund bronzener Ziergegenstände aus Loštice, Bez. Šum- perk.	32
J. Říhovský	Velatické sídliště v Lovčičkách. - Velaticer Siedlung in Lovčičky.	33
L. Págo	Chemický výzkum na sídlišti starší (velatické) fáze středodunajských popelnicových polí v Lovčičkách, o. Vyš- kov. - Chemische Untersuchung auf der Siedlung der äl- teren (Velaticer) Phase der donauländischen Urnenfel- derkultur in Lovčičky, Bez. Vyškov.	38
J. Říhovský	Žárový hrob středodunajských popelnicových polí v Lu- žicích u Hodonína. - Brandgrab der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in Lužice bei Hodonín.	41
J. Říhovský	Průzkum v oblasti Pavlovských vrchů. - Erforschung der Region der Pollauer Berge.	43
K. Ludikovský	Výzkum keltského sídliště ve Velkých Hostěrádkách. - Gra- bung der keltischen Siedlung in Velké Hostěrádky.	45
J. Meduna	Výzkum keltského oppida Starého Hradiska v roce 1965. Grabung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1965.	46
I. Peškař	Výzkum na sídlišti v trati "Spodní Kolberky" u Blučiny. Grabung der Siedlung in der Flur "Spodní Kolberky" bei Blučina.	50
J. Ondráček	Nález z období stěhování národů. - Fund aus der Völker- wanderungszeit.	53
J. Nekvasil	Objev slovanské osady v Moravičanech, o. Šumperk. - Ent- deckung einer slawischen Niederlassung in Moravičany, Bez. Šumperk.	53
Z. Klanica	Výzkum hradiska v Mikulčicích v roce 1965. - Grabung - des Burgwalles in Mikulčice im Jahre 1965.	54
L. Págo	Rentgenografický výzkum velkomoravských mečů. - Rönt- genographische Untersuchung grossmährischer Schwerter.	65
Č. Staňa	Slovanský výzkum na Starých Zámčích u Líšně v roce 1965 Grabung der slawischen Besiedlung auf Staré Zámky bei Líšeň im Jahre 1965.	67

Z. Klanica	Slovanské kostrové hroby v Blučině. - Slawische Skelettgräber in Blučina.	70
Z. Klanica	Slovanský kostrový hrob v Horních Věstonicích. - Slawisches Skelettgrab in Horní Věstonice.	71
J. Král	Slovanské hradisko v Opavě - Kylešovicích. - Slawischer Burgwall in Opava - Kylešovice.	72
K. Tihelka	Nálezy ze žabčické tvrze. - Funde von der Feste in Žabčice.	73
K. Tihelka	Šipka z 15. století ve vlastivědném muzeu v Bučovicích . Pfeilspitze aus dem 15. Jahrhundert im Heimatkundlichen Museum in Bučovice. -	76
B. Novotný	Záchranný výzkum základů a okolí zaniklého kostela sv. Mikuláše v Brně. - Rettungsgrabung der Grundmauern und der Umgebung der verödeten St. Nikolaus Kirche in Brno.	77
Č. Staňa	Výstava Velká Morava v Řecku. - Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen.	79

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1956 Brno 1959	80 s.	XXII tab.
1957 Brno 1958	121 s.	XX tab.
1958 Brno 1958	110 s.	XXXII tab.
1959 Brno 1960	186 s.	XXXVII tab.
1960 Brno 1961	115 s.	XLIV tab.
1961 Brno 1962	111 s.	XL tab.
1962 Brno 1963	77 s.	XXXI tab.
1963 Brno 1964	85 s.	XXXVI tab.
1964 Brno 1965	81 s.	L tab.
1965 Brno 1966	87 s.	XLII tab.

FONTES ARCHAEOLOGIAE MORAVICAE

- Tom. I. Boris N o v o t n ý , Hromadný nález ze 16. stol. v Brně .
Ein Hortfund aus dem 16. Jahrhundert in Brno. Brno 1959 .
34 s., XIX tab.
- Tom. II. Jiří M e d u n a , Staré Hradisko. Katalog nálezů uložených
v muzeu města Boskovic. Katalog der Funde im Museum der
Stadt Boskovice. Brno 1961. 78 s., L tab.
- Tom. III. Milan S t l o u k a l , Mikulčice. Antropologický materiál
z 1. pohřebiště. Anthropologisches Material aus der 1. Be-
gräbnisstätte. Brno 1962. 100 s., XXXVI tab.
- Tom. IV. Karel T i h e l k a , Hort- und Einzelfunde der Úněticer
Kultur und des Věteřover Typus in Mähren. Brno 1965. 100 s.
XXXVI tab.

SBORNÍK

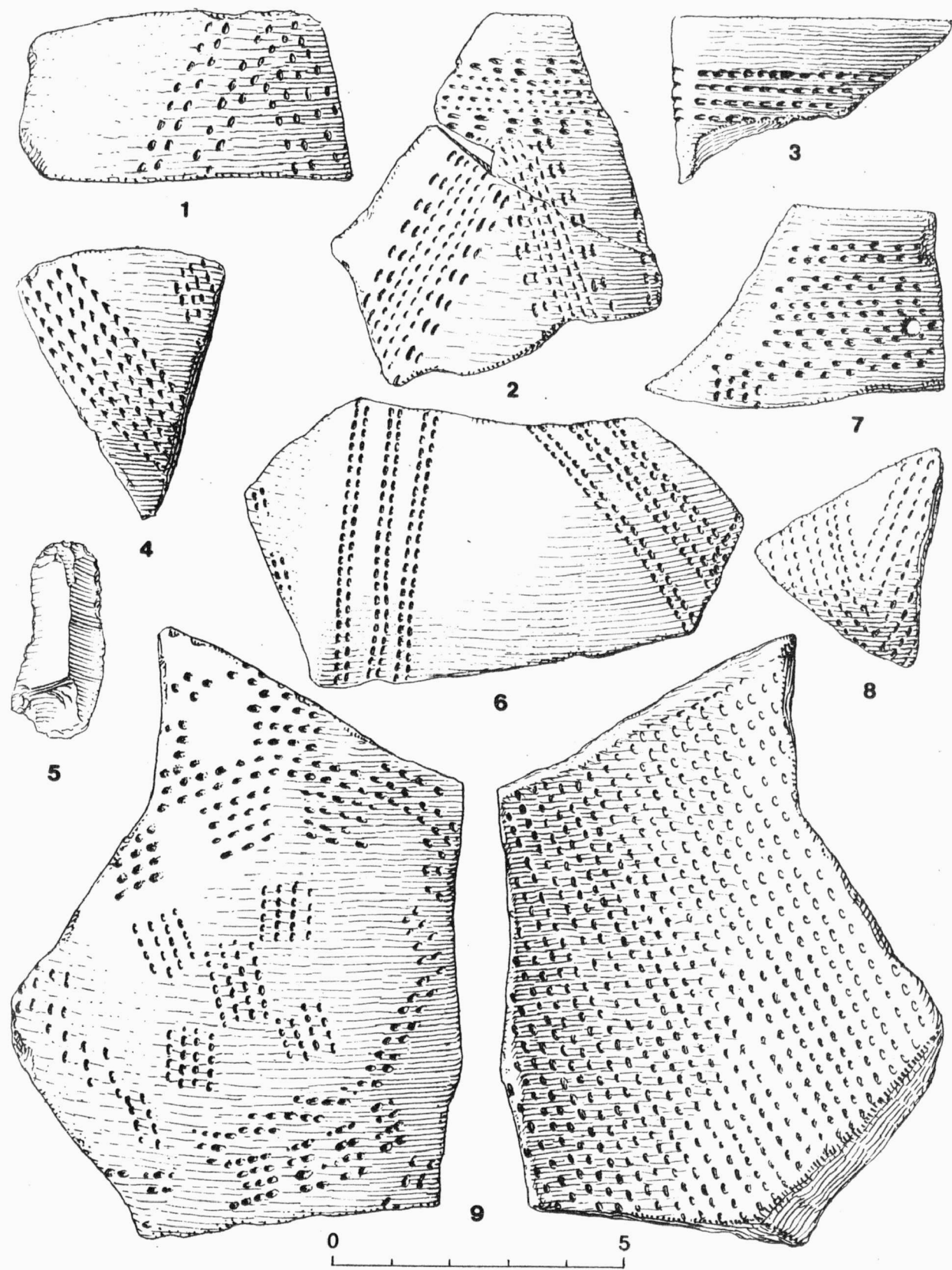
- I. Brno 1960. 88 s., XXVII tab.
- II. Františku Vildomcovi k pětadesátinám. Brno 1961. 131 s., XXIX tab.
- III. Karlu Tihelkovi k pětadesátinám. Brno 1964. 275 s., LII tab.
- IV. Za Luborem Niederlem po dvaceti letech. Uspořádal Josef Skutil.
Brno 1965. 35 s.

BIBLIOGRAFIE

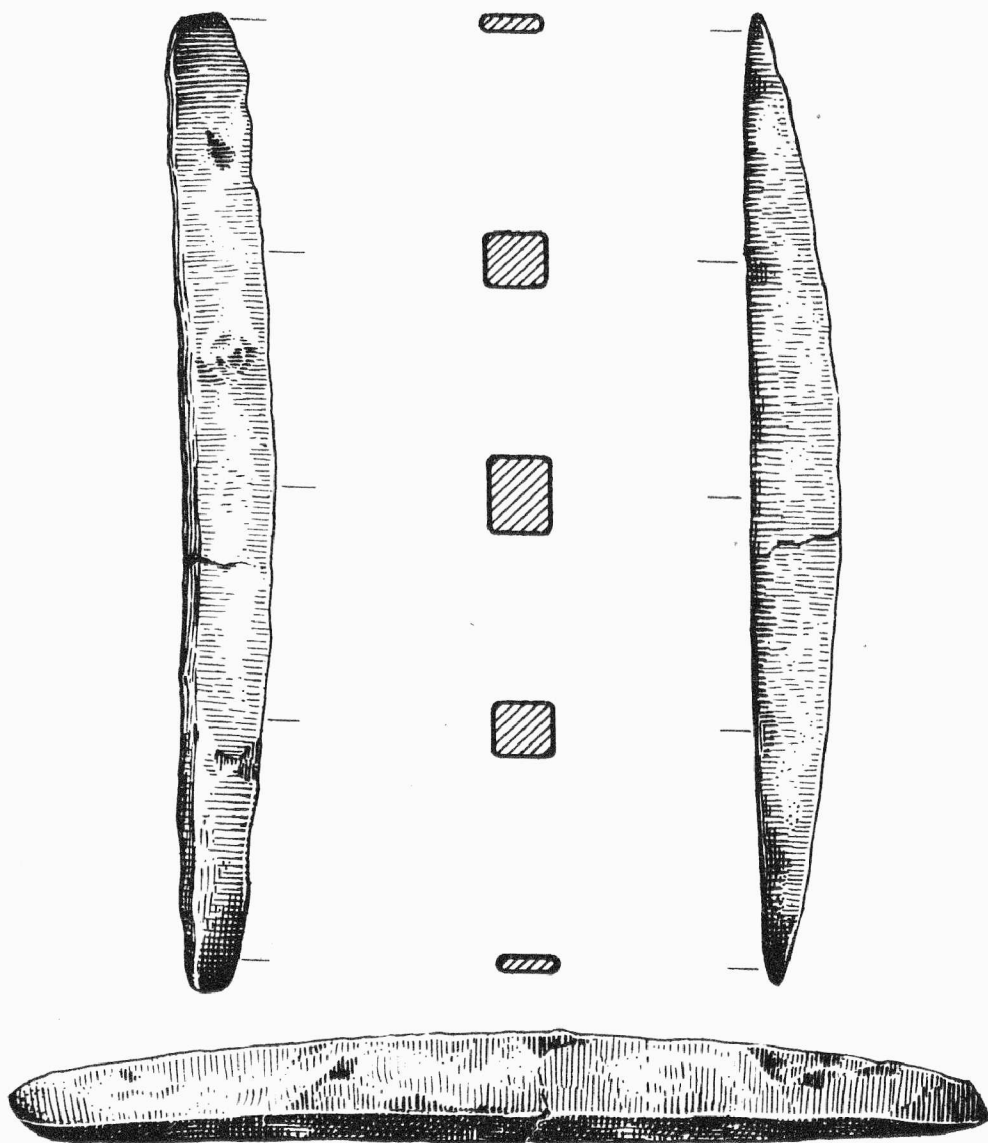
Josef S k u t i l , Bibliografie moravského pleistocénu 1850-1950,
316 s.

PŘÍLEŽITOSTNÉ TISKY

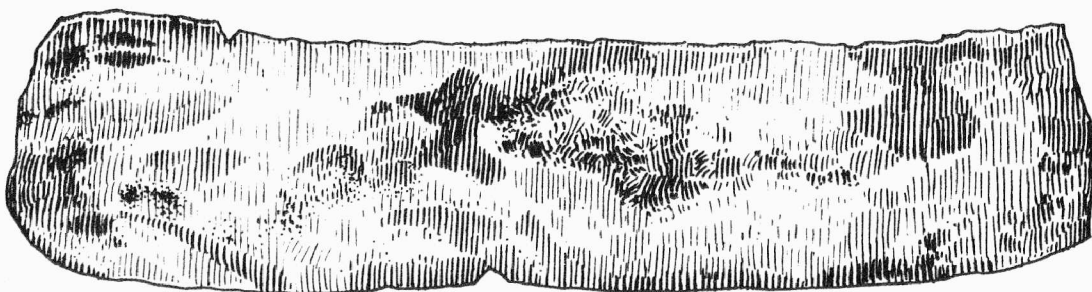
1. B. K l í m a , Z. K l a n i c a , Jižní Morava. Führer zur Exkursion
nach Südmähren, Brno 1966, 11 S., 3 Abb.
Jižní Morava. Guide pour l'exursion dans la Moravie du sud, Brno 1966,
12 p., 3 fig.

Tab. 1 Blučina (o.Brno-venkov): nálezy ze sídlištních objektů kultury s vypíchanou keramikou.- Funde aus Siedlungsobjekten der Kultur mit Stichband - keramik.

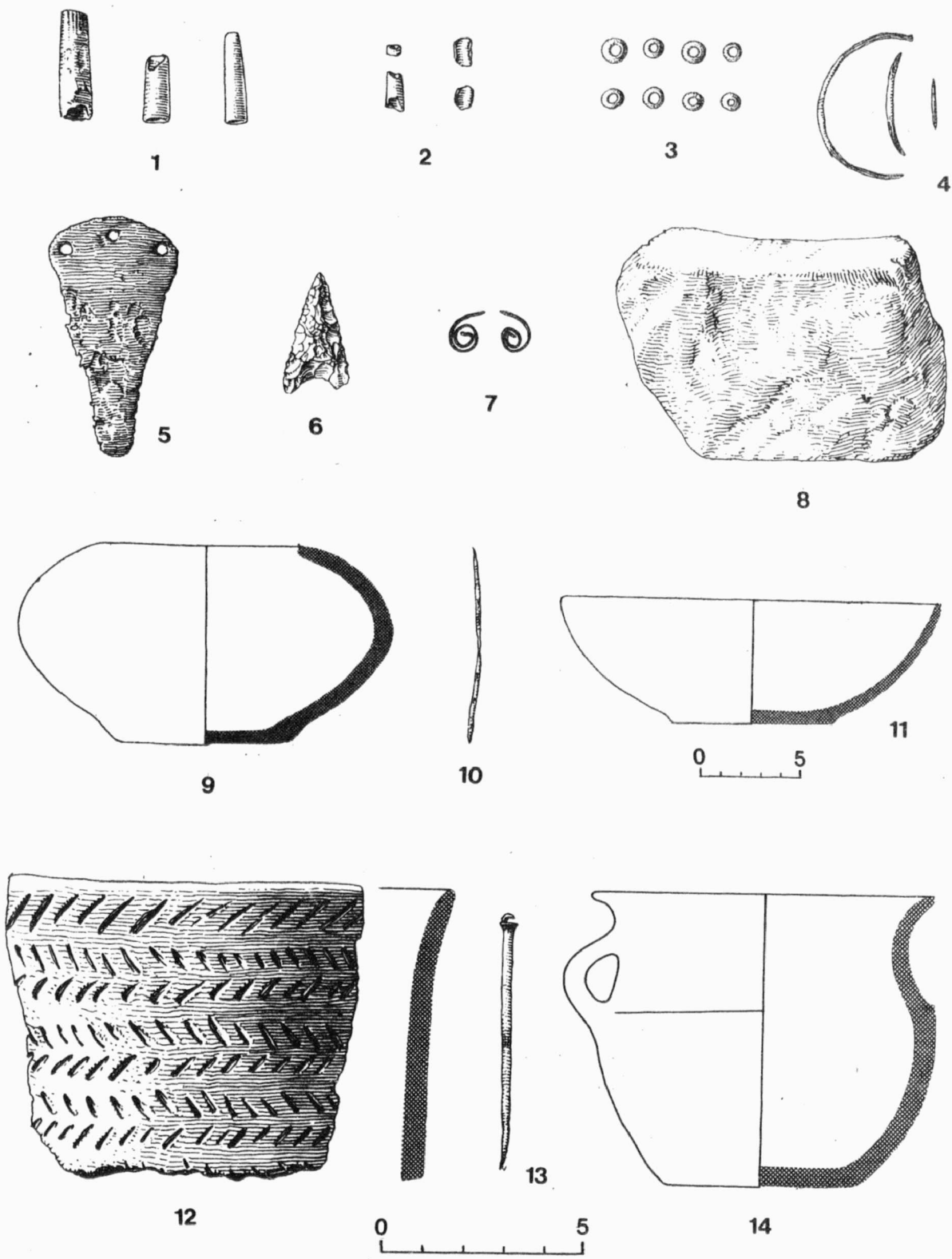

1

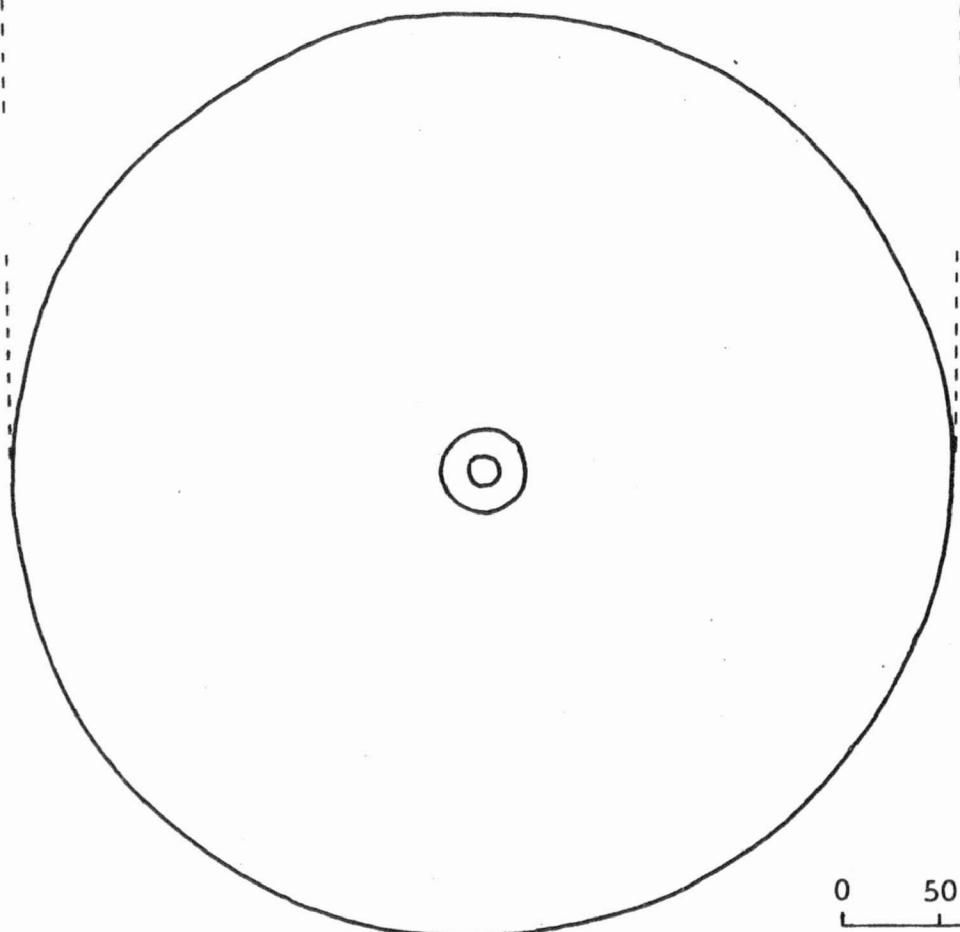
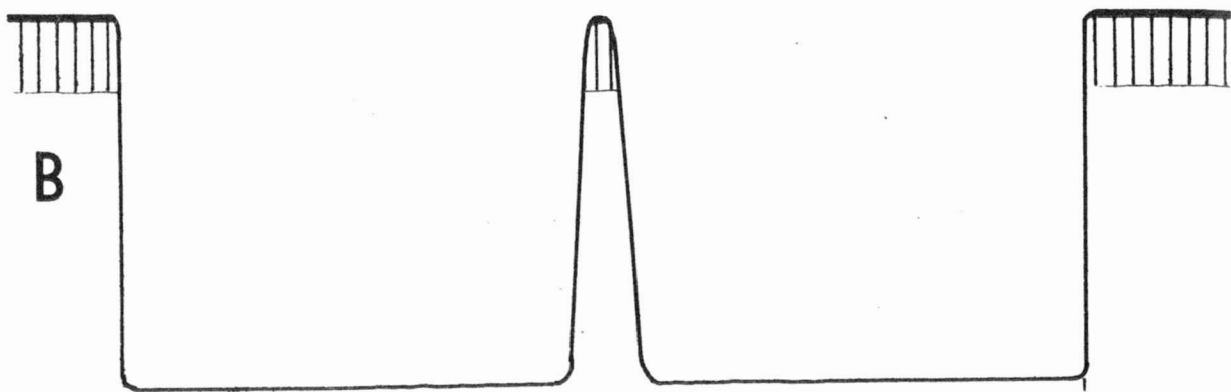
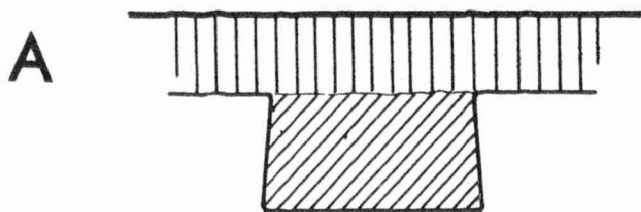

2

Tab. 2 1 - Drysice (o.Vyškov): měděný předmět ze sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou.- Kupfergegenstand aus einer Siedlung mit mährischer bemalter Keramik.
 2 - Vážany nad Litavou (o.Vyškov): eneolitický měděný předmět. - Äneolithischer Kupfergegenstand.
 Kresba (Zeichnung): L. Rozbroj

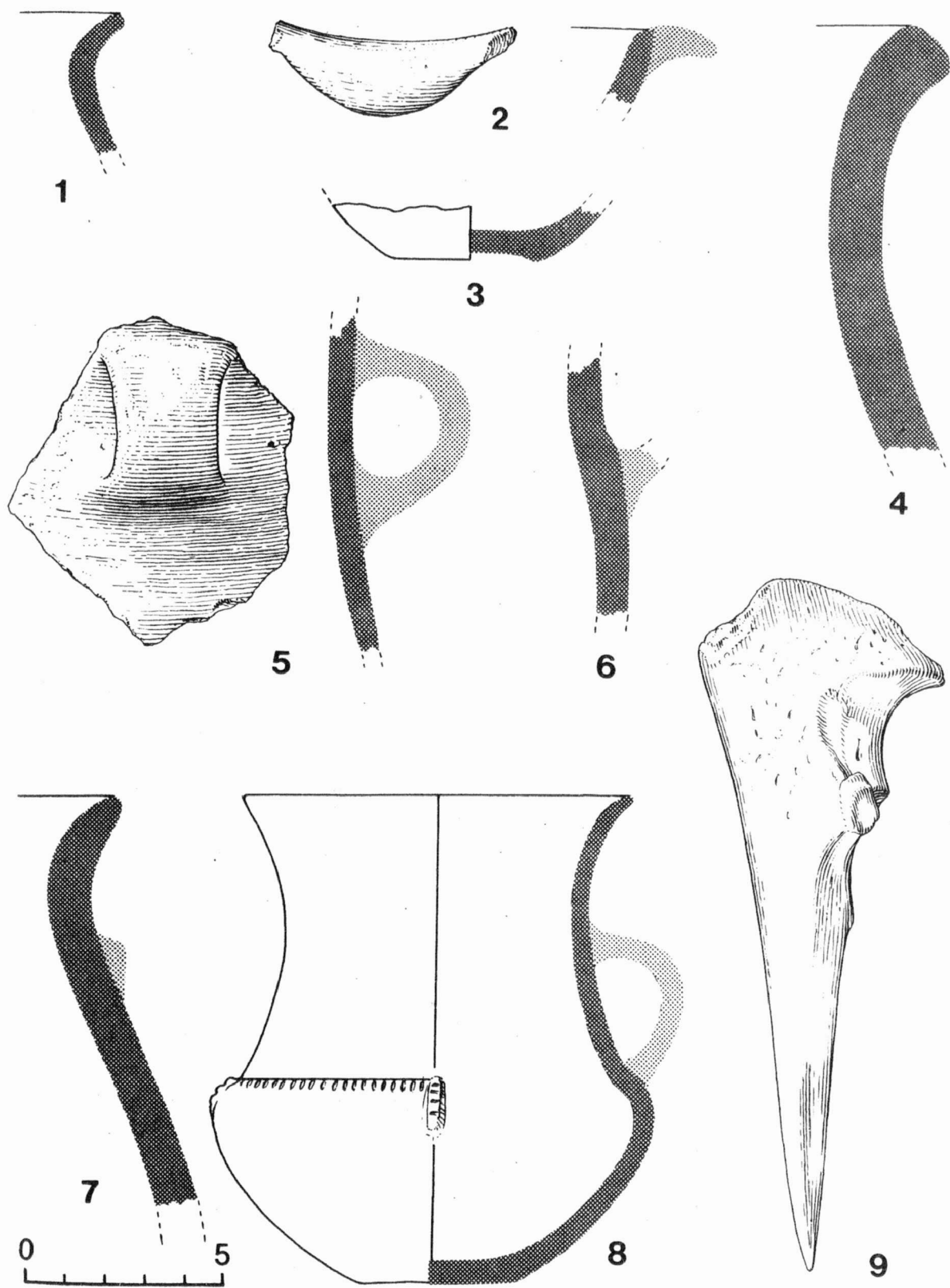

Tab. 3 1-11 Holešov (o.Kroměříž). Pohřebiště nitranské skupiny: 1-6 Nálezy z hrobu č.50; 7-11 Nálezy z hrobu č. 77. - Gräberfeld der Nitra-Gruppe: 1-6 Funde aus Grab Nr.50; 7-11 Funde aus Grab Nr.77. 12 - Mostkovice (o.Prostějov): ojedinelý nálezy šňůrové keramiky. - Lesefund der Schnurkeramik. 13,14 - Pavlov (o.Břeclav), pohřebiště únětické kultury. - Gräberfeld der Úněticer Kultur.

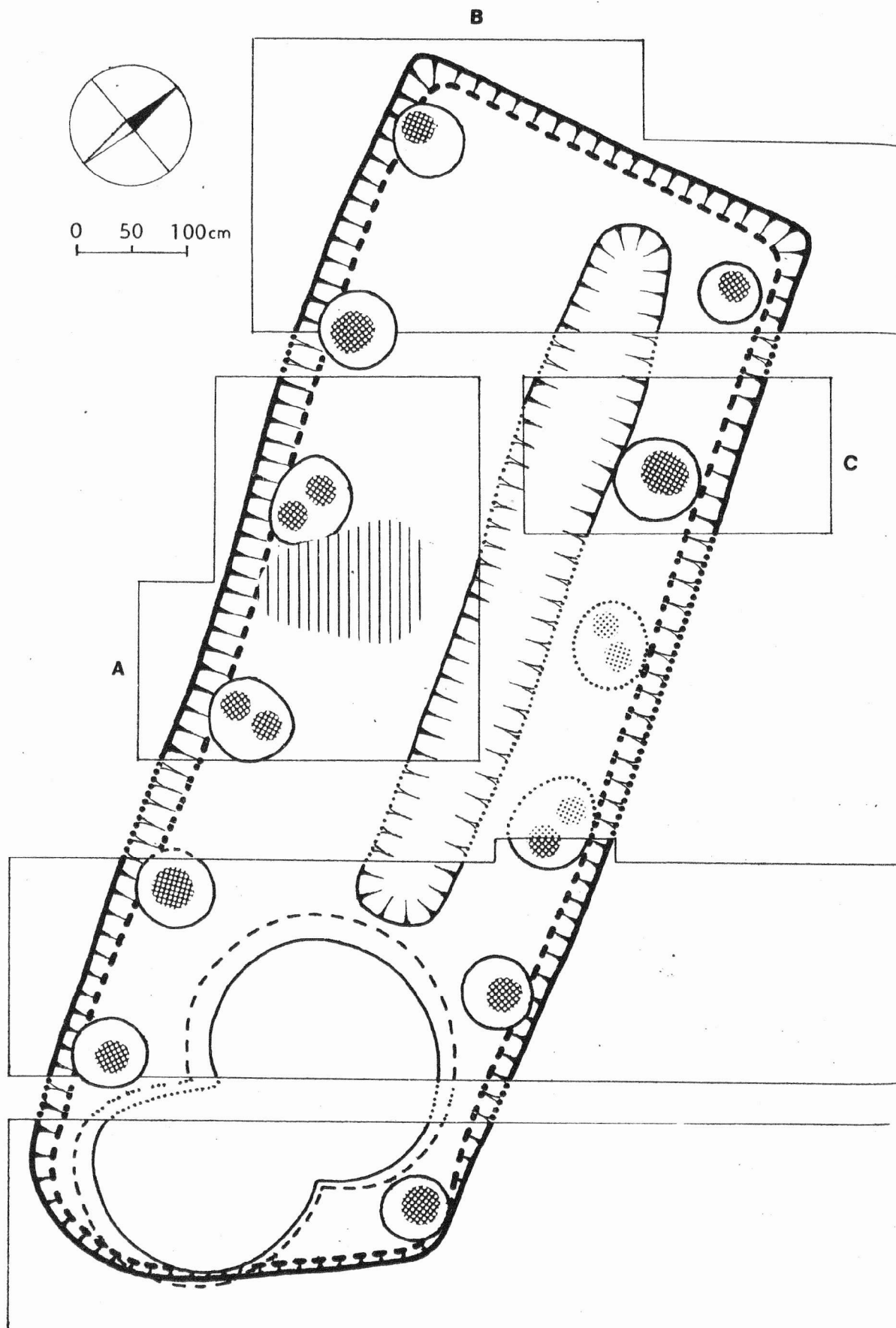

0 50 100 cm

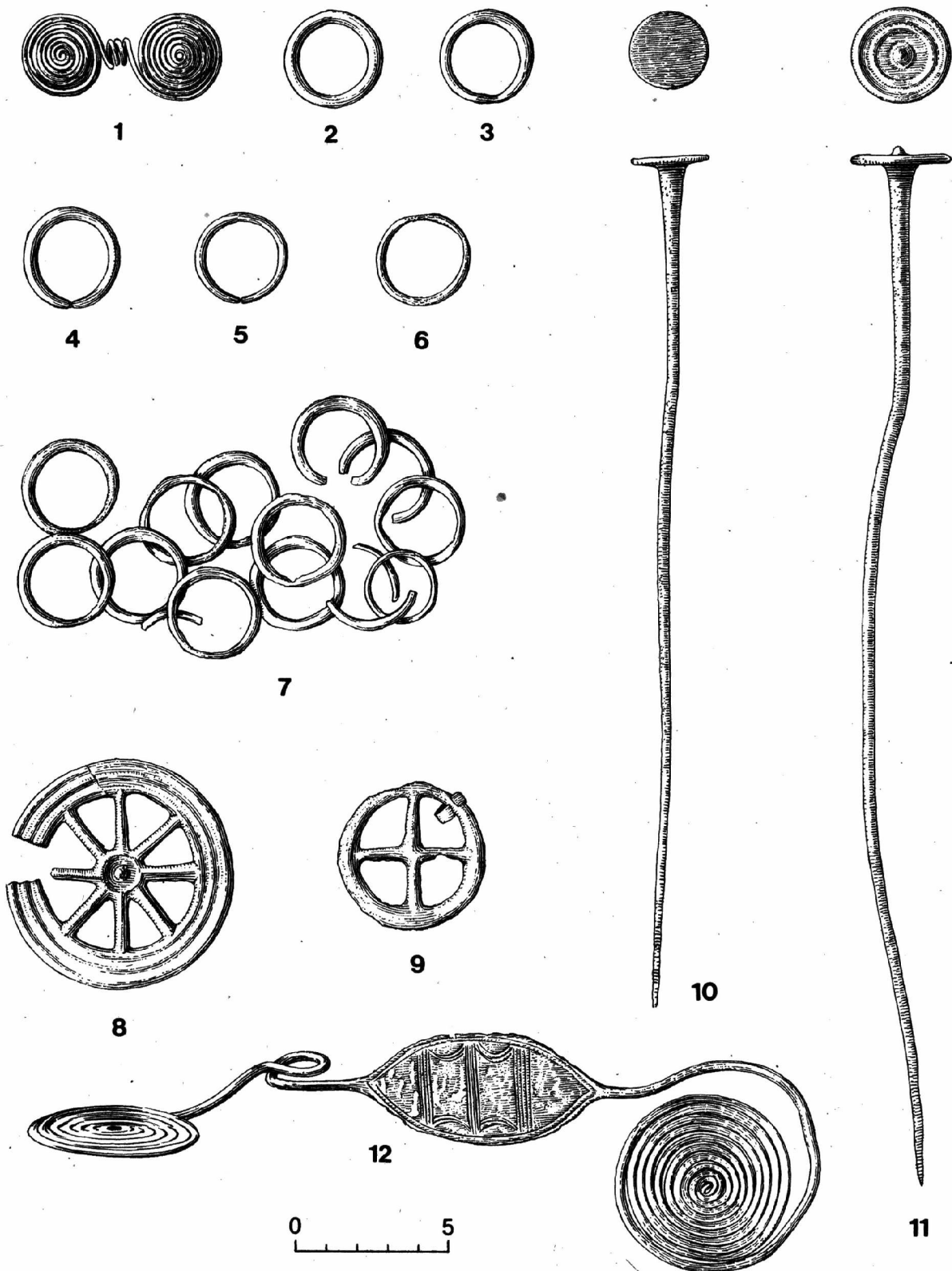
Tab. 4 Bošovice (o.Vyškov). A - Profil sídlištní jámy věteřovského typu; B - Profil a půdorys jámy pro hydroglobus vodojemového zařízení.-
 A - Profil einer Siedlungsgrube des Věteřov Typus; B - Profil und Grundriss der Grube für den Hydroglobus der Wassereinrichtung.

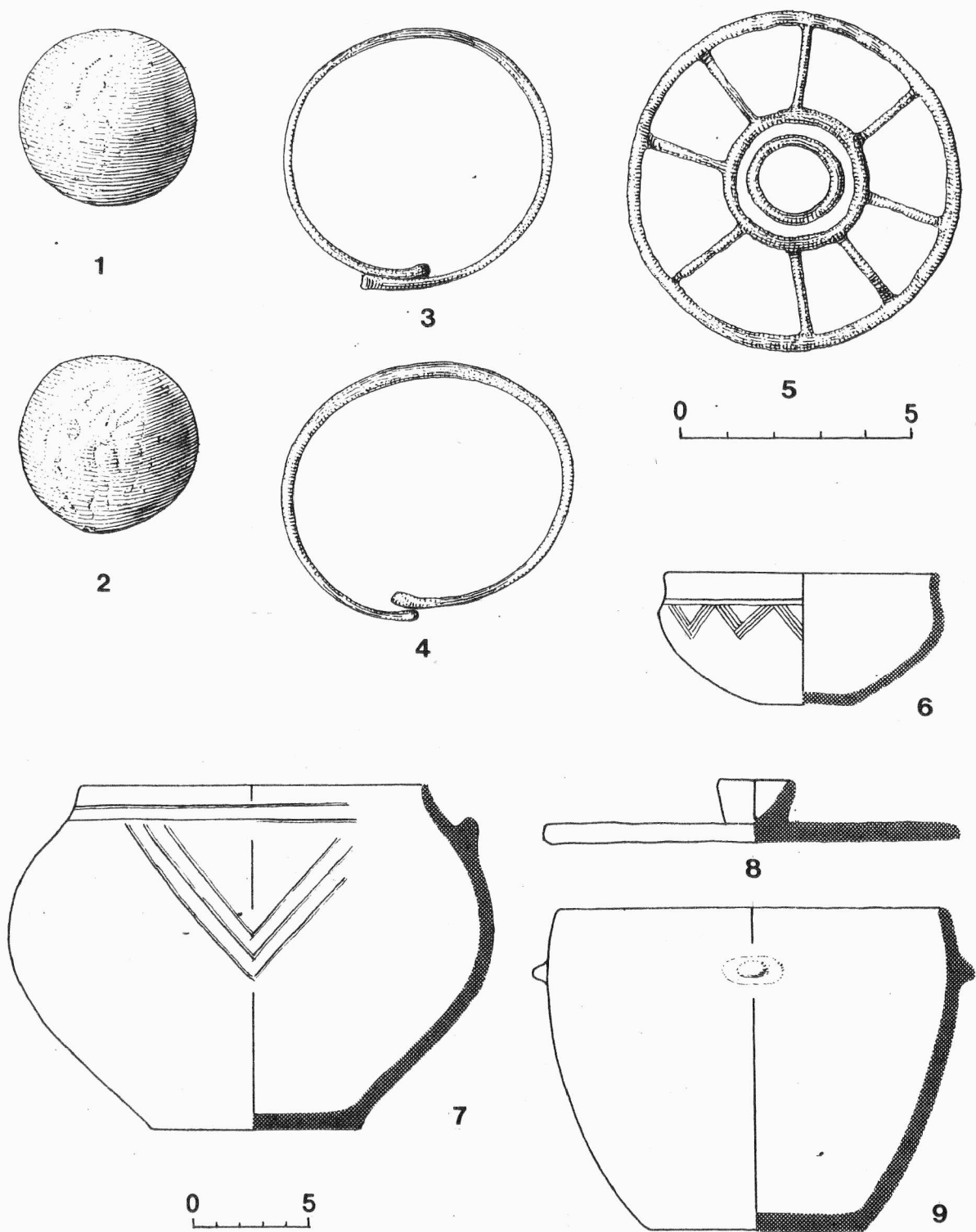
Tab. 5 Bošovice (o.Vyškov): nálezy ze sídliště věteřovského typu. - Funde aus einer Siedlung des Věteřov Typus.

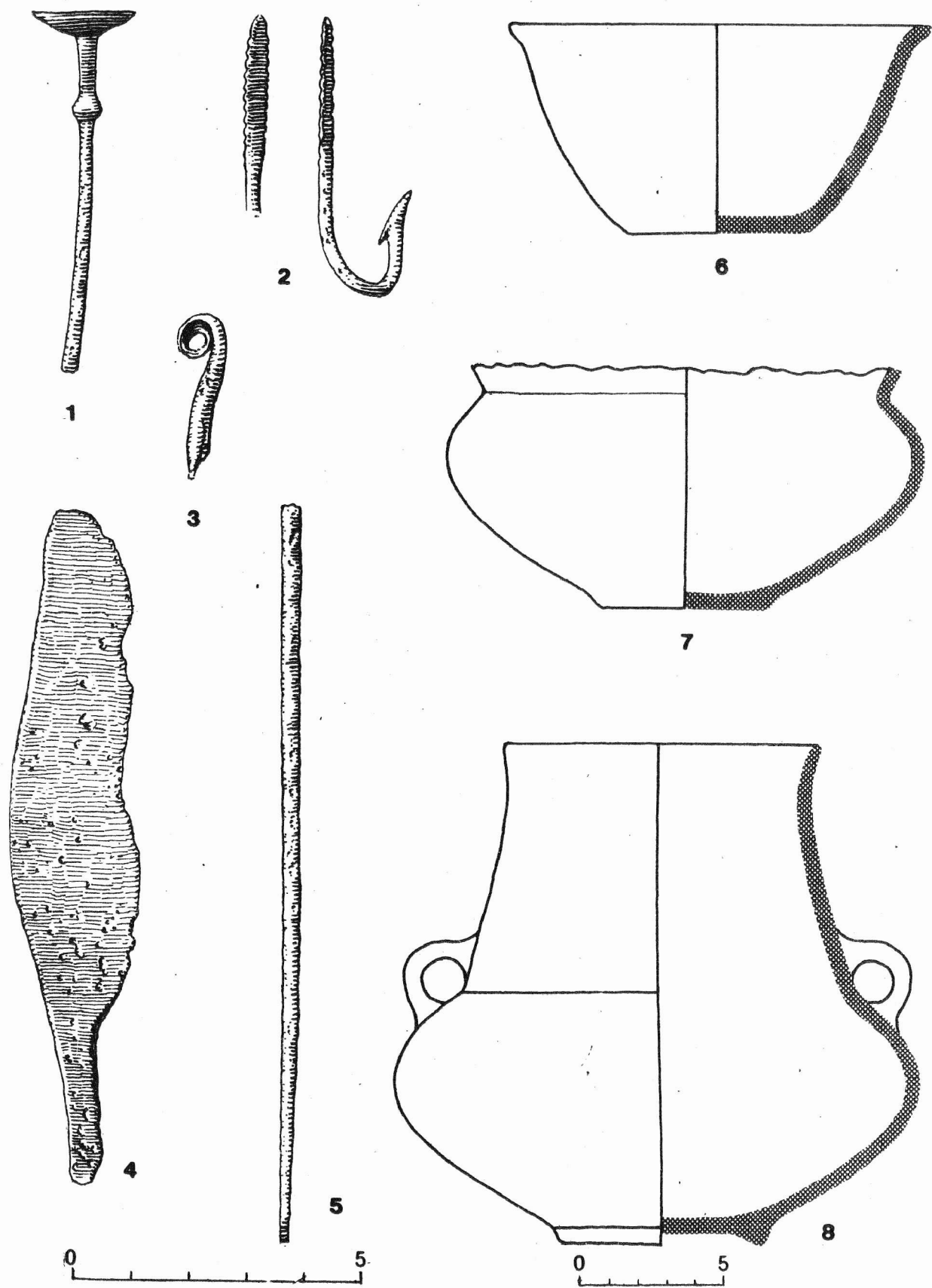
Tab. 6 Budkovice (o.Brno-venkov), sídliště věteřovského typu: půdorys zahloubeného objektu. - Siedlung des Věteřov Typus: Grundriss eines eingetieften Objektes.

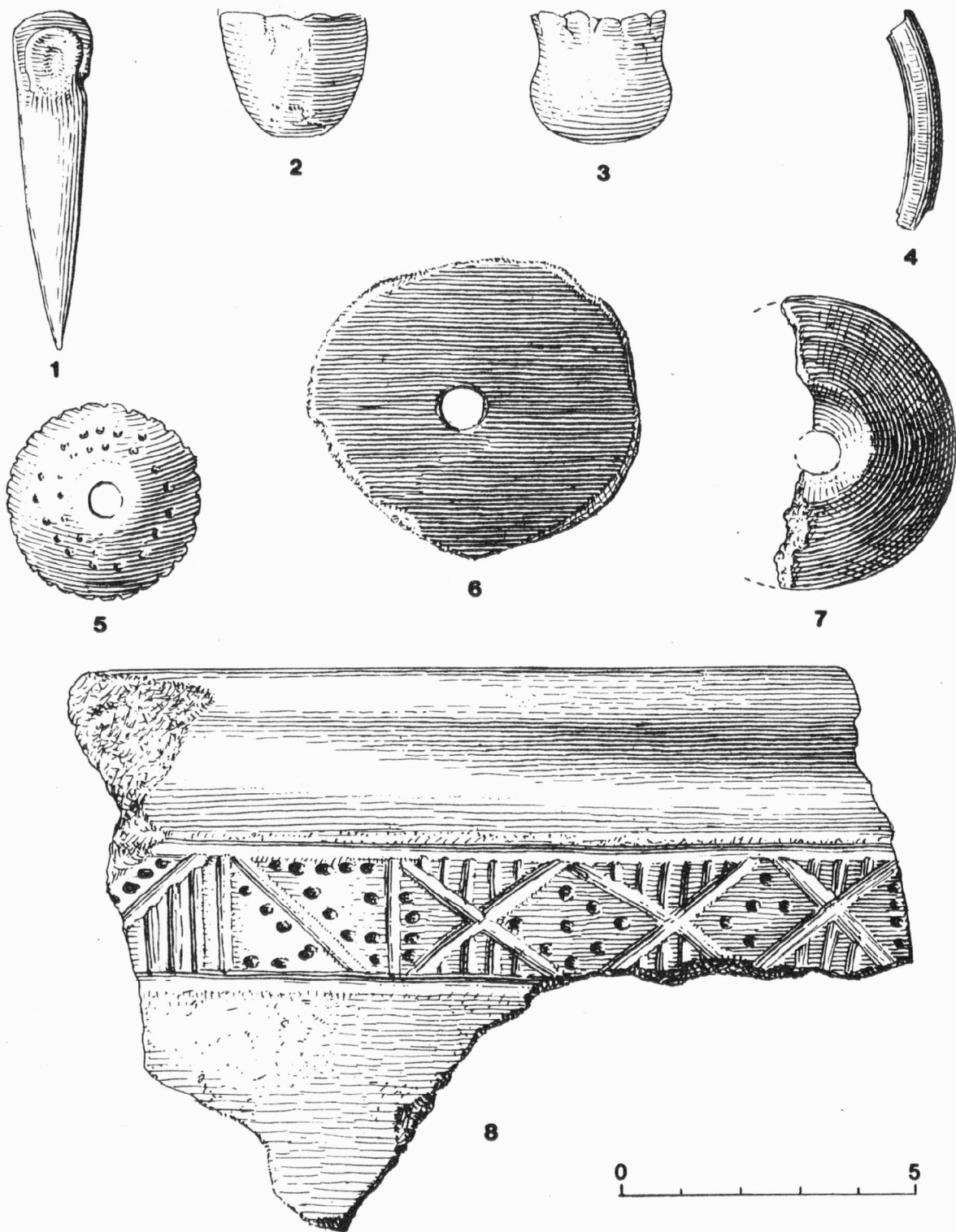
Tab. 7 Loštice (o. Šumperk). Hromadný nález bronzových ozdob. - Hortfund bronzener Ziergegenstände.

Tab. 8 Mohelnice (o.Šumperk). Žárový hrob slezsko-platěnické kultury č. 1/65 (33).
 Funde aus dem Brandgrab der Schlesisch-Platěnicer Kultur Nr. 1/65 (33).

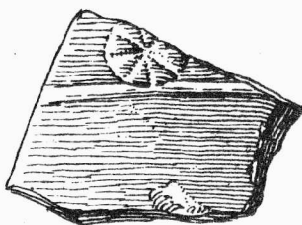
Tab. 9 Lužice (o. Hodonín). Nálezy ze žárového hrobu mladší (podolské) fáze středodunajských popelnicových polí. - Funde aus einem Brandgrab der jüngeren (Podoler) Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur.

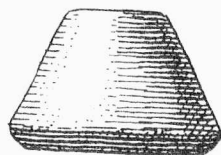
Tab. 10 Blučina (o.Brno-venkov). Sídlištní nálezy laténské kultury. - Siedlungsfunde der Latène-Kultur.

1

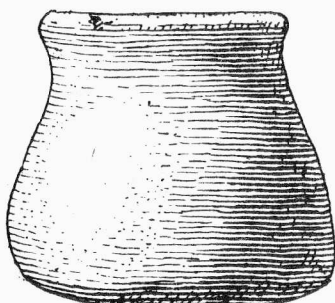
2

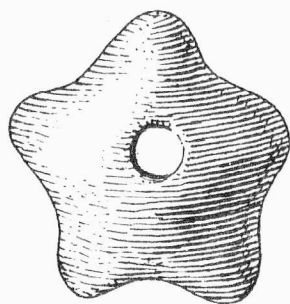
3

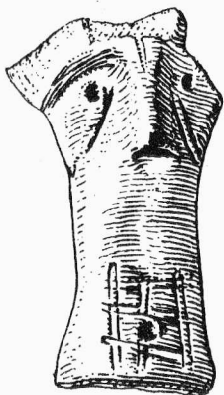
4

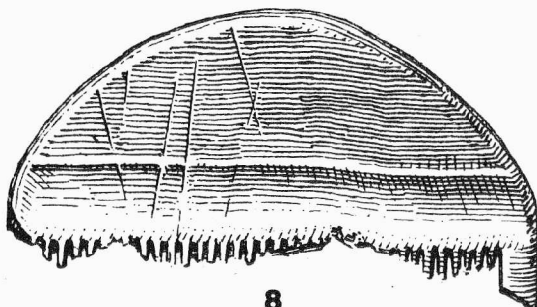
5

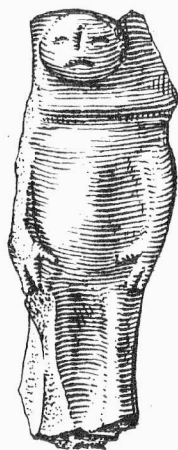
6

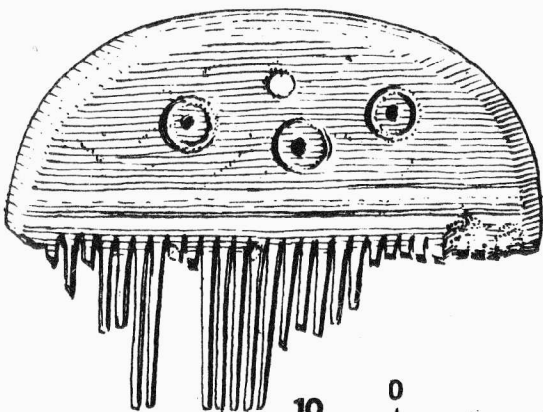
7

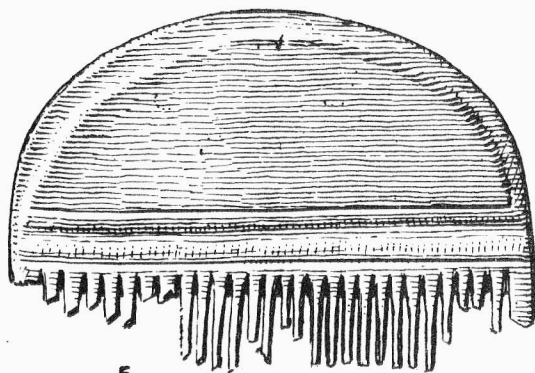
8

9

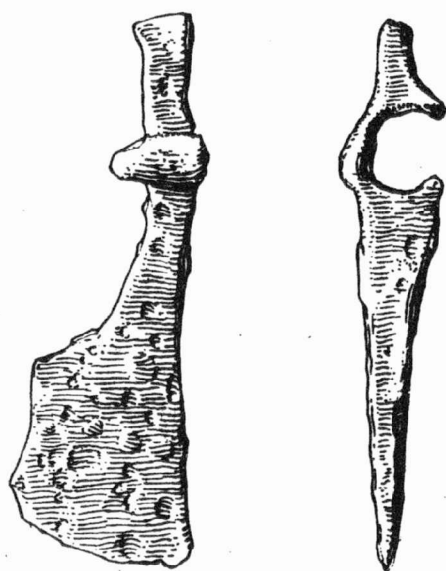
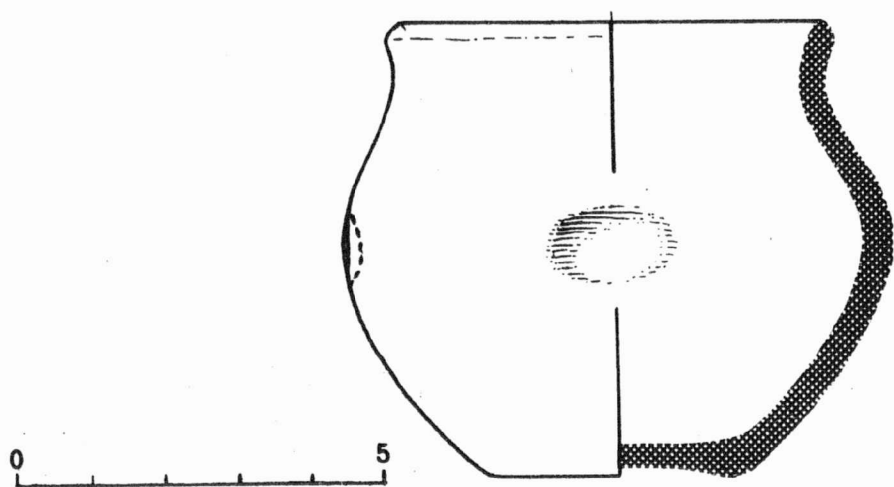

10

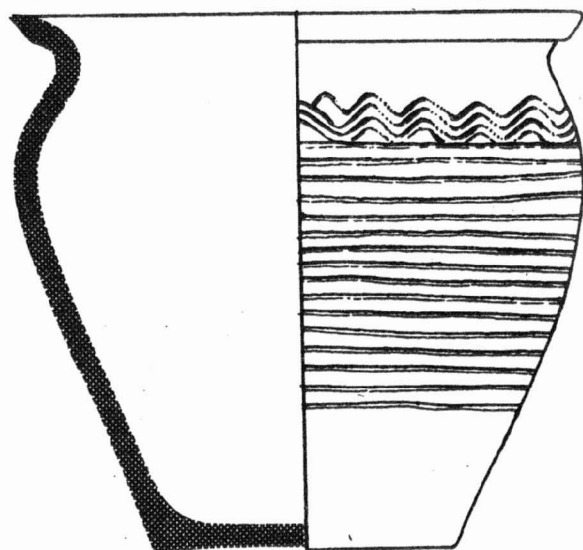

11

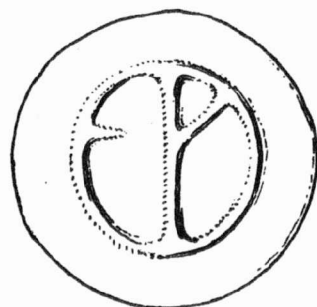
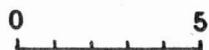
Tab. 11 Blučina (o.Brno-venkov). Sídlištní nálezy z doby římské. - Siedlungsfunde aus der römischen Kaiserzeit.

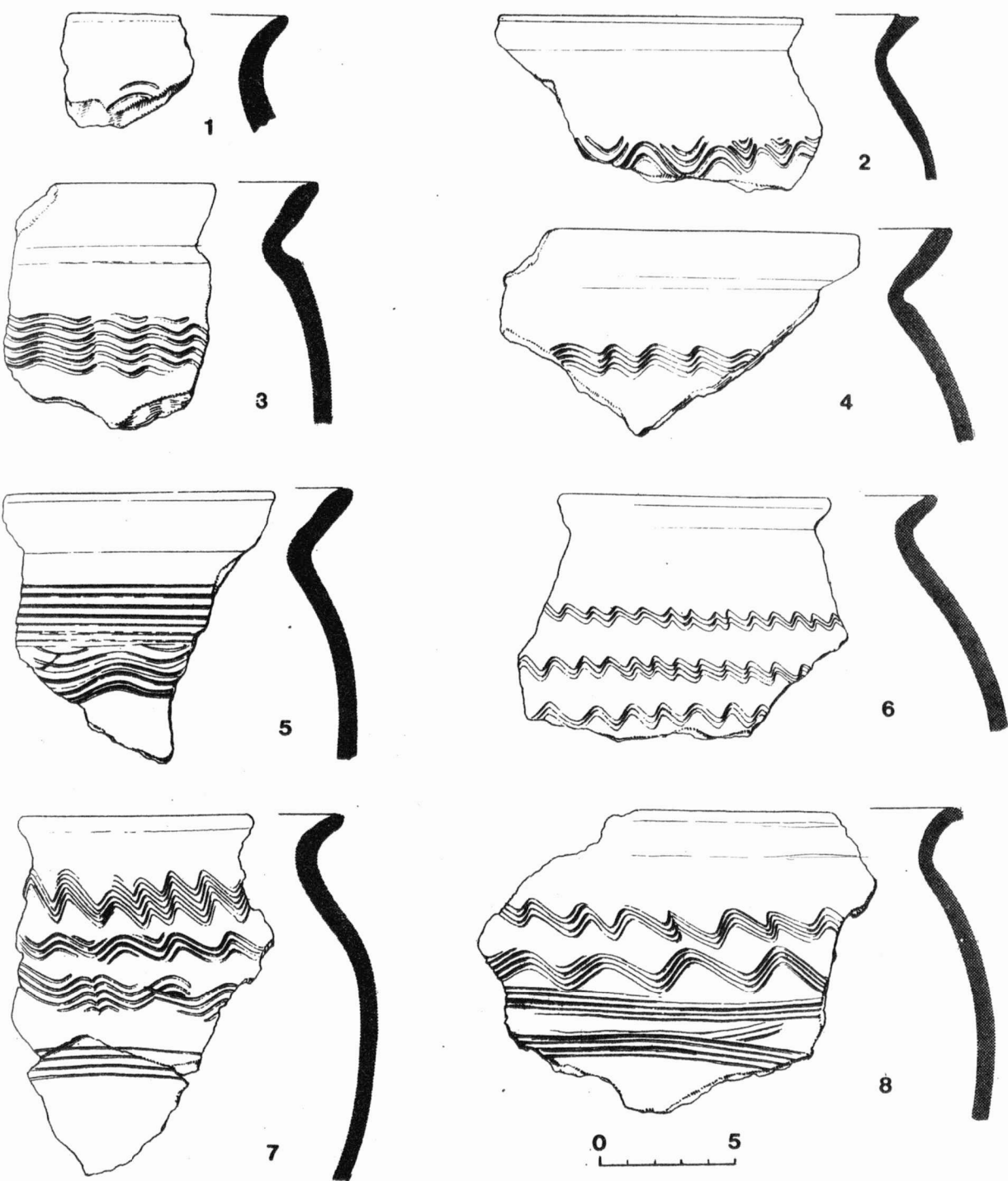
2

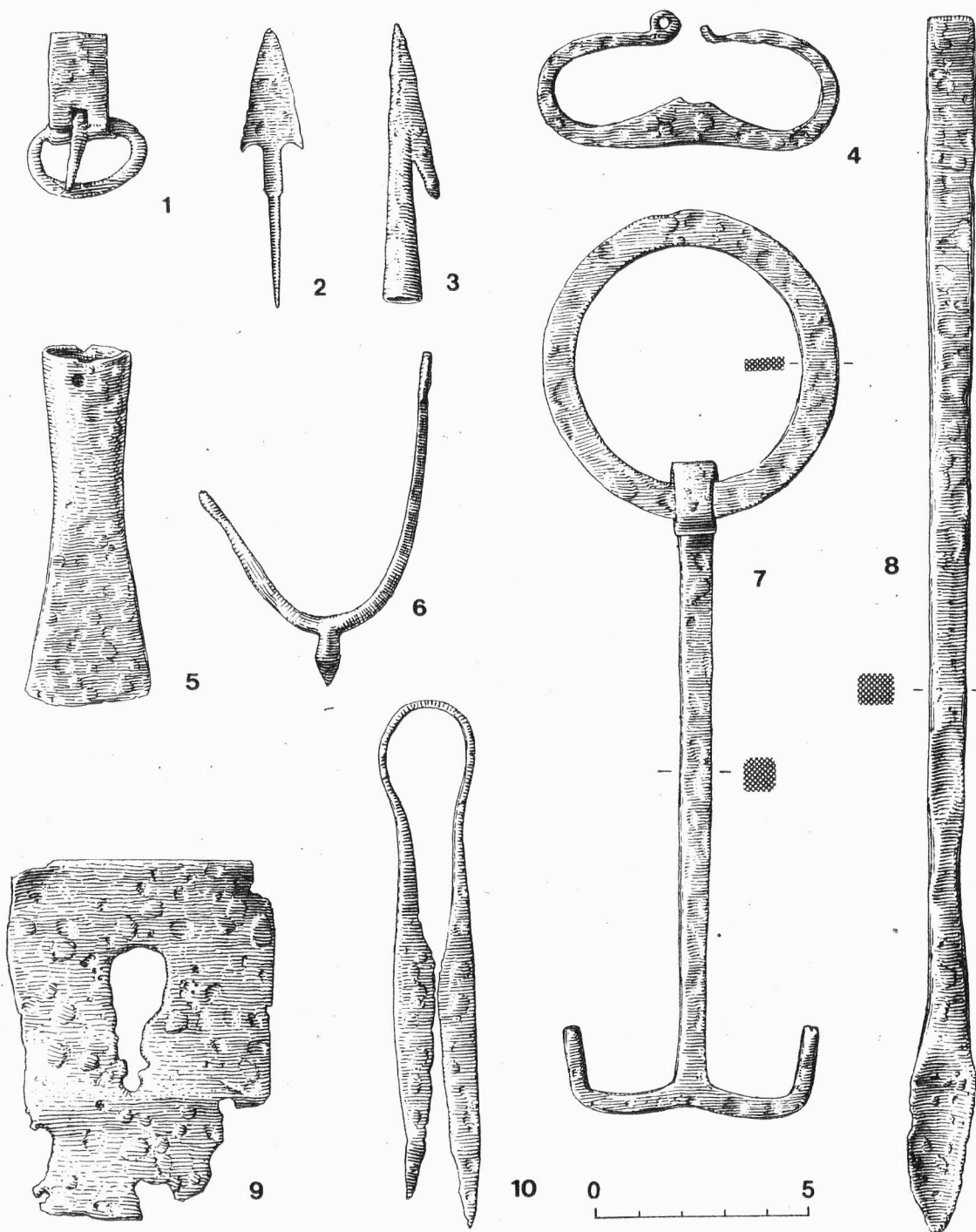
3

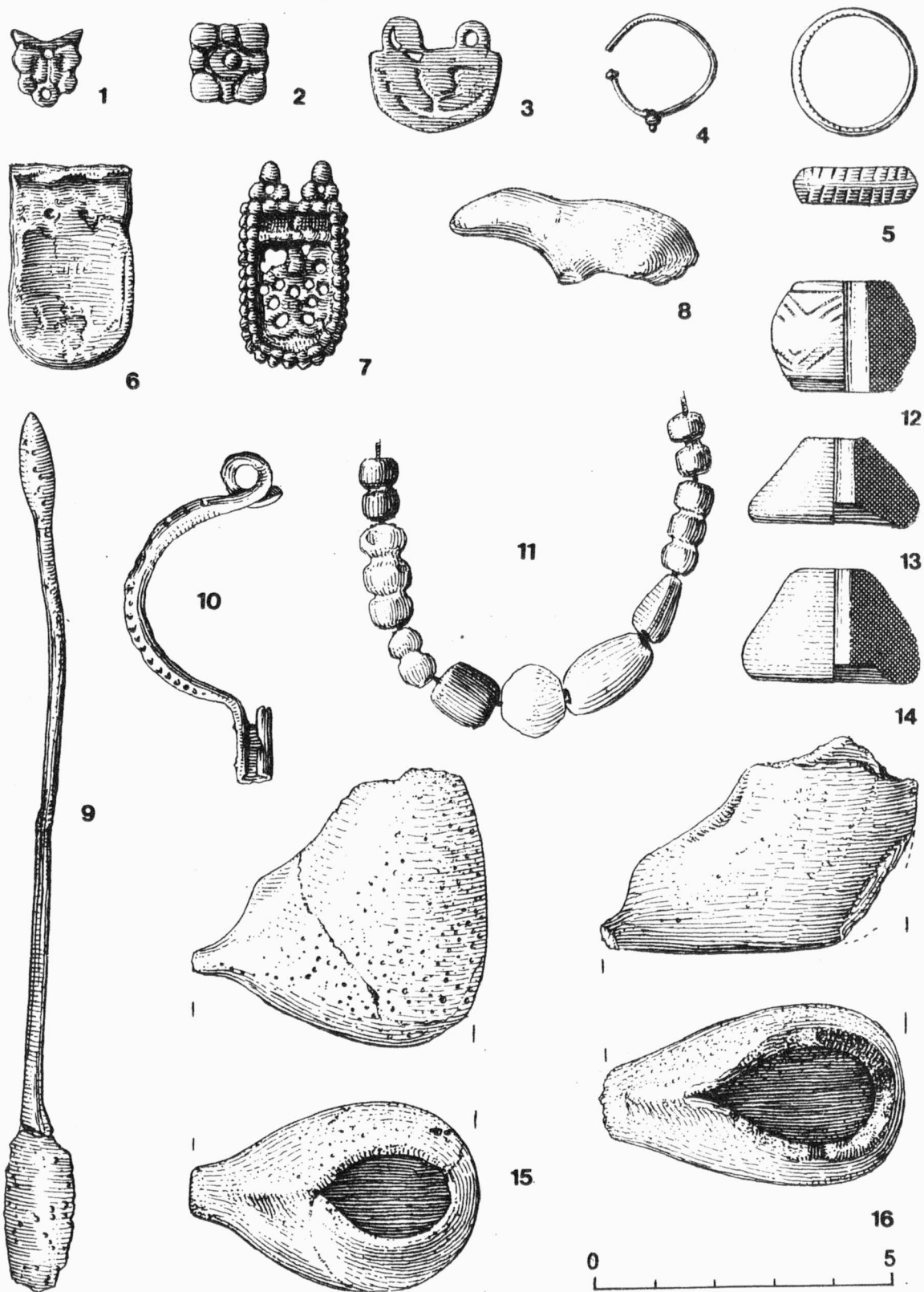
Tab. 12 1 - Lechovice (o.Znojmo). Nádobka z kostrového hrobu z období stěhování národů. - Gefäss aus einem Skelettgrab aus der Völkerwanderungszeit.
2,3 - Horní Věstonice (o.Břeclav).Nálezy ze slovanského kostrového hrobu. - Funde aus einem slawischen Skelettgrab.

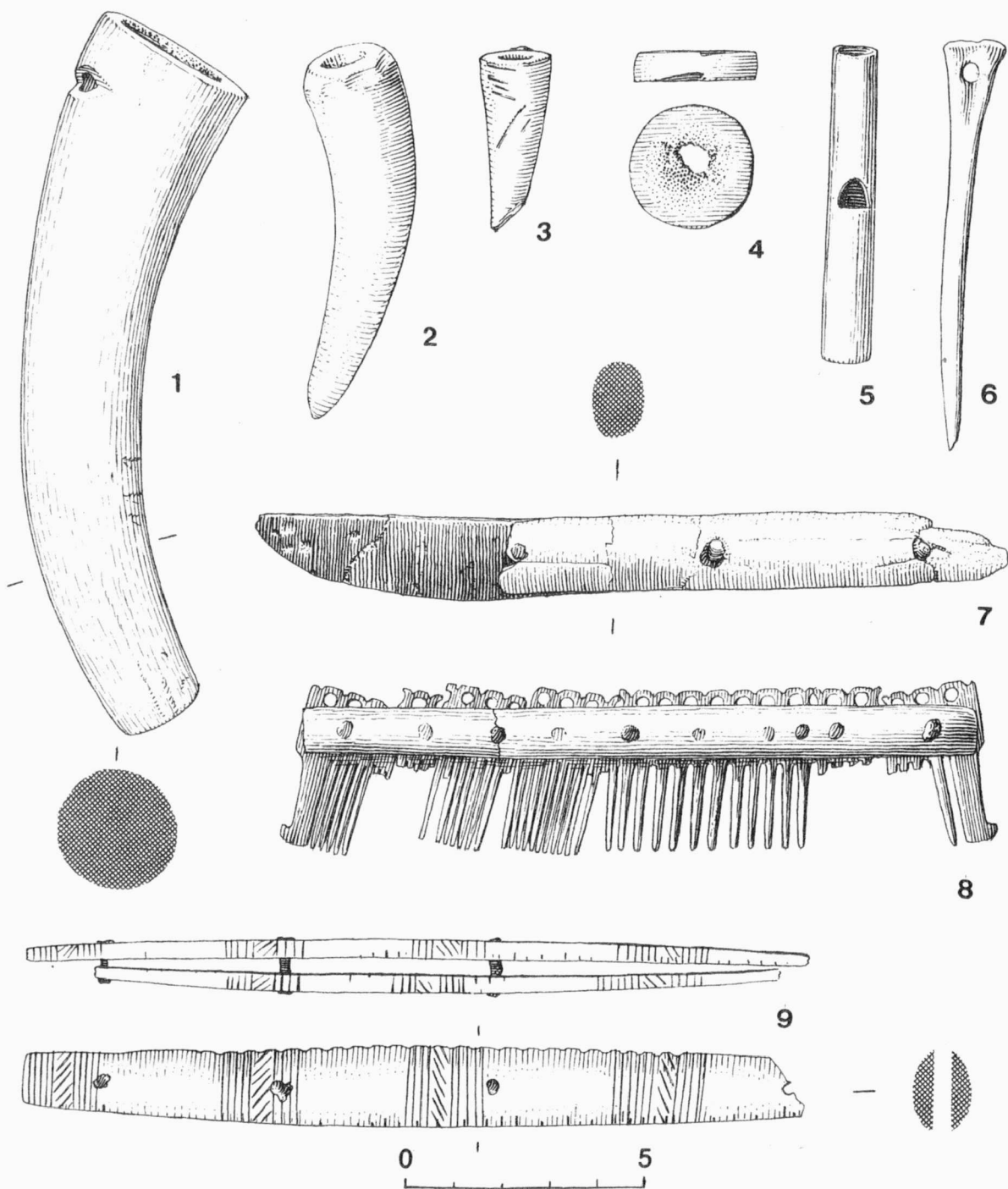
Tab. 13 Mikulčice (o.Hodonín): sídlištní keramika. - Siedlungskeramik. Nález.č. (Fundnr.): 1 = Z 1730/65; 2 = Z 1559/65; 3 = Z 1558/65; 4 = Z 1558/65; 5 = Z 1558/65; 6 = Z 1540/65; 7 = Z 1646/65; 8 = Z 1734/65.

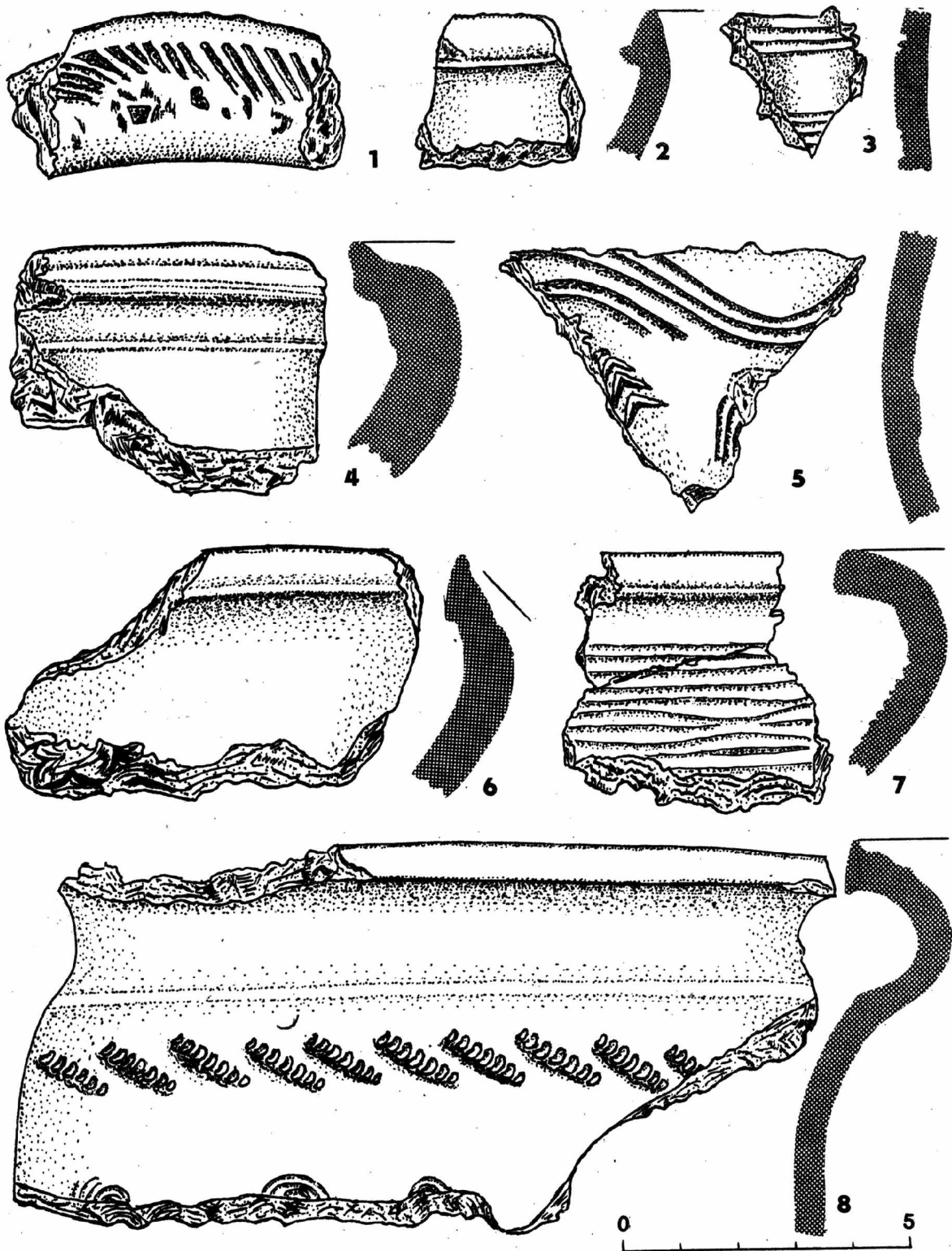
Tab. 14 Mikulčice (o.Hodonín): železné předměty ze sídliště. - Eiserne Gegenstände aus der Siedlung. Inv. č. (Inv.Nr.): 1 = 594-427/65; 2 = 594-343/65; 3 = 594-371/65; 4 = 594-394/65; 5 = 594-370/65; 6 = 594-379/65; 7 = 594-581/65; 8 = 594-355/65; 9 = 594-678/65; 9 = 594-678/65; 10 = 594-476/65.

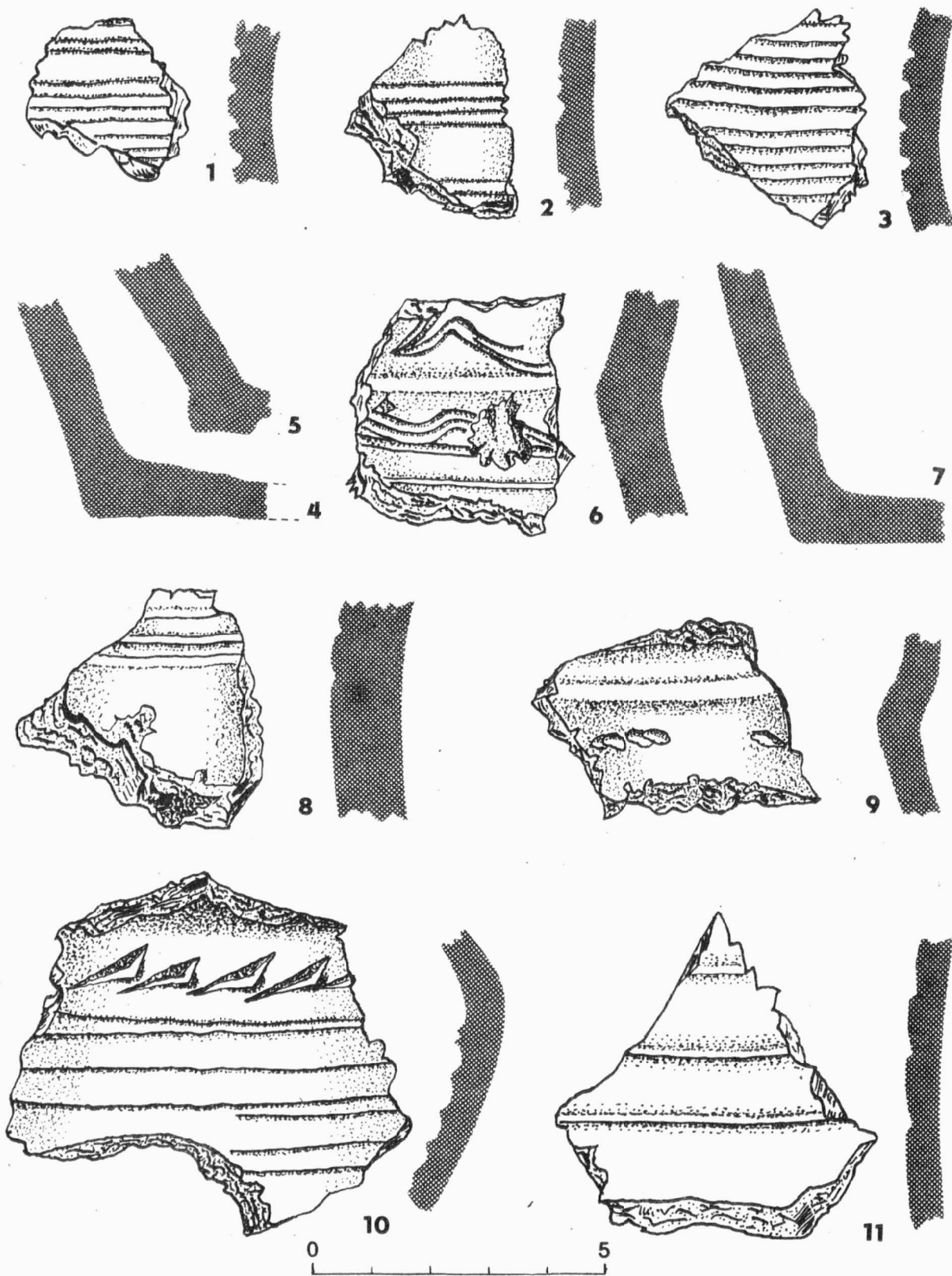
Tab. 15 Mikulčice (o.Hodonín): různé nálezy ze sídliště. - Verschiedene Funde aus der Siedlung. Inv.č.- Inv.Nr. (13,14 = nález.č.(Fundnr.): 1 = 594-776/65; 2 = 594-783/65; 3 = 594-783/65; 4 = 594-747/65; 5 = 594-321/65; 6 = 594-770/65; 7 = 594-787/65; 8 = 594-329/65; 9 = 594-785/65; 10 = 594-779/65; 11 = 594-310/65-318/65; 12 = 594-78 /65; 13 = Z 1680/65; 14 = Z 1667/65; 15 = 594-295/65; 16 = 594-296/65.

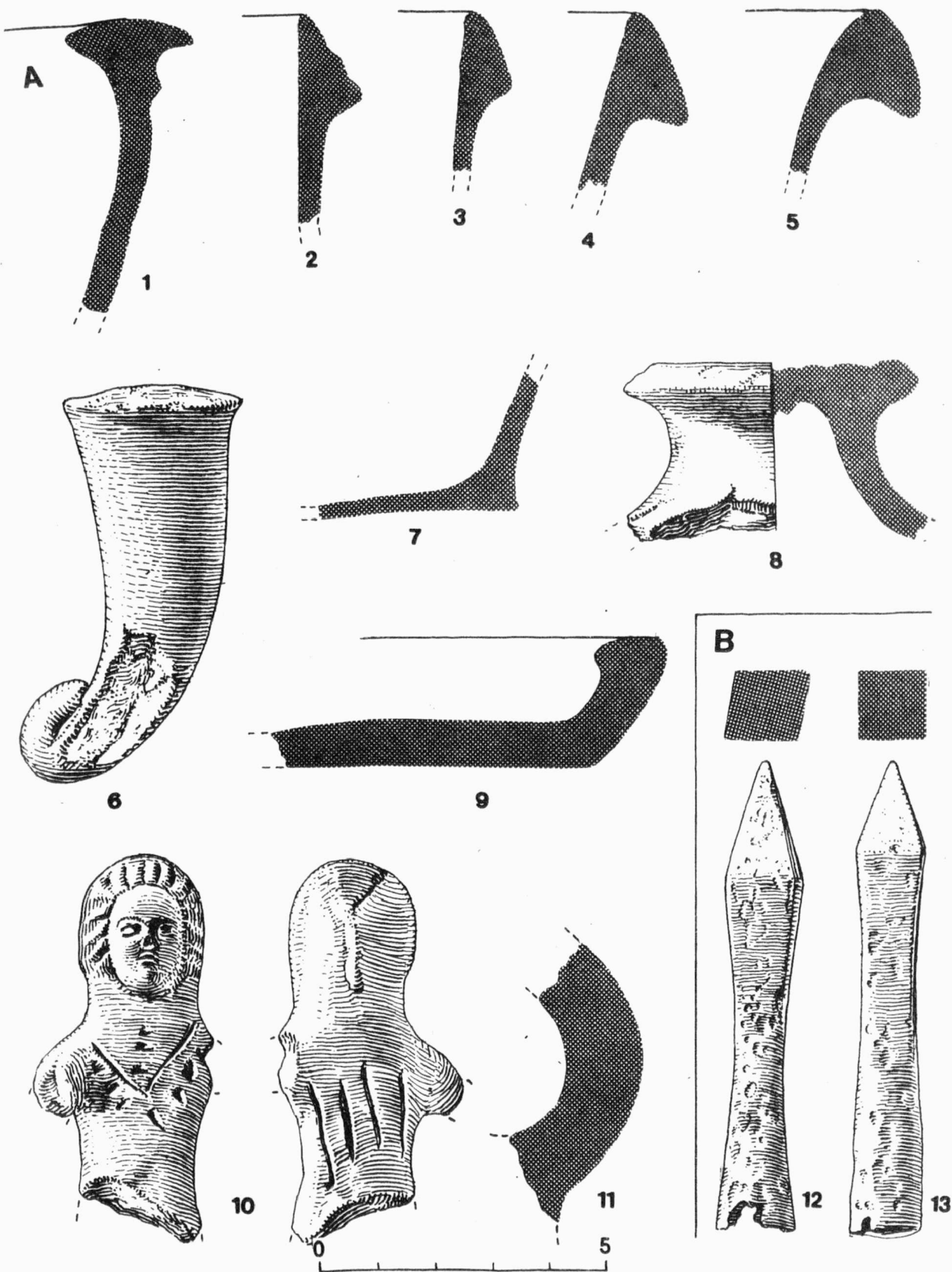
Tab. 16 Mikulčice (o.Hodonín): kostěné předměty ze sídliště.- Knochengegenstände aus der Siedlung. Inv. č. (Inv.Nr.): 1 = 594-201/65; 2 = 594-58/65; 3 = 594-30/65; 4 = 594-74/65; 5 = 594-206/65; 6 = 594-167/65; 7 = 594-556/65; 8 = 594-765/65; 9 = 594-105/65.

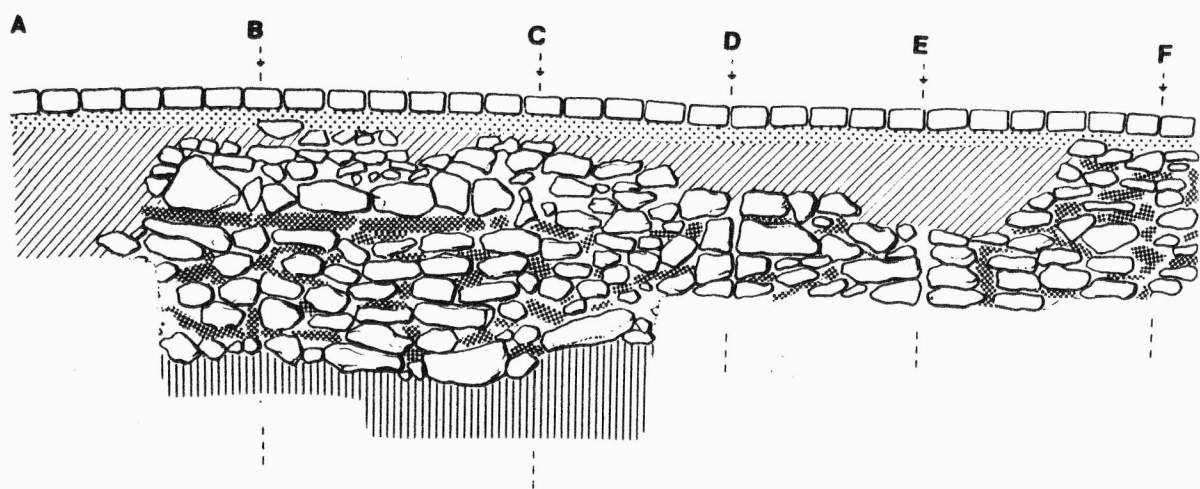
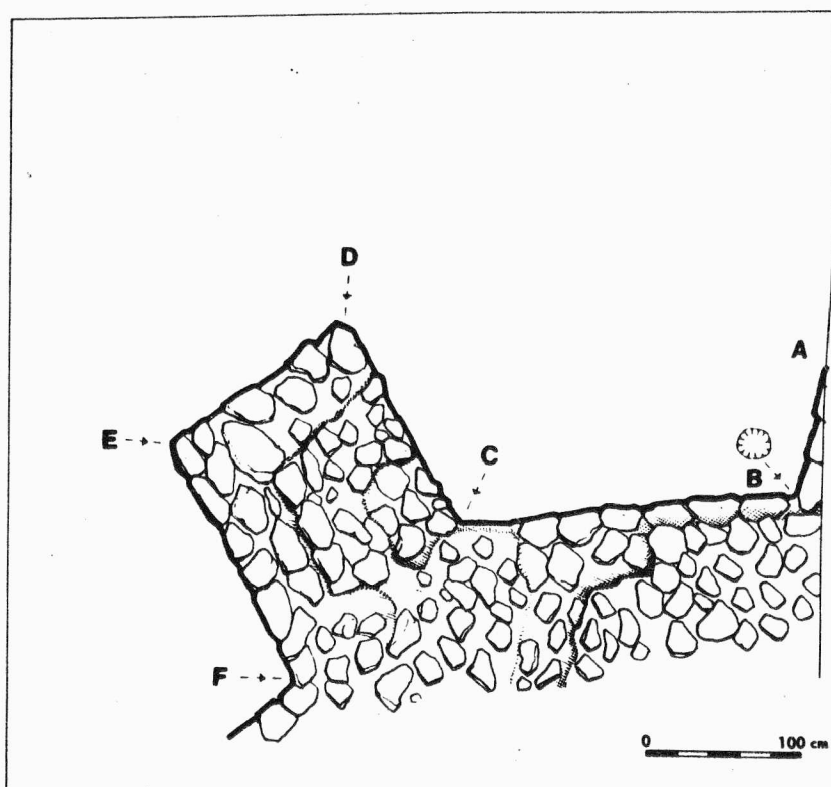
Tab. 17 Opava-Kylešovice (o. Opava): keramika ze slovanského hradiska. - Keramik aus dem slawischen Burgwall. Kresba (Zeichnung): F. Karafiát

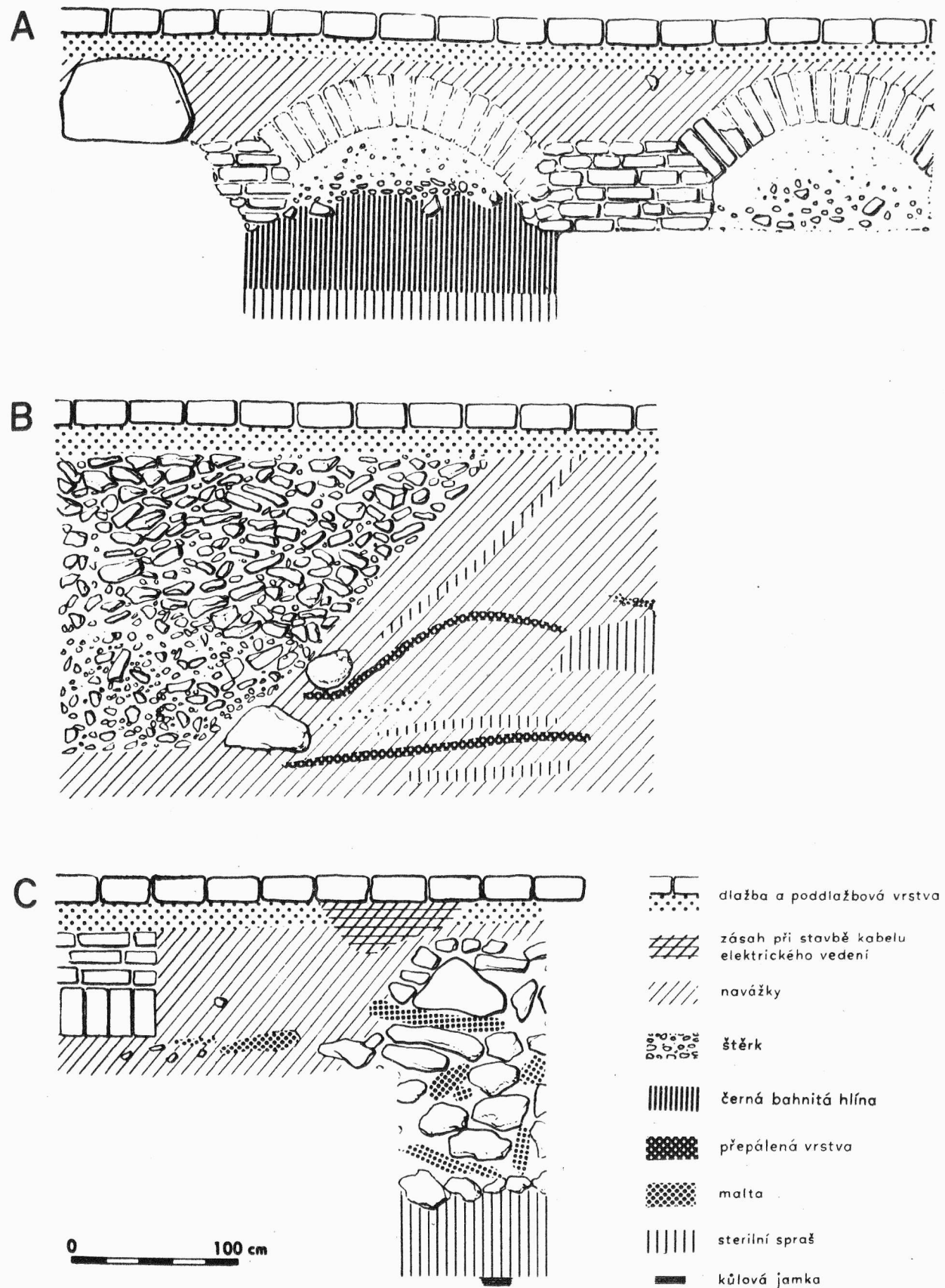
Tab. 18 Opava-Kylešovice (o. Opava): keramika ze slovanského hradiska. - Keramik aus dem slawischen Burgwall. Kresba (Zeichnung): F. Kerafiát

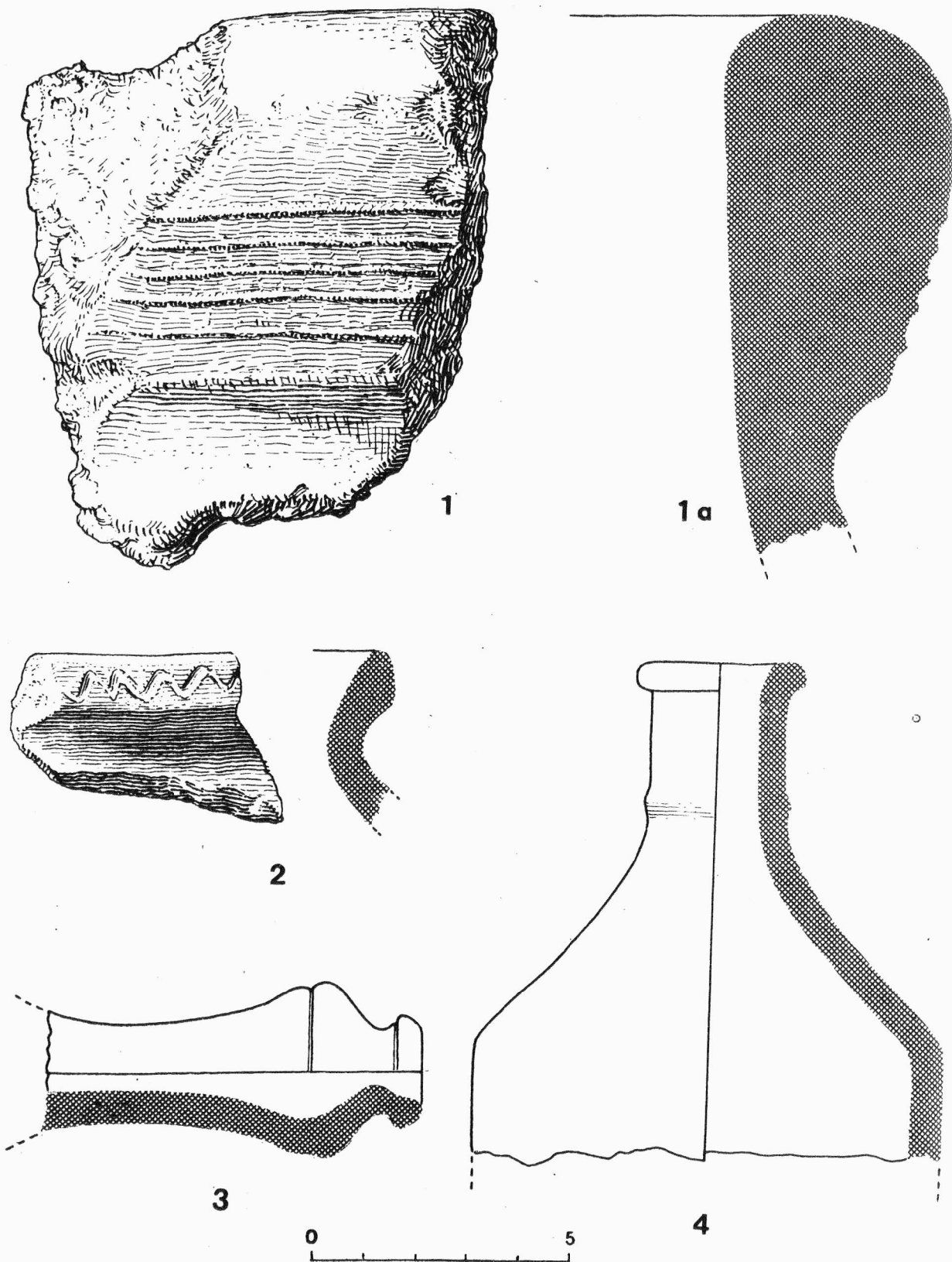
Tab. 19 A - Žabčice (o.Brno-venkov): 1-11 Nálezy ze středověké tvrze. - Funde aus der mittelalterlichen Feste;
 B - Středověké šipky. - Mittelalterliche Pfeilspitzen: 12 - Neznámé naleziště. - Fundort unbekannt; 13 - Mikulčice (o.Hodonín).

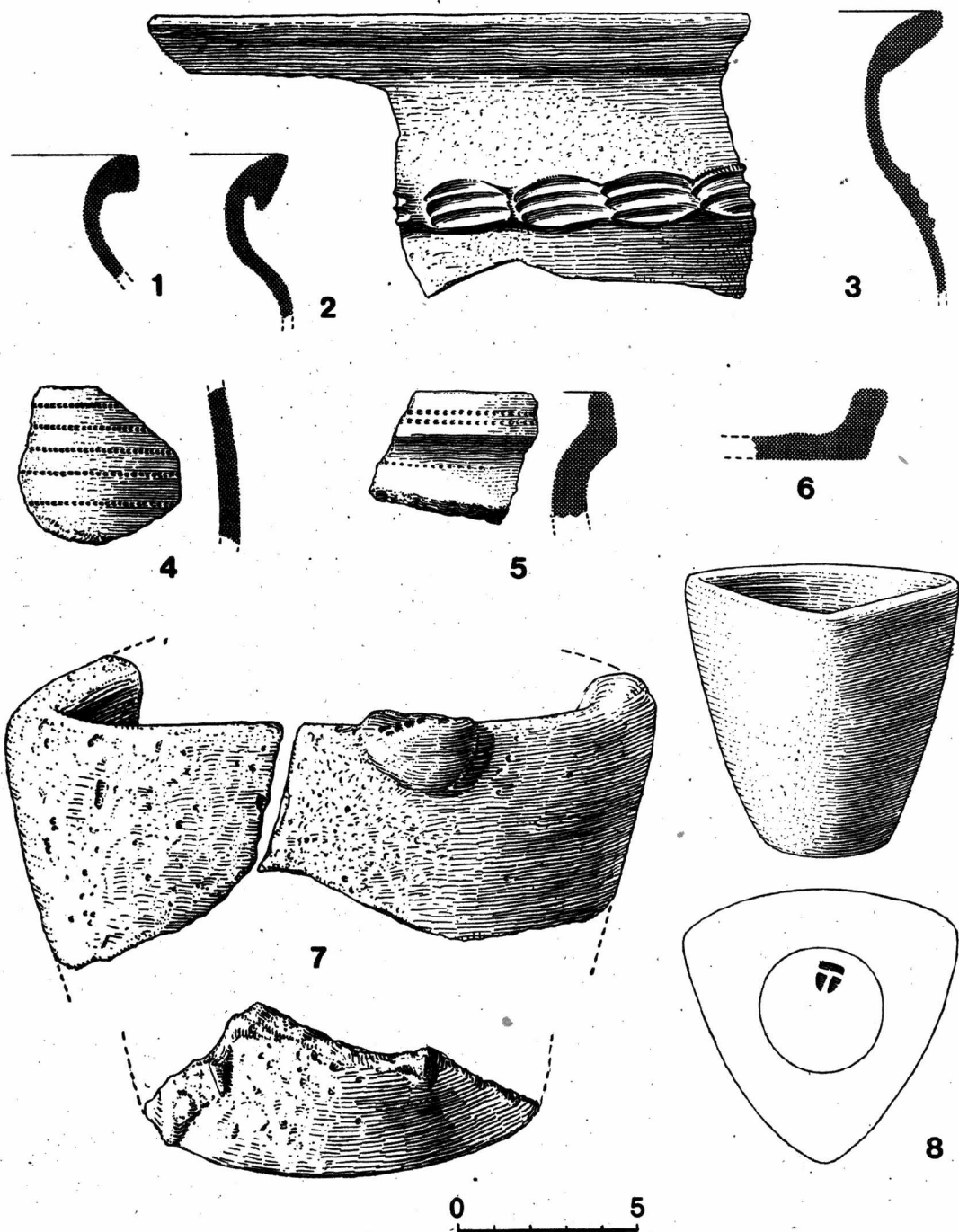
Tab. 20 Brno, náměstí Svobody - zaniklý kostel sv. Mikuláše (verödete St. Nikolauskirche): vnější strana základového zdiva závěru. - Aussenseite des Grundgemäuers des Kirchenabschlusses.

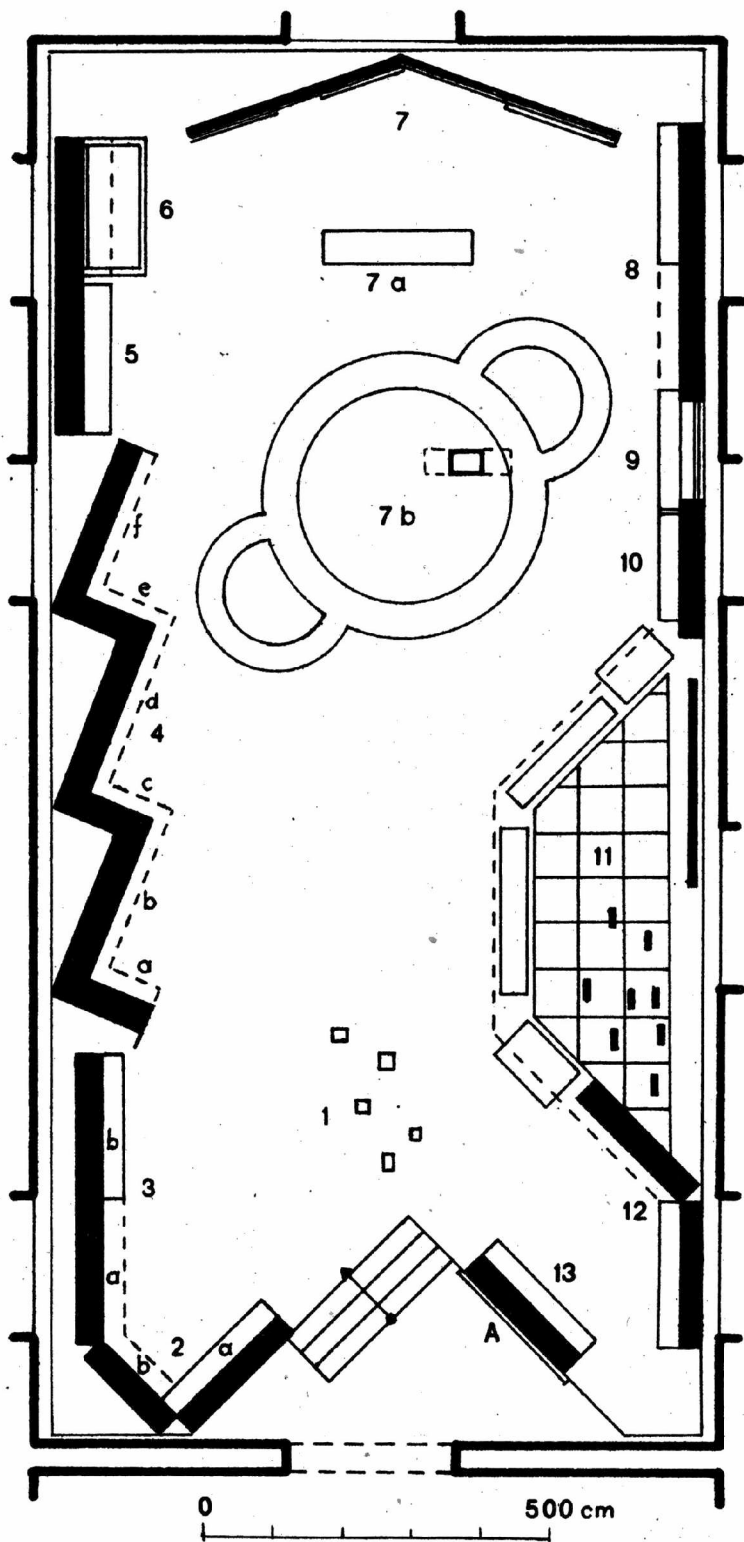
Tab. 21 Brno, náměstí Svobody. A - Profil sondy se zbytky základů profánní stavby v blízkosti kostela sv. Mikuláše; B - Profil uvnitř závěru kostela se spálenými vrstvami a navážkou; C - Základové zdivo kostela a konstrukční kulová jamka. - A - Profil der Sonde mit Überresten der Grundmauern eines profanen Baues in der Nähe der St. Nikolauskirche; B - Profil im Inneren des Kirchenabschlusses mit durchgebrannten Schichten und der Aufschüttung; C - Grundgemauer der Kirche und ein Pfostenloch der Konstruktion.

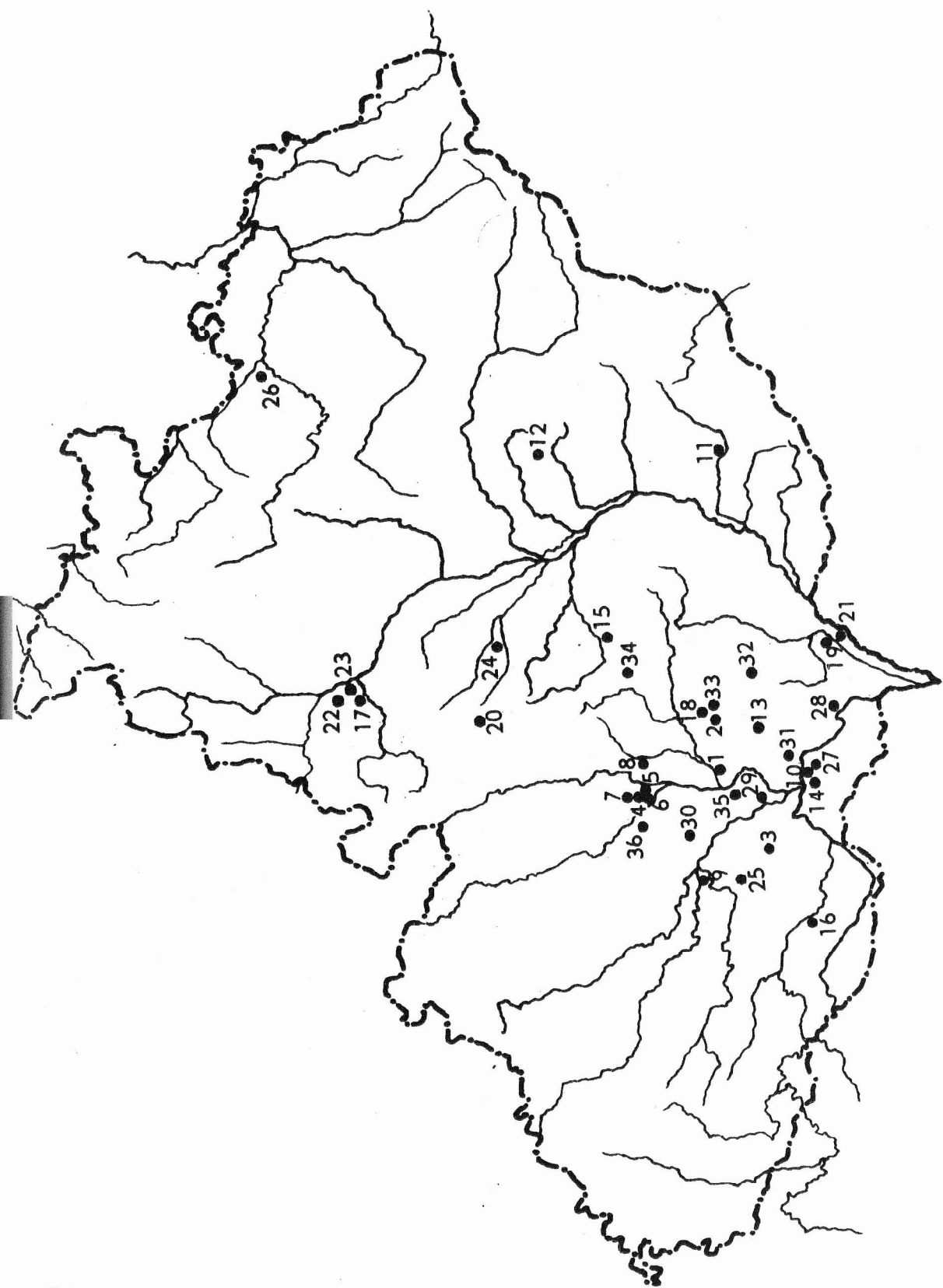
Tab. 22 Brno, náměstí Svobody - zaniklý kostel sv. Mikuláše (verödete St. Nikolauskirche): 1,2 - Keramik ze 13.století z kulturní vrstvy před vznikem stavby; 3,4 - Novověká keramika ze zásypu. - 1,2 - Keramik aus dem 13. Jh. aus der Kulturschicht vor der Entstehung des Baues; 3,4 - Neuzeitliche Keramik aus der Aufschüttung.

Tab. 23 Brno, náměstí Svobody - zaniklý kostel sv. Mikuláše (verödete St. Nikolauskirche): 1-8 Zlomky nádob a tyglíky z kulturních vrstev ze 14.-15. století. - Gefäßbruchstücke und Tiegel aus der Kulturschichten des 14.-15. Jh.

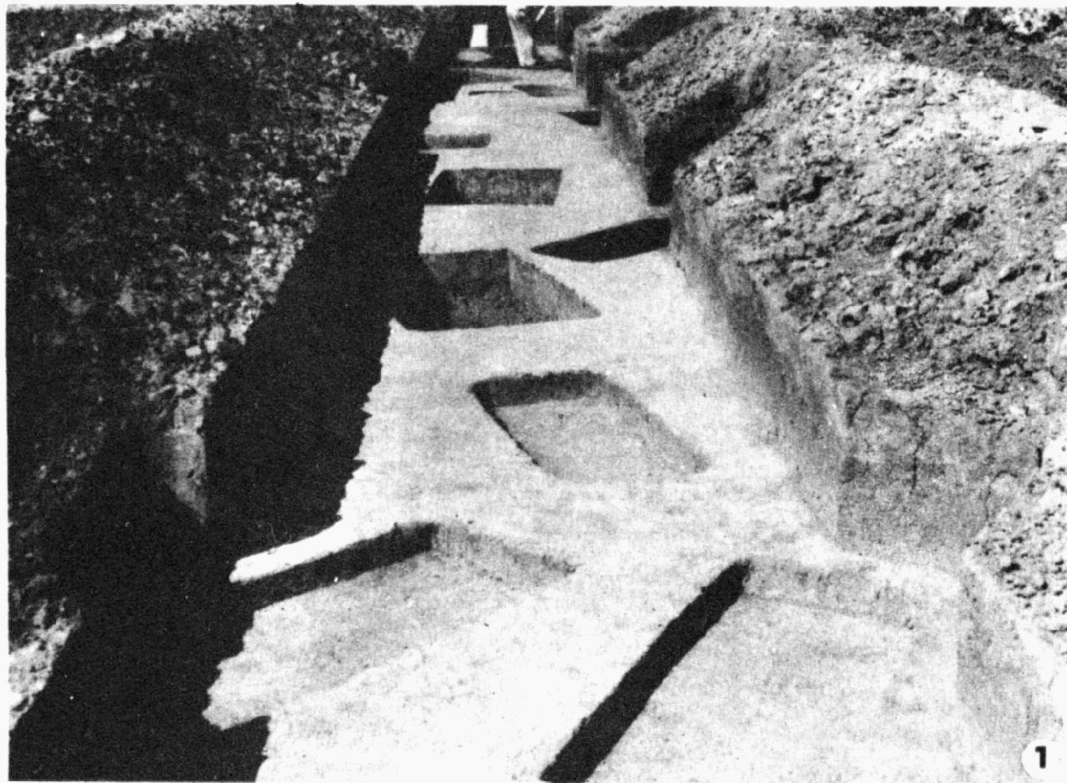
Tab. 24 Plán výstavy "Velká Morava a solunští bratři" v Athénách. A - Mapa hlavních politických sil v Evropě v 9.stol.n.l. 1 - Symboly velikosti Velké Moravy. 2 - Historické podmínky vzniku Velké Moravy. 3 - Vývoj slovenské společnosti na území pozdější Velké Moravy v 7.-8.století. 4 - Archeologické výzkumy. 5 - Vojevství. 6 - Pohřební ritus. 7 - Byzantská mise. 8 - Šperkařství a umělecká řemesla. 9 - Architektura. 10 - Výrobník Velké Moravy a vývoj jejího ústředního území v 10.století. - Plan der Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen. A - Karte der wichtigsten politischen Kräfte in Europa im 9.Jh. u.Z. 1 - Symbole der Grösse Grossmährens. 2 - Historische Bedingungen für die Entstehung Grossmährens. 3 - Entwicklung der slowischen Gesellschaft im Raume des späteren Grossmähren im 7.-8.Jh. 4 - Archäologische Grabungen. 5 - Heerwesen. 6 - Bestattungsritus. 7 - Byzantinische Mission. 8 - Goldschmiedehandwerk und Kunstgewerbe. 9 - Architektur. 10 - Produktion. 11 - Karte der Kultureinflüsse. 12 - Slowisches Schrifttum. 13 - Untergang Grossmährens und die Entwicklung seines Zentralgebietes im 10. Jh.

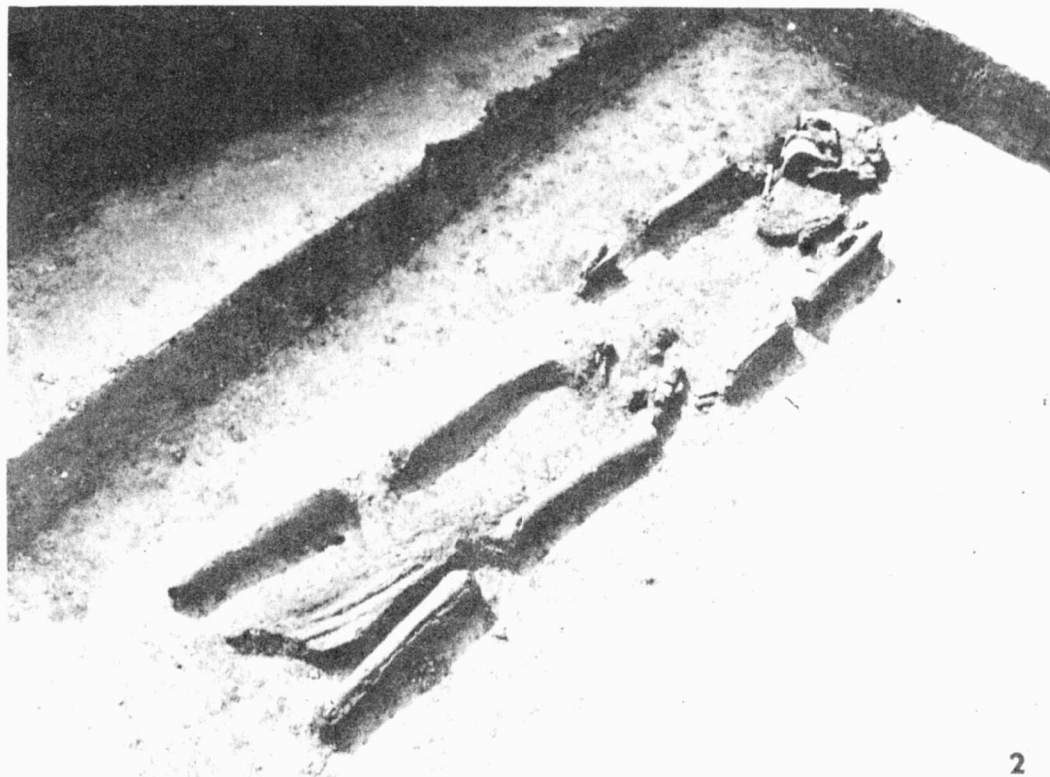
Tab. 25 M O R A V A :

Výzkumné práce v roce 1965.
Ausgrabungen im Jahre 1965.

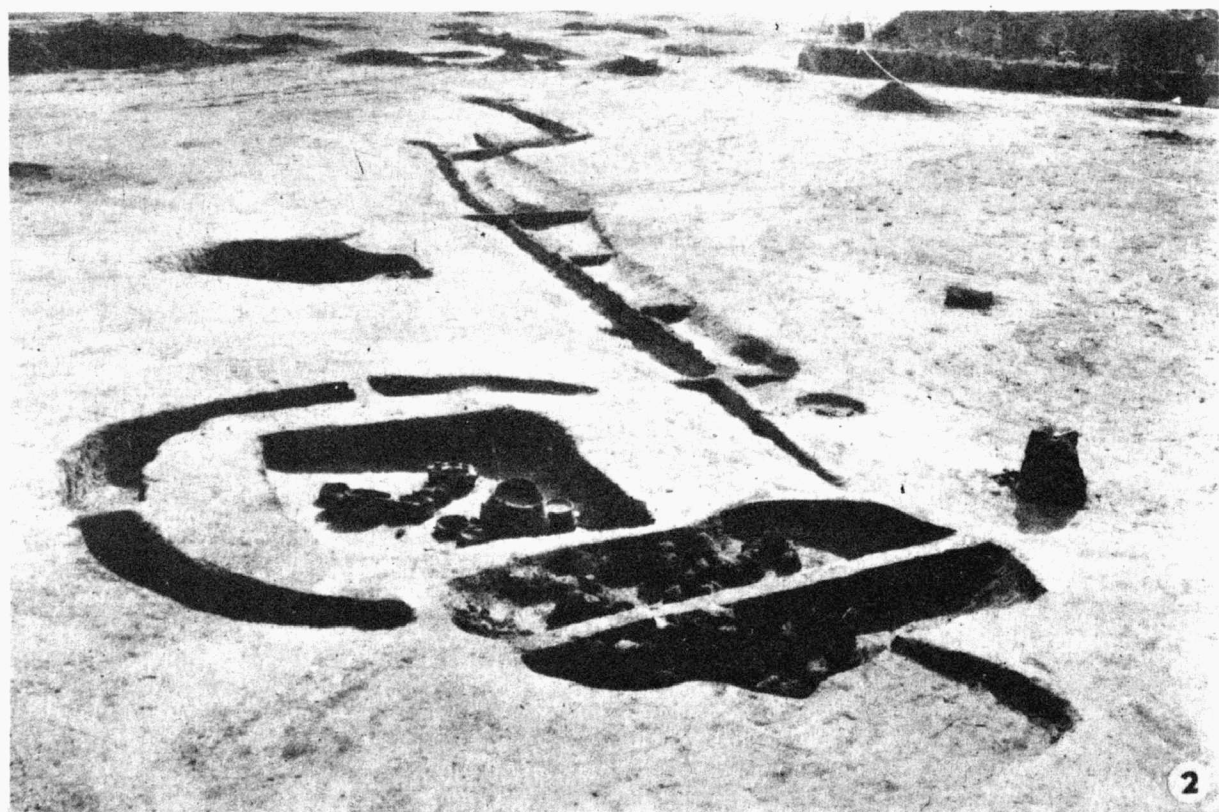
Tab. 26 Holešov (o.Kroměříž). Pohřebiště nitranské skupiny: 1 - Plocha 2 (sonda IV); 2 - Hrob č. 77. - Gräberfeld der Nitra-Gruppe: 1 - Fläche 2 (Sonde IV); 2 - Grab Nr. 77.

Tab. 27 Holešov (o.Kroměříž). Pohřebiště nitranské skupiny: 1 - Hrob č.52;
2 - Hrob č.59. - Gräberfeld der Nitra-Gruppe: 1 - Grab Nr. 52;
2 - Grab Nr. 59.

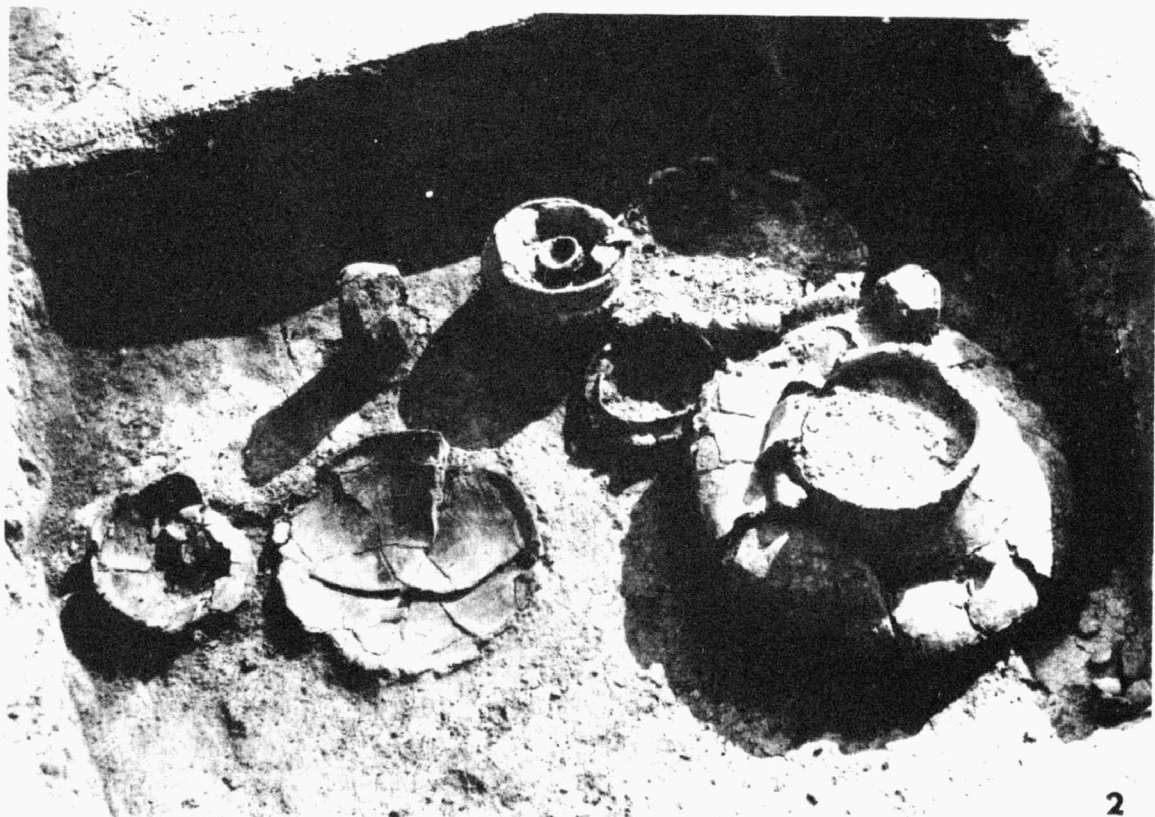
Tab. 28 Olbramovice (o. Znojmo). Hradisko Leskoun - pohled na opevnění ve vnitřním valu. - Burgwall Leskoun - Ansicht auf die Befestigung des inneren Walles.

Tab. 29 Moravičany (o. Šumperk), pohřebiště lužické kultury: 1 - Pohled na plochu výzkumu; 2 - Velký hrob s kruhem z pozdně halštatského období a slovanská sídlištní jáma. - Gräberfeld der Lausitzer Kultur: 1 - Ansicht auf die Grabungsfläche; 2 - Grosses Grab mit Ring aus der späten Hallstattzeit und eine slawische Siedlungsgrube.

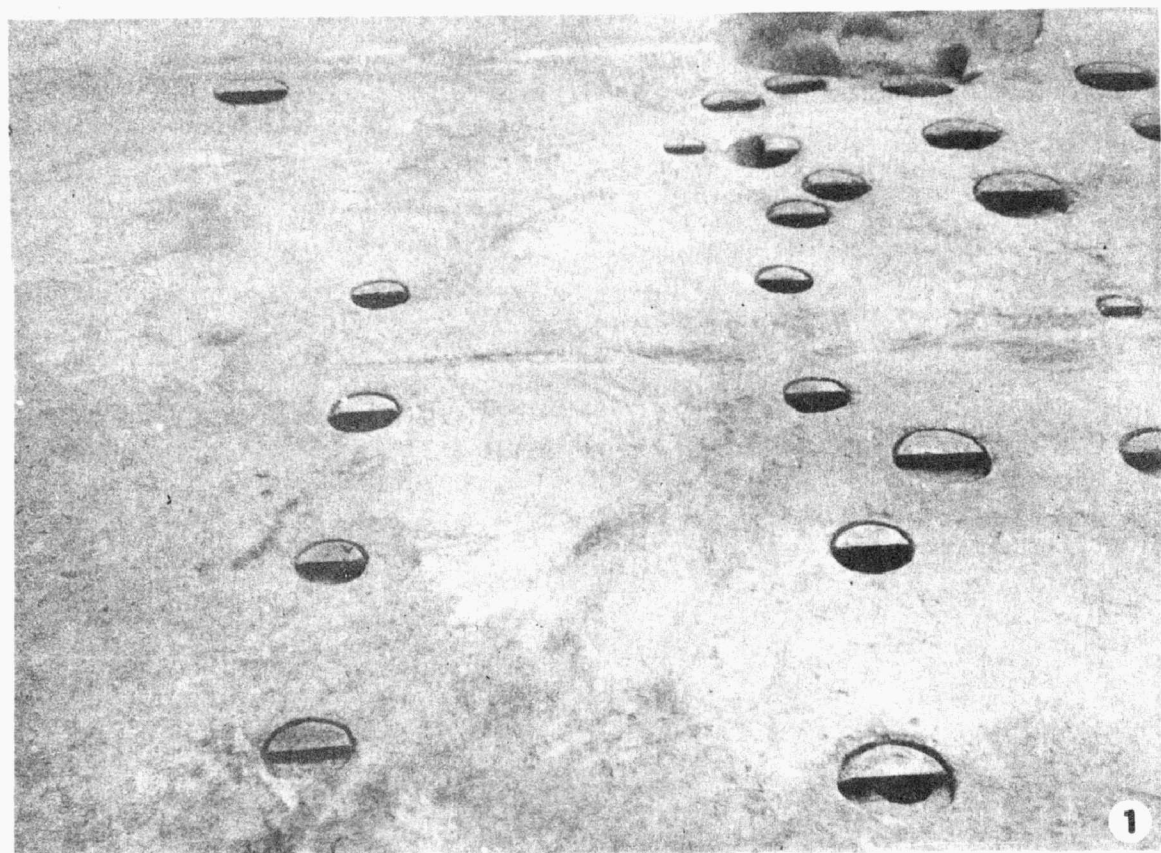
Tab. 30 Moravičany (o. Šumperk), pohřebiště lužické kultury: 1 - Popelnicový hrob. 2 - Žárový hrob ze starolužického období. - Gräberfeld der Lausitzer Kultur: 1 - Urnengrab; 2 - Brandgrab aus dem altlausitzer Zeitabschnitt.

Tab. 31 Moravičany (o.Šumperk), pohřebiště lužické kultury: hroby s amforami.
 - Gräberfeld der Lausitzer Kultur: Gräber mit Amphoren.

Tab. 32 Lovčičky (o. Vyškov), sídliště starší (velatické) fáze středodunajských popelnicových polí: 1 - Jižní část odkryté plochy s půdorysem domu K; 2 - Půdorys domu H, J a jižní stěny domu G. - Siedlung der älteren (Velaticer) Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur: 1 - Südlicher Teil der abgedeckten Fläche mit dem Grundriss des Hauses K; 2 - Grundriss des Hauses H, J und die Südwände von Haus G.

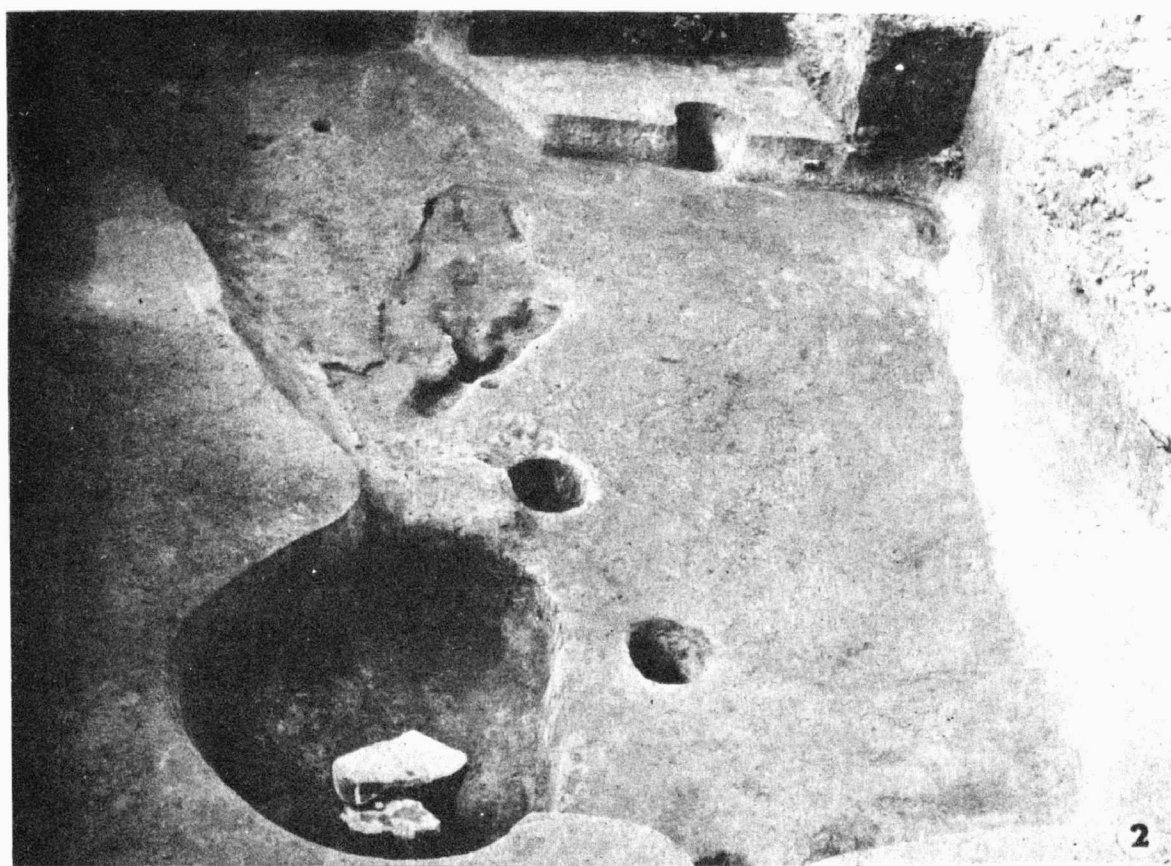
Tab. 33 Lovčičky (o.Vyškov), sídliště starší (velatické) fáze středodunajských popelnicových polí: 1 - Půdorys domu G; 2 - Lidské lebky bez spodních čelistí na dně jámy IC. - Siedlung der älteren (Velaticer) Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur: 1 - Grundriss von Haus G; 2 - Menschenschädel ohne Unterkiefer am Boden der Grube IC.

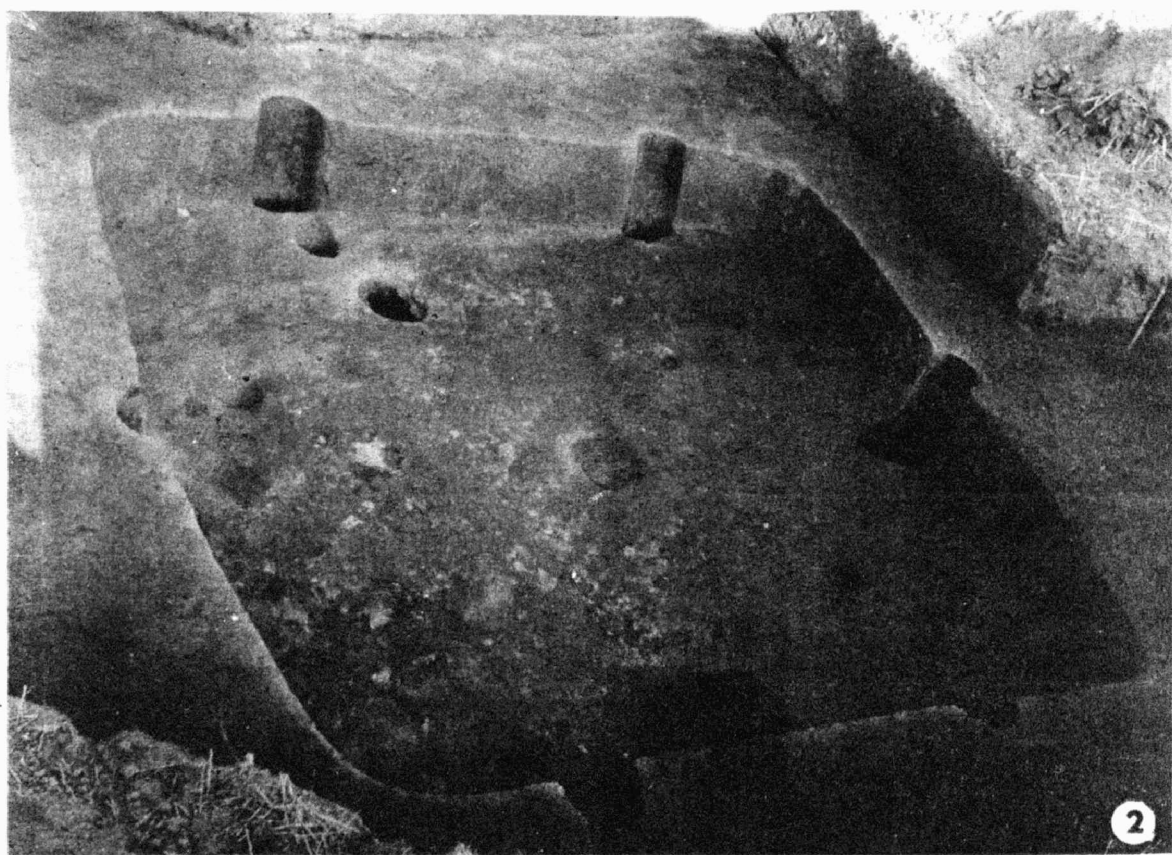
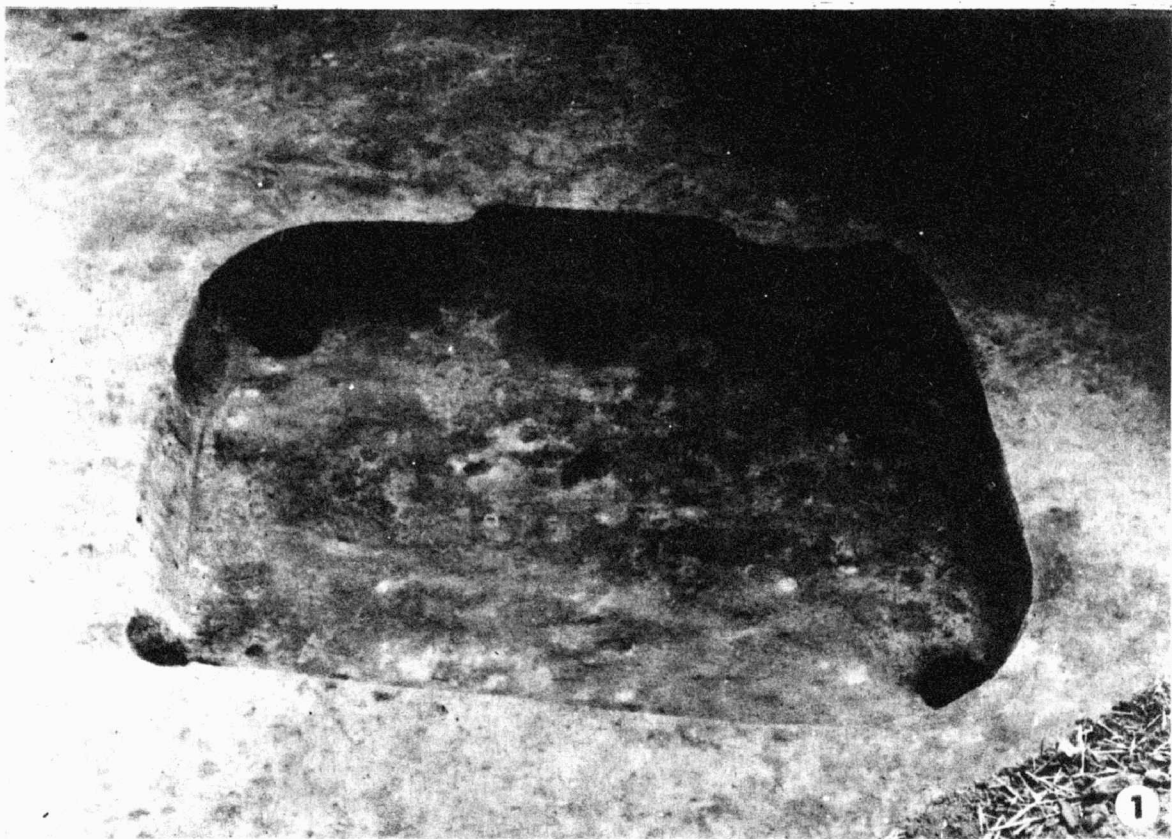
Tab. 34 Malé Hradisko (o. Prostějov). Keltské oppidum Staré Hradisko: 1 - Dlážděná cesta; 2 - Dlážděná cesta s částí "dvorce". - 1 - Gepflasteter Weg; 2 - Gepflasteter Weg und Teil eines "Gehöftes".

Tab. 35 Malé Hradisko (o.Prostějov). Keltské oppidum Staré Hradisko: 1 - Zahloubená chata s žernovem; 2 - Zahloubená chata se dvěma ohništi. 1 - Eingetiefte Hütte mit Mahlstein; 2 - Eingetiefte Hütte mit zwei Feuerstellen.

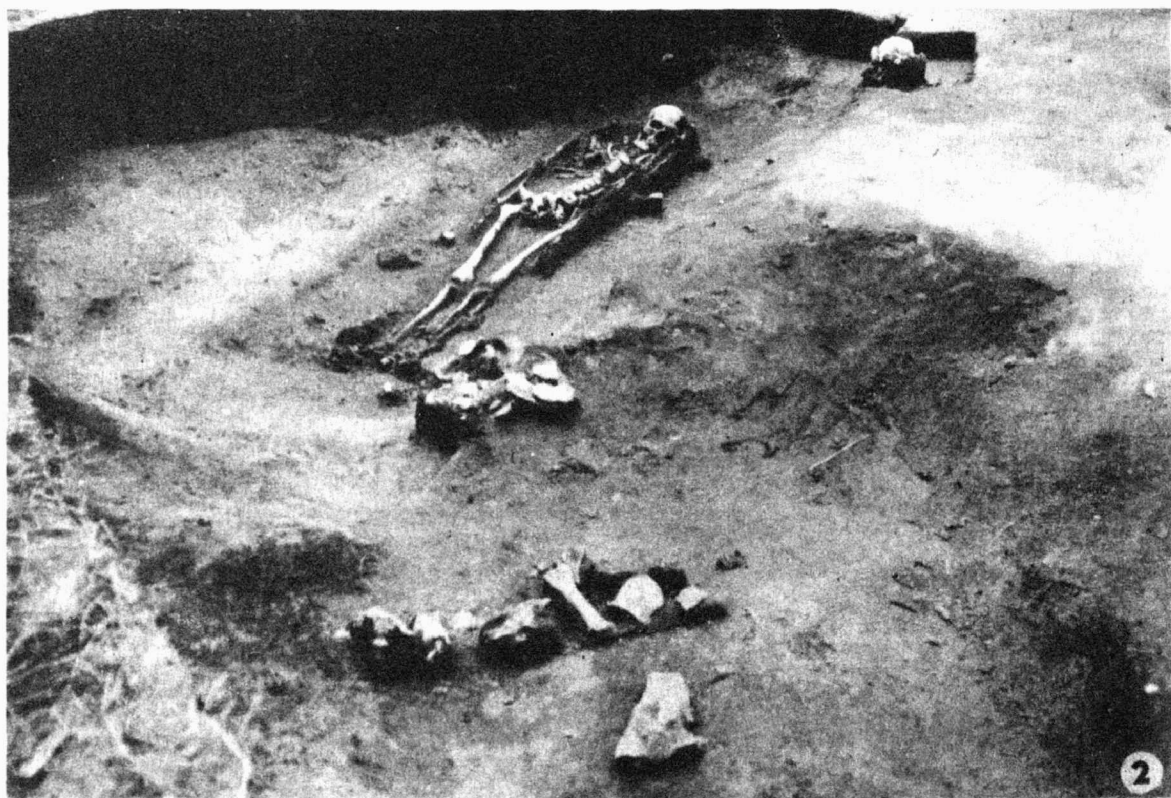
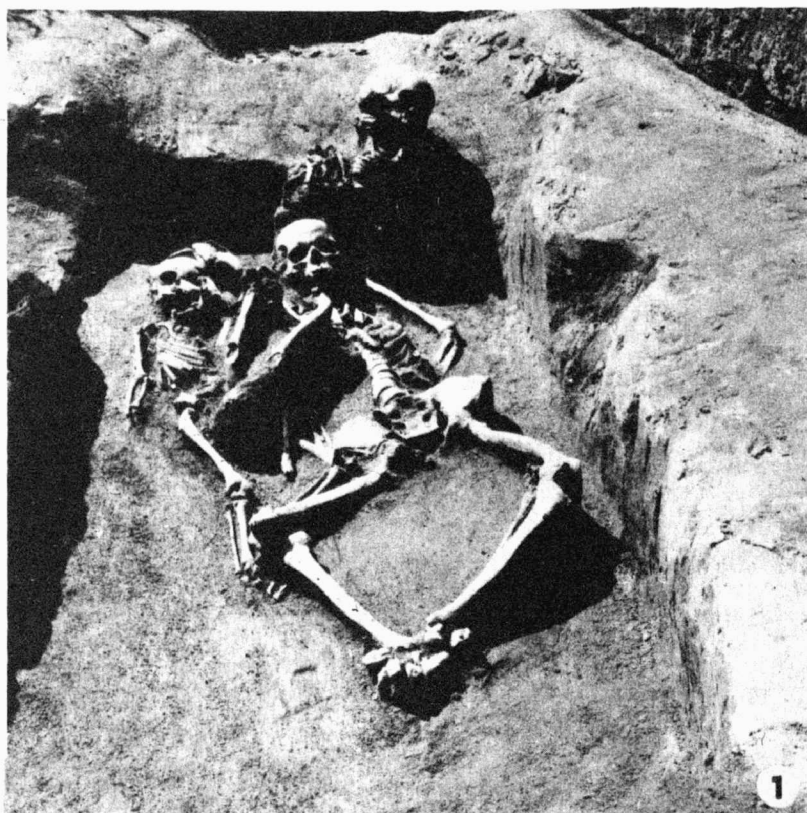
Tab. 36 Blučina (o.Brno-venkov), sídliště: zahloubené chaty laténské kultury.
- Siedlung: eingetiefte Hütten der Latène-Kultur.

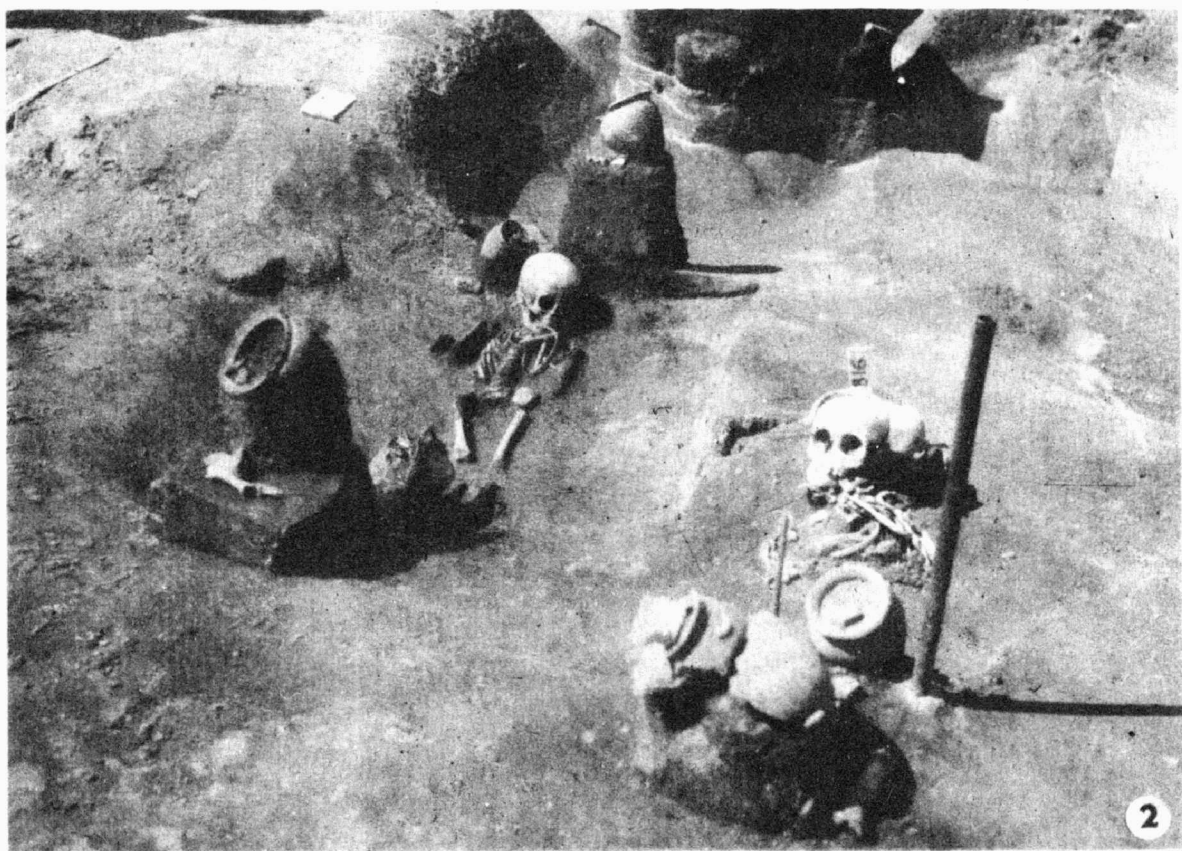
Tab. 37 Blučina (o.Brno-venkov), sídliště: zahloubené chaty z doby římské. -
Siedlung: eingetiefte Hütten aus der römischen Kaiserzeit.

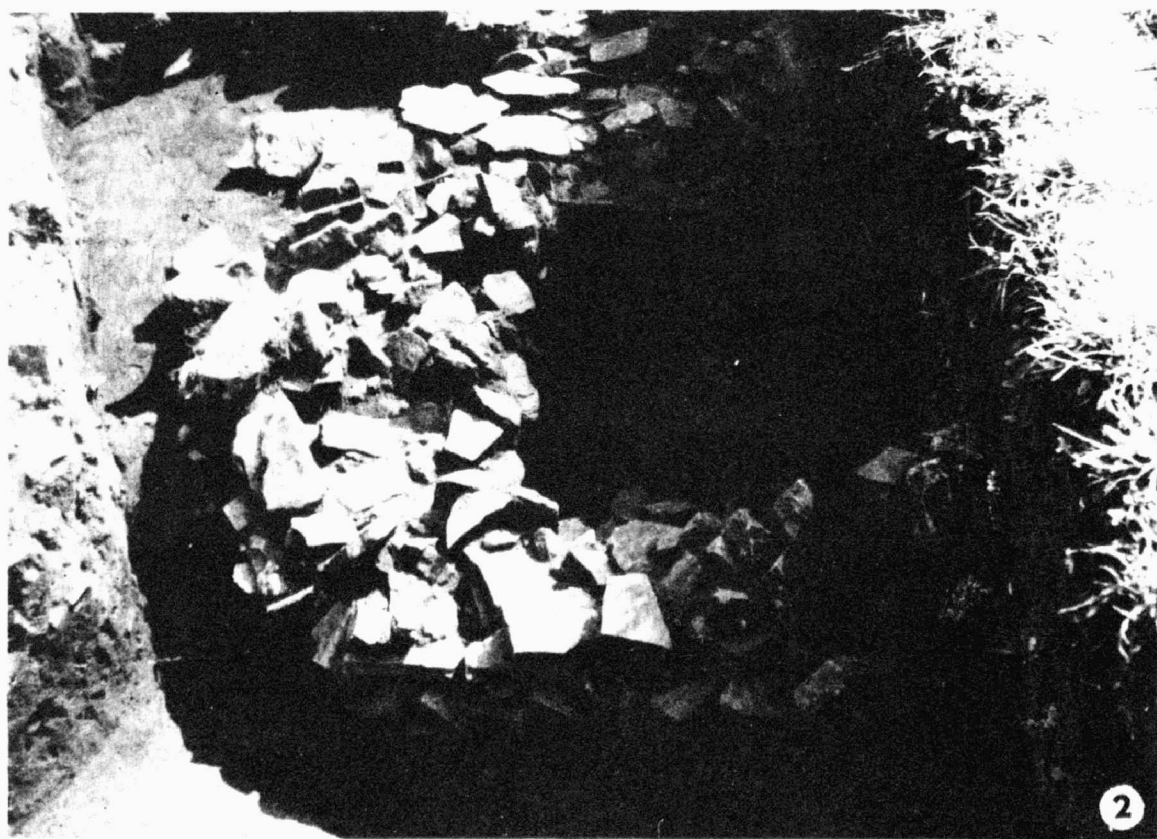
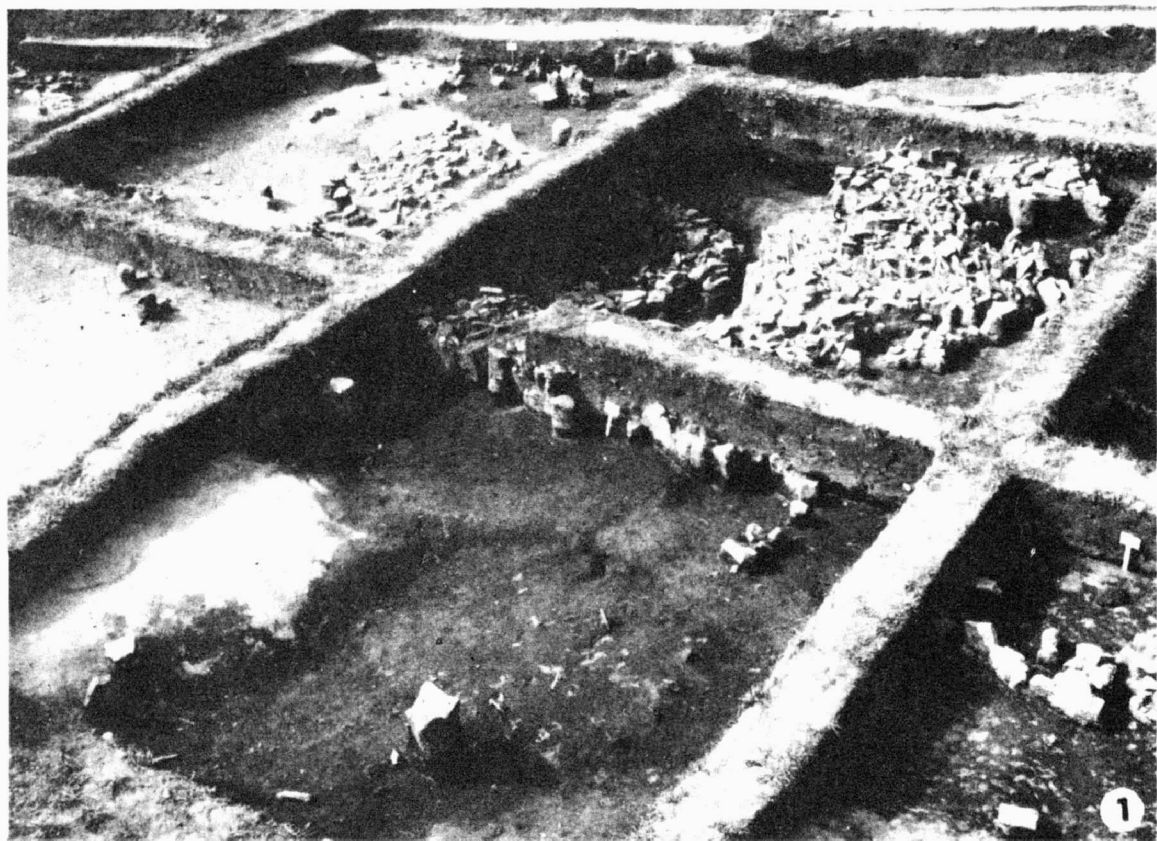
Tab. 38 Mikulčice (o.Hodonín). 1 - Ohniště velkomoravského horizontu, prokleslé do staršího objektu ve čtverci 26; 2 - Výzkum sídelní vrstvy na akropoli. - 1 - Feuerstelle des grossmährischen Horizontes, die in ein älteres Objekt im Quadraten 26 einsank; 2 Grabung der Siedlungsschicht auf der Akropolis.

Tab. 39 Mikulčice (o.Hodonín). 1 - Trojhrob č.813,814,815; 2 - Hrob bojovníka s mečem č.805. - 1 - Grab mit drei Bestattungen Nr. 813, 814, 815;- 2 - Kriegergrab mit Schwert Nr. 805.

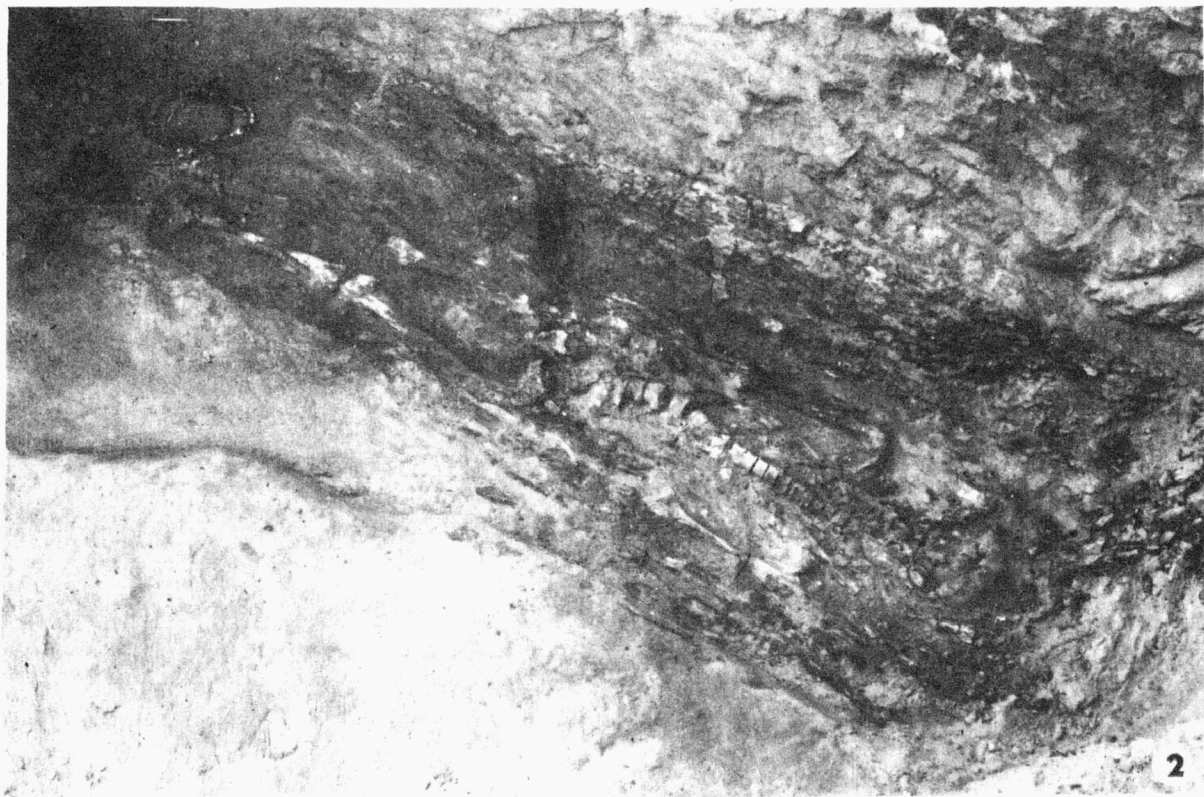
Tab. 40 Mikulčice (o.Hodonín). 1 - Hrob č.850 s bronzovým náhrdelníkem;
 2 - Dětské hroby č. 843 a 816. - 1 - Grab Nr. 850 mit bronze-
 ner Halskette; 2 - Kindergräber Nr. 843 und 816.

Tab. 41 Mikulčice (o.Hodonín). 1 - Výzkum baptisteria u trojlodní basiliky;
 2 - Kamenná cisterna v baptisteriu. - 1 - Grabung des Baptisteriums
 bei der dreischiffigen Basilika; 2 - Steinzisterne im Baptisterium.

1

2

Tab. 42 1 - Mikulčice (o.Hodonín). Tausovaná značka na meči z hrobky velmože od trojlodního kostela. - Tauschiertes Zeichen auf einem Schwert aus einer Fürstengruft bei der dreischiffigen Kirche; 2 - Blučina (o.Erno-venkov). Hrob slovanského bojovníka. - Grab eines slawischen Kriegers.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1965

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Sádky osvobození 17/19.

Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulík, DrSc

Redaktoři: Dr. A.Medunová, Dr. J.Ondráček, Dr. I.Peškař,
Dr. J.Říhový.

Překlady: Dr. R.Tichý a E.Tichá

Kresby: J. Jaša

Na titulní stránce: Bronzová ozdoba z hromadného nálezů z Loštic

Vydáno jako rukopis - 400 kusů - neprodejné.

PD ~~1994~~

1520

A

1965. (1966.)